

Сара Стрідберг

Беконберса
ода моїм
сім'ї

А. Кольварія

*Переклад здійснено за фінансової підтримки
Шведської ради з питань культури*

*Перекладачка висловлює вдячність
готельно-відпочинковому комплексу «ТАОР Карпати»
за можливість працювати над перекладом роману
під час Карпатської літературної резиденції*

*Літературна Премія
Європейського союзу 2015 року*

САРА СТРІДСБЕРГ

БЕКОМБЕРГА ОДА МОЇЙ СІМ'І

Роман

*Зі шведської переклала
Софія Волковецька*

 Каспварія · Львів

УДК 821.113.6
С 85

Перекладено за виданням
Sara Stridsberg
Beckomberga – Ode till min familj
Albert Bonniers Förlag
ISBN 978-91-0-013509-6
Публікується згідно угоди з Hedlund Agency

СТРІДСБЕРГ Сара

С 85 Бекомберга. Ода моїй сім'ї. Роман / Переклад зі шведської Софії Волковецької. — Львів: Кальварія, 2018. — 160 с.

ISBN 978-966-663-394-4

Це історія про мрію затримати на боці світла того, хто, можливо, ніколи не прагнув там бути, історія про страх і прагнення падіння. Бекомберга — відома психіатрична лікарня в однойменному передмісті Стокгольма. Коли головний герой Іммі Дарлінг потрапляє до Бекомберги, його донька Єккі проводить там разом із ним дедалі більше часу. Згодом лікарня заміняє дівчинці цілий світ.

У цьому приголомшливо красивому романі Сари Стрідсберг психіатрична лікарня набуває містичного виміру, перетворюючись і на місце покарання, і на простір, що може дати порятунок.

УДК 821.113.6

All rights reserved.

Усі права застережено.

ISBN 978-966-663-394-4

© Sara Stridsberg, 2014
© Софія Волковецька, переклад, 2018
© Надьожна, обкладинка, 2018
© Кальварія, 2018

Біла морська птаха самотньо кружляє лікарняними коридорами Великого Чол. лікарні Бекомберга. Птаха велика, вона випромінює світло, й уві сні я біжу за нею, намагаючись упіймати, але не встигаю, вона вилітає крізь розбите вікно і зникає у нічній темряві.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (УЛОФ)

Радіощогла біля станції Спонга, пізня зима 1995 року. На крижаному вітрі він лізе уверх по щоглі, а перед ним простирається пустинний закам'янілий зимовий пейзаж. Його тіло — старе і ламке, але всередині він молодий і сповнений сили. Поглядом весь час слідкує за руками, щоб не піддатися запамороченню, навколо безхмарна ніч, дірки від зірок, завбільшки з отвір від голки, з них пробивається світло іншого світу, яскраве світло, що просвічується з чорноти, обіцянка чогось іншого, блиск, який може світити і стерегти його замість цієї вологої холодної темряви, яка огортала його весь час: сіре сонце, сіре розсипчасте сонячне світло. На горизонті — перше слабке мерехтливе сяйво, вузька атмосферна смужка в рожевих і золотих тонах, а за кілька кілометрів звідси, у спальні лікарні Бекомберга на нього чекає ліжко, порожнє, щойно застелене, поруч стоять інші ліжка, в чиїх постелях якось відпочивали м'які тіні сплячих беззахисних тіл. Тепер усього цього нема.

Він довго стоїть на виступі високо вгорі, дивиться на погасле місто і поодинокі білі нічні вогні. Тоді знімає з себе куртку, теплий светр, чорну лікарняну шапку і окуляри, акуратно складає все це купою поруч. Під ним простилається світ, покривало будинків і вулиць, людей, котрі дихають, як одна здорова і чиста людська легеня, але там немає для нього майбутнього, та й ніколи не було, він завжди самотньо мандрував, несучи під шкірою витиснену печать хвороби, видимою для всіх, окрім нього самого. Коли він наближався до якоїсь дівчини, вона лякалася, щоразу, коли простягав до когось руку, наштотхувався на ворожість, і його відсиляли назад до лікарні. Невидима решітка натягнута між ним і світом, люди відверталися від нього з німими обличчями, через це він став боятися їх, щоразу більше відсторонювався

і заглиблювався у себе. Ніхто у світі не стане сумувати за ним, за його незграбною сірістю, у нього немає нічого особливого, що могло б пов'язати його з якоюсь людиною, він ніколи ні з ким не роздягався, нікого не торкався, він наче рухався під каптуром темряви, жодних боргів перед людьми, жодних зв'язків із ними, лише ця решітка, невидимі ланцюги, що не пускають його і тримають в самотності.

І коли медсестра йде порожніми спальними залами і вмикає світло в останньому відділенні Великого Чол., він кидається в ніч з єдиним бажанням: аби щось нарешті понесло його — рука чи вітер, аби щось затримало його у цьому світі, але він — лише закручений вузлик, який обернеться кілька разів у повітрі, тоді закружляє далеко, на край світу, вдариться об землю і розіб'ється.

В останні місяці у Бекомберга йому дозволили гуляти самому, але він ніколи цим не користався, лише цілими днями сидів біля вікна і дивився на дерева, жодного разу не вийшовши на подвір'я на прогулянку разом з іншими. Перестав умикати глобус, який роками стояв біля його ліжка, а за день перед тим, як залишити лікарню, після виписної розмови з лікарем Яновські, він стоїть у відділенні перед кімнатою медсестер, вдягнений у шапку і куртку поверх піжами, і каже, що піде на кілька годин збирати квіти. (*Збирати квіти у лютому?*) Він зникає і не повертається ані того вечора, ані наступного дня. За кілька днів його знаходять мертвим під радіощоглою, якась жінка вигулює собаку і помічає його тіло, він лежить, витягнувшись на жовтій торішній траві, в смугастій піжамі, з розбитою головою і памороззю на одязі.

ПЕРША РОЗМОВА

— У газеті пишуть, що Едвард Вінтерсон помер, — каже Їм, сидючи в невеликому колі світла від моєї лампи для читання на Юнгфругатан, і показує на вирізку-некролог з газети. — Головний лікар мого відділення в Бекомберзі. Пам'ятаєш його, Єккі?

Поки ми розмовляємо, на небі одна за одною з'являються зірки, стрічка яскравих намистин на глибокому синьому тлі, ця зловісність вечірніх зірок, запаморочливе світло, звісно, я пам'ятаю Едварда, він зазвичай стояв біля входу до Великого Чол., курив сигарету в сутінках, самотня струйка диму в сірому світлі, як він широко усміхався, коли бачив Їма, як одного разу, коли Едвард віз мене додому з лікарні, я задрімала на задньому сидінні з вигорілою від сонця оббивкою.

Огорнутий м'яким світлом лампи, Їм розповідає мені, як під час перебування в Бекомберзі він часто їздив разом з Едвардом Вінтерсоном в його сріблястому Мерседесі на нічні гулянки до Остермальма. Коли заходило сонце, Їма забирали з відділення, тоді вони минали липову алею і їхали далі, до погаслого міста, яке колись було для нього життям. Едвард Вінтерсон приносив йому одяг: чисту сорочку, джинси і куртку, все це, акуратно поскладане, чекало на нього в кузові автомобіля, і щойно вони опинялися за брамою лікарні, Їмові вручали сигарету і пхали до рук випивку.

— Едвард був неймовірним, — сміючись, каже Їм, — а ще справжнім божевільним. Ми закохалися в одну жінку. Сабіну. Пам'ятаєш її? Якою ж дикою вона виявилася. Але Едвард

був просто багатим хлопчиком з Остермальму, він навіть не уявляв, як із нею поводитися.

Того першого зимового пообіддя, коли Їм приходять і розповідає мені про Бекомбергу, небом, що нагадує малюнок розмазаними чорнилами, суне кілька самотніх хмар. Їм у Стокгольмі проїздом, за кілька днів він повертається до Каріньо, в будинок біля Атлантичного океану. Червоні пульсуючі вени призахідного сонця і змійки тютюнового диму, яких він випускає з рота під час розмови, все це нагадує мені про навислий туман того дня, коли ми з Лоне вперше прийшли його відвідати, про сніжний дим, що звивався між будинками.

Усе навколо замерзло, ми йшли вузькими асфальтованими доріжками і намагалися читати дороговкази. Здавалося, ніби хтось здер кору з мокрих стовбурів, і мені досі вчувалися крики сорок, що билися між будинками у схожому на казарми дворі, поки ми поспішали до Великого Чол. На Лоне були яскраво-червоне пальто і чобітки, вона ледь нахилилася вперед, тісно зімкнувши руки на лацкані пальта. Виглядала так, наче просувається крізь шторм. Біде обличчя Їма, ні сліду усмішки, погаслий погляд, його руки так сильно тремтіли, коли він намагався закурити, тож довелося покинути цю затію і відкласти сигарету. Лоне взагалі-то кинула курити, але вона взяла пачку сигарет, припалила одну для нього і одну для себе, кілька разів швидко глибоко затягнулася, а тоді покінчила з сигаретою під каблуком.

Їм: Я вже багато разів намагався, але по-справжньому це зробити не вдалося. Скільки разів я лежав, запхавши голову до газової духовки, коли Лоне поверталася додому після роботи. Букет троянд на кухонному столі, відкритий газ. Такий експеримент. Цього разу це нагадувало вільне падіння. Я впав, а потім продовжував падати.

Їмові друзі в лікарні називали його Їммі Дарлінг, згодом я теж почала так його кликати, коли ми разом з іншими пацієнтами сиділи на невеликому схилі, порослому молодими берізками. Дим від сигарет, що підіймався до неба, був сигналом для тих, хто перебував з іншого боку огорожі, нашим привітанням до світу назовні. Я збирала недопалки і віддавала їх Їмові й Сабіні, потім — Паулю.

— Їммі Дарлігу!

— Що?

— Ти одужаєш?

— Не знаю, Єккі.

— Ти не хочеш бути здоровим?

— Я вже не знаю, чого хочу, не знаю, що означає бути здоровим. Тут я почуваюся вдома більше, ніж будь-коли деінде. Люди тут інакші, у них нічого нема, і я зрозумів дещо: неважливо, чим ти володієш і де живеш. Усе одно ми всі однакові, не існує нічого, що могло б захисти нас.

— Захистити від чого?

— Не знаю. Від самотності... від падіння у прірву всередині себе.

— То ти не повернешся?

— Не знаю, Єккі. Не чекай на мене.

Сабіна лежить, витягнувшись на животі, на чорній траві за капицею і тримає перед собою розгорнуту книжку.

— Свобода — це все, чого я прошу, — каже вона і підводить на мене погляд, її зіниці розширюються, хоч яскраво світить сонце, аж поки від очей залишається тільки чорна туш і чистий біль.

— А коли свобода відмовляє мені, як це завжди буває, я все одно її здобуваю.

Я ніколи не забуду Сабініних очей, як вони розширювалися і звужувалися в яскравому світлі під деревами Бекмбергі. Великі, темні й непорушні на закам'янілому від ліків і алкоголю обличчі. Я довго вважала її образом себе у майбутньому, а тепер вже й не знаю. Одного дня я стою біля

вікна у шостому відділенні і бачу, як Сабіна біжить вниз по схилу біля беріз за Великим Чол., за нею — Едвард. Біля великого дуба він хапає її і тягне вниз, на траву, розриває її намисто, і намистини злітають в повітря, як каскади води, як блакитні краплини дощу.

Я місяцями знаходжу намистини в траві під дубом. Волошкові, індіанські, лазурові, небесні, з часом вони тьмянішають, з деяких намистин дощі змивають весь колір, вони стають білі, як слонова кістка, безбарвні. Спершу я думаю повернути їх, але потім повертати вже нема кому.

Їм нагадує старого хлопчика коли сидить у кріслі, занурившись у нього так, що воно виглядає величезним, недбало витягнувши свої довгі кістляві ноги. Крісло — одна з небагатьох речей, що залишилися після Віти і Генріка, вже нічого нема, давно все розпродали, коли Їмові були потрібні гроші. На фотокартках вони стають дедалі молодшими, поки всі ми старіємо. Віті було якраз під сорок, коли її не стало, вона була трохи молодшою, ніж я тепер, на старих чорно-білих весільних фотографіях її очі далі випромінюють світло.

Ніхто не міг собі уявити, що Їм колись постаріє. Він завжди перебував поза часом, жив за своїми правилами, ніби велика дитина, небезпечна й неслухняна, він завжди надто сильно любив смерть, аби хтось міг уявити собі зістареного Їма. Часом я думаю, що Їмові бракує зображень життя після молодості, зображень старіння, він завжди робив те, на що мав охоту, потурав усім своїм забаганкам та інстинктам: брехав, обманював, пив, зраджував; не думаю, що він коли-небудь когось любив. Ані мене, ані зведених братів. Напевно, не любив і Лоне.

— Та ну, Єккі, — каже він, забувши, що наступного року йому виповнюється сімдесят, — я ніколи не стану старим. Для старості моє життя було надто важким. І я ніколи не хотів жити. Не по-справжньому. Не так, як ти.

Він знову вирішив померти, так і оголошує свій намір, тільки-но з'явившись у дверях на Юнгфругатан. «Єккі, я не хочу старіти. Не залишилося нічого, заради чого можна жити». Він приїхав до Стокгольма, щоб попрощатися зі мною і Маріоном. За кілька місяців Їм збирається виплисти з невеликої бухти на півночі Іспанії. Він приберіг пачку снодійних таблеток «Імован» і попросив мого благословення; він його отримав, бо зазвичай я не відмовляла йому в проханнях. У його присутності я завжди ставала німою, ніби всередині мене стиралися всі думки.

— Роби, як знаєш, Їме, — швидко кажу я. — Ти завжди так робив.

Їм часто писав мені листи після того, як переїхав від нас із Лоне до маленької орендованої кімнати на Обсерваторієгатан. Це було ще до того, як він потрапив до Бекомберги.

— Люба Єккі, ти мусиш допомогти мені. Єккі, просто зайди на хвилику сюди після школи. Тепер ти єдина, хто може мене порятувати. Можеш прийти до мене? Мені тут так самотньо.

Я ніколи не відповідала на його листи, не знала, що сказати, я завжди мала відчуття, що не зможу врятувати Їма, навіть якщо справді намагатимуся. Зрештою, його завжди рятувало щось інше — жінка, як от Сабіна, чи алкоголь.

Їм не схожий на себе. Його обличчя бліде, хоч над його будинком у Каріньо світить яскраве пекуче сонце, він одягнений у завеликий на кілька розмірів джентльменський костюм і елегантні черевики, він ніколи не носив такого. Раніше завжди були джинси, зіпрані футболки і кросівки. Він наче вбрався до власного похорону. І світло, яке завжди було в його очах, погасло. Прекрасне, лякаюче, самотнє світло, воно розливалось і освітлювало ніч навколо нього, воно випромінювало якусь особливу енергію і нерозсудливість, щось нестримне, як сильний вогонь або гірський обрив. Темносиній ірис одного ока покритий тонкою молочною

плівкою, погляд не знає спокою, чогось вишукує. Без жінок і алкоголю, без внутрішнього мерехтіння руйнівного жару сексуальності не залишилося нічого, лише попіл, постаріле тіло у завеликому костюмі, без майбутнього і без сподівань. Водяна ящірка, яка звивається в літньому повітрі, її вертке, вібрує, еластичне тільце, що виблискує на воді, вибухово переповнене життям і енергією, зморщується з настанням зимової холоднечі.

Колись давно я думала, що наша сім'я благословенна якимось особливим світлом, я думала, що з нами не трапиться нічого лихого. Їм якось так умів розповідати про світ, що я відчувала нашу шляхетність і обраність, від його історій про життя світ навколо ставав позолоченим. Коли я потрапила до Бекомберги і зустріла там старих чоловіків, які говорили про себе, як про королівських і титулованих осіб, щось нагадало мені про Їма. Життя тих людей також було золотим, піднесеним. Вони самотньо кружляли трохи вище, понад життям решти людей. Окремо від усіх, вперед у великих золотих епікажах, а інші в цей час любили їх і боялися.

За моїм вікном — білі нитчасті промені зимового сонця, вони тягнуться між соснами, обертаючи крони дерев на золото, а тоді зникають за церквою Гедвіги Елеонори. На мить мені здається, що великі дерева горять. Корені і голі стовбури світяться в сутінках, ніби охоплені вогнем, але слабке золотисте світло швидко тоне у тінях. Зима Юди, по-зрадницьки м'яка.

Під час нашої сьогоднішньої зустрічі в Гумлегорден Їм виглядає тендітним, навіть тверезим, він непевно тримається на ногах, відчувається дезорієнтовано в новому Стокгольмі. Якщо він постарів, тоді і я не можу залишатися молодою, подумала я, спостерігаючи за Їмом, коли той стривожено шукав мене поглядом у натовпі, ніби дитина, що шукає своїх батьків. Лоне більше непідвладна часові, іноді здається, що

вона молодша за мене, я ніколи не чула, щоб вона хоч словом про когось сказала погано, ні про Їма, ні про когось іншого. Думаю, їй властива якась особлива схильність до любові, Маріон тягнеться до неї, як до квітки.

— Розкажи ще про Едварда, — прошу я в Їма, він сидить у м'якому колі світла від лампи, а мене не залишає сильне відчуття, що він справді прямує до кінця, що минає наш останній час перед його зникненням. І він продовжує розповідати, світло блакитного неба швидко гасне і його змінює холодне світіння вуличних ліхтарів.

Коли вони з Едвардом на світанку поверталися на територію лікарні, Їмові повертали його лікарняний одяг і давали щось для сну, маленьку блідо-рожеву таблетку. Едвард зупиняв авто трохи далі, щоб Їм перевдягнувся у затінку кількох сосен, а тоді Їма відпускали до відділення 43, він прокрадався повз медсестру на нічному чергуванні і лягав, щоб трохи поспати перед підйомом. За кілька годин по тому Едвард вже займав своє офіційне місце за письмовим столом. Під час сеансів терапії вони з Їмом вели довгі розмови про самотність і марноту всіх речей. Едвард казав: «Не існує способу визначити, чи хтось справді хоче позбавити себе життя». А тоді продовжував: «Не думаю, Їме, що ти хочеш померти. Ти не самогубець. Гадаю, ти прагнеш знову побачити свою матір, Віту. Думаю, ти хочеш запитати її про щось. Я хочу, щоб ти пообіцяв мені дещо. Доки тривають наші нічні поїздки, ти нічого не накоїш. Мені потрібен хтось такий, як ти». І Їм широко усміхається, сидячи переді мною в оббитому оксамитом кріслі, і припалює сигарету, не гасячи попередньої.

— Едвард завжди казав, що я не хворий. «Їме, ти не повинен тут бути, — казав він. — Авто чекатиме тебе о пів на десяту перед Великим Чол.»

Я простягаю руку до Їма, щоб припалити чергову сигарету, навколо вже стемніло, Їмове обличчя освічується маленьким вогником сірника, а тоді жаром сигарети, що блукає в темряві.

- Як думаєш, де вони зараз? — запитую.
- Хто — вони?
- Колишні пацієнти з Бекомберга.
- Тут, — сміючись, відповідає Їм, — у твоєму кріслі.
- А інші?
- Десь є.
- Так, але де вони?
- Гадаю, десь на вулицях, у притулках і в'язницях. Чи під мостами. Де ще їм бути?
- А ти, Їме, де ти?
- Тут, разом з тобою, Єккі.
- Я знаю. Але зараз ти щасливіший?
- Я не буваю щасливим, але зараз мені досить добре.

«Але чому його тримають у Бекомберзі, якщо причина — не алкоголь?» — запитує Лоне, вона стоїть під зоряним небом, в пальті, і дивиться на нічний силует лікарні. Виглядає такою молодою, Лоне завжди так виглядатиме, а ще ці сиві пасма, що вибиваються з волосся, срібні ниточки, які тягнуться з її голови, ніби місячне світло. Я мрію, щоб Лоне знову прийшла зі мною до лікарні. Тут, біля покинутої лікарні, є Їм і ніч, щось невловиме, те, що я завжди намагалася тримати на відстані, якесь насильство і велика любов.

— Не розумію, — кажу я, — чому деяким людям важче вберегти себе?

У небі над нами неспокійно суне хмара кольору сірки, ніби перед негодою. Часом я маю відчуття, що насправді життя не торкнулося Лоне, що після років, проведених з Їмом, вона принишкла, як поранений звір.

— Від чого він мав берегтися?

— Думаю, від життя.

— Он як.

Лоне заходиться сміхом, м'яким дзвінким сміхом, який огортає світ вуаллю і казками, а тоді вона зникає з моїх думок.

НІЧ

«Чоловік, 1945 року народження, потрапив до Бекомберги після спроби самогубства... кілька днів страждав від повторюваних нападів епілепсії в результаті тривалого зловживання алкоголем і медикаментами... робота, житло, колишня дружина тринадцятилітня донька... приписано таблетки «Антабус», вживання припинено за бажанням самого пацієнта... ризик самогубства...»

З Бекомберги є лише одна фотографія, я знайшла її в одному з альбомів Лоне. У мене на голові капелюшок, на шиї висить те старе потерте боа з лисячого хутра. Фотографував нас, мабуть, Едвард під час одного з нечастих візитів Лоне до Бекомберги, на фотокартку якимось дивом заблукав білий метелик і завмер, так і сидить, навіки закам'янівши біля моєї коси, і якщо мигцем дивитися на фото, можна подумати, що у моєму волоссі зав'язаний бант. Стільки метеликів водилося в той час, стільки птахів, вони були скрізь. На фотографії ми стоїмо, трохи відсторонившись одне від одного, ніби не усвідомлюємо присутності інших на фото або ніби саме збираємося розійтися. Позаду нас — пошматовані хмари, що відбиваються у вікні. Лоне збирається вийти з зображення, їй ніколи не подобалося бути спійманою на фотографіях. Я ж нахилилася підібрати щось із землі і завбачливо притримую рукою капелюшок, аби він не впав. На фотокартці лише Їм залишається спокійним, погляд його насичено темно-синіх очей спрямований просто в камеру.

Часом мені здається, що Маріон нагадує Їма, у них подібна хода. Хитливі, блискавичні, трохи рвучкі кроки, раптова радість, яка струмує тілом, ніби подуви вітру. Того вітру,

що змушує Маріона бігати світом, а Їма — завжди йти далі, ніколи ніде не затримуватися, ніколи не заспокоюватися. Маріон прийшов до мене вночі, була негода, того листопадового ранку шість років тому я сиділа в лікарні з вимашченим кров'ю згортком у руках, він був сповитий у покривальця і ганчірки з плямами крові, а в кімнаті навколо нас пахло твариною і затхлою водою. З крові світилася пара яскраво-блакитних очей, а під сіруватою шкірою стукало серце, воно виявилось трохи завеликим. Пам'ятаю, мені стало цікаво, чи всередині моєї темряви його очі сяяли так само.

Коли Їм сюди приходить, він кілька хвилин жартує з Маріоном, а тоді взагалі забуває про його присутність. Дзвінкий голос Маріона весь час лунає повз нього, наче б дитина знаходилася на недосяжній для нього частоті. Та Маріону все одно подобаються візити Їма, він дивиться на нього щасливими очима і питає, коли той прийде до нас знову.

— Не знаю, — відповідає Їм, — можливо, я більше ніколи не повернуся.

— Чому не повернешся?

— Тому що жити — це важко, а з часом стає все важче. Ти щасливий, бо не знаєш, що на тебе чекає, комісарє Бельмондо.

Перш ніж я встигаю заснути, відчуваю запах горілого. Перевіряю всю квартиру, попільнички, газову плиту, старі згорілі свічки, але ніколи нічого не знаходжу, тож я навчилася все одно засинати. Щойно поринаю у несвідомість, як починають рухатися фіолетові смужки диму, разом з ніччю приходять переляк, смуга холоду поверх грудей, холодна рідина, яка тече уздовж хребта, венами, як сніг, як вуглекислий газ. Вночі я знову прокидаюся, мені здається, що світ зараз зіштовхнеться з якоюсь зіркою, я прокидаюся від того, що падаю, я боюся, що будинок зараз перекинеться, боюся, що все зникне, коли я прокинуся, боюся через війни, які повільно насуваються на світ. Наша з Їмом довга ніч розгортається піді мною, ніби темне небо, і тоді я підходжу до Маріона і

дивлюся на нього, він лежить у ліжку, розкинувшись, ніби маленький хрестик, з темним від поту волоссям. Я б хотіла вміти захистити його від ночі, від мого обличчя і погляду, хотіла б могли далі носити його у собі.

На деревах у Клокхуспаркен на кінчиках гілок висять великі прозорі краплі, вони розриваються, відриваючись від кори, і падають на землю, непотрібні, зруйновані. У кожній краплі — дзеркало, і в кожному дзеркалі міститься окремий світ, пацієнти, котрі ходять пляжем вниз за Санта Марією під шум хвиль, анонімні могили на території лікарні, мертві з Палацу безумців, у яких немає рідні, вони покояться в цементних чанах, наповнених формаліном, чекаючи, коли опиняться на столі для розтинів перед студентами медицини, Їм у машині швидкої допомоги прямує мостами до Бекомберги, і Сабіна, яка у вигорілій на сонці майці танцює, задкуючи, у приглушеному світлі шостого відділення. Від цього не боляче, просто все набуває особливої ясності, я бачу візерунок на стовбурах дерев за вікном так чітко, наче тримаю в руці збільшувальне скло.

— Їме, ти справді хотів усе залишити? — запитую. — Маю на увазі — померти. Ти справді цього хотів?

— Думаю, так. Я вважав, що мені вже нічого не залишилося.

— Але...

— Єккі, це не настільки страшно. Часом просто нічого не залишається.

— А ти не хочеш повернутися додому?

— Я вже вдома.

Відвідуючи його тієї пізньої весни, коли мені виповнюється чотирнадцять, я бачу, як Їм возсідає на невеликому схилі під березами перед Великим Чол. Між високої трави зигзагами літають перші білі метелики, вже здалеку нам чути, як Їм розповідає історії і співає перед невеликим від-

діленням лікарні біля беріз, в оточенні персоналу, пацієнтів і родичів. Ми повільно наближаємося, ідучи під навислими кронами, Лоне далі одягнена в пальто і чоботи, незважаючи на літнє тепло, птахи на деревах кричать, як божевільні, такі довгі, стражденні, похмурі крики. Їм завжди з усмішкою ширяв над безоднею, п'яний і непереможний, він завжди вмів зробити так, щоб інші сміятися. Це його дарунок нам.

Напевно, Їма привезли сюди вночі, його знайшли в снігах на трасі, що вела до аеропорту, і після промивання шлунку в Саббатсберзі доставили до Бекомберги. Кількома годинами раніше він поселився в готелі біля Норртулла, там проковтнув усі свої снодійні таблетки і запив пляшкою коньяку. Тоді вийшов на трасу в напрямку аеропорту, щоб спробувати сісти на літак і кудись потрапити, байдуже куди — Париж, Санкт-Петербург, Москва, до пункту призначення він мав би прибути вже мертвим. Але до цього не дійшло. Їм заснув у сніговому заметі за кілька сотень метрів від готелю. Я бачу хижих птахів, що на узбіччі чекають на неживе Їмове тіло, і рештки неба, яке повільно зникає між чорними верхівками дерев. На відстані — звуки сирен, дерев'яних черевиків і ключів, за Їмом зачиняються двері, його перевозять освітленими коридорами, і ще ця страшенна темінь, що насувається зі старої криваво-червоної будівлі лікарні біля алеї Бекомберга в передмісті Стокгольма. Мабуть, це я колись давно, в іншому часі запитую, доки ми ще стоїмо під похиленими березами перед Великим Чол.

— Їммі.

— Що?

— Хіба не було нічого, що того дня могло б затримати тебе в цьому світі?

— І що б це могло бути?

— Не знаю... може, я?

— Припини, Єккі, — каже Їм, сміючись. — Я ніколи не був щасливим від чогось такого, що приносило щастя іншим

людей. А ти завжди була вільна. Тобі ніколи не був потрібен батько, та й чоловіка ти ніколи не будеш потребувати.

Він лежав у траві перед Королівською бібліотекою і спав, біля нього — кілька порожніх пляшок. Поруч сиділа вівчарка, раніше я ніколи її не бачила. Він так міцно спав, аж спершу я подумала, що він мертвий. Я присіла біля нього і за якийсь час помітила на шиї слабкий пульс, наче під тонкою шкірою звивалася маленька ящірка. Я боялася, що пес може напасти, але той сидів нерухомо, ніби й не помічав мене. Біля пляшок лежала розгорнута книжка, мій погляд упав на кілька рядків. *Те, що людині шкодить, — гріх. Врешті, лампа вічності гасне. Любов неприродня.* Пес сидів непорушно і дивився на парк. Може, варто було розбудити його, але я не наважувалася, сіла на лавку трохи віддалік і стала чекати. Сиділа, поки не стемніло. За кілька годин він встав, роззирнувся довкола, зібрав свої пляшки й газети і поплентався геть, він пройшов так близько до моєї лавки, що я відчула його запах, але не побачив мене. Це востаннє я бачила його перед тим, як він потрапив до лікарні.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (ЩЕ У СВІТЛІ)

Наостанок під склепінням мансарди відбувається розмова з головним лікарем. Доктор Яновські вже йде, його кабінет для прийомів загромаджений спакованими коробками. В думках він уже сидить в своєму новому кабінеті на Кунгсгольмен на висоті пташиного польоту, звідки йому відкриватиметься краєвид аж до міської ради. Улоф сидить, тримаючи на колінах сумку, і дивиться у вікно. В сумці у нього кілька речей: гаманець, окуляри для читання, ліки, піжама, костюм і ще енциклопедія, колись давно отримана від головного лікаря Гаральда Рабе. На підлозі поруч стоїть глобус. На светрі бракує гудзиків, він на кілька розмірів замалий, руки старого лежать на колінах.

— Я боявся, що ти не прийдеш, — каже він.

— Ми ж домовилися на конкретну годину.

— Так. Я... Годинник зупинився десь о пів на четверту. В такий час уночі помирає більшість людей. Хоча батько помер пообіді. О другій. Я дізнався наступного дня.

— Я пам'ятаю, Улофе. Ти був засмучений.

— Так.

— Ти почав битися.

— Так.

— Потім перестав.

Улоф дивиться на нього великими очима.

— Думаєш, там, назовні, мені буде добре?

— Думаю, так.

— Справді?

— Так, я покладаю на тебе великі сподівання. Як і завжди. Ти ж знаєш.

— Ти казав, що ви були моєю надією, коли у мене не було власної.

— Атож, так і було. Тепер, Улофе, тобі самому доведеться нести надію.

— Я б хотів залишитися тут.

— Чому тобі цього хочеться?

— Тут у мене є друзі.

— Улофе...

— Але у мене немає інших друзів. А ти, лікарю Яновскі, мій друг. Ти казав, що ти мій друг.

— Я твій друг, але це не означає, що ми знову побачимося. Там, назовні, у тебе з'являться справжні друзі.

Улоф знову виглядає у вікно. В очах з'являється блиск.

— Я так не думаю, але буде весло збирати квіти, коли матиму охоту. Поїду до Гаґапаркен і Єрдет, і Лілл-Янскуґен.

— А що ще?

— Може, я виграю в лотерії найбільшу суму.

ВЕЛИКИЙ ЧОЛ., БЕРЕЗЕНЬ 1986 РОКУ

Клокхуспаркен безлюдний. Перед кімнатою для оглядів чутно поодинокі голоси, в коридорі ходять люди. На Їмові со- рочка сигаретного кольору, останні промені пізнього сонця затримуються там, де він сидить перед Едвардом, у кімнаті біля лікарняного годинника. Здається, ніби сидиш усередині велетенського тіла, якраз упритул до нього працює залізне серце, чужий небезпечний пульс. Щоранку: пуста в гру- дях, що розкривається, наче пустельний ландшафт. Пекуче сонце усередині, крик крові за наливою сонцем випивкою, яка мчить венами. Із записів історії хвороби: *Доглянутий, виглядає дещо виснаженим. Усе життя був напруженим і не- спокійним.*

Очі Едварда наче підсвічені зсередини невиразним нав'язливим світлом, світлом, яке змушує Їма почуватися беззахисно, воно ніби пробивається крізь шкіру, як рентге- нівські промені, освітлюючи все, ребра і серце, яке висить усередині, схоже на тінь.

— І яка ідеологія за усім цим?

Їм повертається до цього питання, щодня він довго під- німається сходами до Едварда, аби розпитати про ідеї, що лежать в основі лікарні, про всеохопну ідею.

— Немає ніякої ідеології, Їме. Облиш це.

Едвард знімає окуляри і кладе їх на письмовий стіл, під сонячні промені. Стіл завалений стосами паперів і старих книг, що лежать розгорнуті, наче він читав їх усіх одночасно.

Його руки бліді, трохи веснянкуваті.

— То в тебе є донька?

— Так.

На мить він знову надягає окуляри. Вони не мають опра- ви, лише тонке скло, що захищає очі.

— Коли тебе приймали сюди, ти говорив, що не маєш дітей.

— Я справді таке сказав?

— Так. Я запитував.

Їм виглядає у вікно. Молочно-біле небо, лихоманно-жовті проблески.

— У мене було відчуття, ніби у мене не було дітей. Здавалося, що все зникло.

— А зараз?

— Зараз уже не знаю.

Ми чекаємо на Їма в коридорі. Стіни зелені, ніби всередині басейну, з кожної кімнати видно квадрат світла. Віддалені голоси, по стіні лізе самотня чорна муха. До нас підходить медсестра, вона в дерев'яних черевичках, волосся за спиною зав'язане в біду косу. На маленькій бірці написано ім'я — Інгер Фогель. Вона каже нам зачекати, Їм скоро буде готовий зустріти нас. Коли він нарешті з'являється, одягнений в сорочку і м'які штани, яких я ніколи не бачила раніше, Лоне встає.

— Доброго дня, Їме.

Він дивиться на нас, наче ми повернулися зі світу мертвих. На поясі у нього золота пов'язка, нагадує шнурок зі штори.

— Ви прийшли.

— Так, — ледь чути відповідає Лоне.

— Я думав, що вже ніколи вас не побачу.

Лоне віддає йому пакет з одягом, який ми забрали у господині на Обсерваторієгатан.

— Анна цікавиться, куди ти подівся. Я не знала, що маю казати. Вона питає, чи ти далі будеш винаймати кімнату. Тобі слід було зателефонувати нам.

— Я не знав, де ви були.

— Ми були в Марокко.

— Я знав, де ви були, але в мене не було номера телефону. Я думав, що ви вже не повернетесь.

Не треба було залишати Їма одного такої зими, з усім цим снігом, який все падав і падав над містом, поки нас не було, але Лоне хоче потурбуватися про себе, це вперше вона

має можливість поїхати в подорож, бо Їм вже не спускає на вітер усі наші гроші.

— І що ти робиш цілими днями? — запитую я.

— Відпочиваю. Граю в шахи. Розмовляю з лікарем. І тут є одна дівчина, яка мені подобається. Сабіна.

Лоне вийшла пройтись у коридор. Я сиджу в ногах його ліжка. На самісінькому краю, зачіпаючи ногами підлогу. Повз палату торохкоче лікарський возик. До кімнати заходить Інгер Фогель з тацею, на якій маленькі пластикові стаканчики з ліками. Така легка ангельська постать в дерев'яних черевичках. Їм залпом випиває свої ліки і ставить стаканчик на тацю.

— Тобі не можна виходити? — питаю і дивлюся на хмари, що плывуть назовні. Пошматовані хмарки, ніби з надірваними краями. Віконним склом тягнеться тонка сітка, ніби павутина, це помічаєш не одразу, лише за якийсь час; віконне скло зсередини не розіб'єш.

— Іноді можна.

— Тобі дозволяють виходити самому?

— Ні.

Я дивлюся на нього, але він відводить очі. Темно-синій погляд, як у мене. Здалека чути монотонний звук важкого зимового дощу, що наближається, водянисто-сіра оболонка неба посічена чорними прожилками гілок.

— Ти справді думав, що ми не повернемось?

— Так.

— Може, Лоне передумає, — кажу я.

— Навряд. Я б на її місці не передумав.

— Не повернувся б?

— Я б не любив мене. Я розумію, що вона не любить.

За кілька днів до того Їм зателефонував і сказав, що хворий. Ми з Лоне щойно приїхали з аеропорту, стоїмо перед вхідними дверми і тут чуємо дзвінки всередині квартири, я кидаюся через світлі кімнати, піднімаю слухавку, і в моїй

голову опиняється голос Їма. За вікном сніжить, і я думаю, що, мабуть, це через сніг Їмовий голос настільки змінився, він звучить так, наче Їм знаходиться десь глибоко під землею. Або це просто телефонні лінії поважчали від маси снігу. Під час розмови здається, ніби Їм мерзне, і я думаю про тепле золотисте море, в якому плавала останні тижні, шукала мушлі та морські зірки, я досі відчуваю у собі пульс океану, він хвилями наростає і спадає, прагнучи затягнути мене у глибочінь, аби я могла плавати там вічність.

Раз у раз під час розмови, яка здебільшого триває у мовчанні, чути, як деренчить монета, закинута в телефонний автомат.

— Там, де ти зараз, іде сніг? — врешті питаю.

— Не знаю, — відповідає Їм. — Я стою в коридорі, тут нема вікон, але відколи ви поїхали, сніжити не переставало.

— То що в тебе за хвороба? — посилаю питання в теплий рот слухавки.

— Мої крила стали завеликі, я вже не можу літати.

— Що це означає?

— Точно не знаю, — каже Їм, — запитаю лікаря, коли той прийде, але, напевне, я тут залишуся на якийсь час.

— То де ти?

— У Бекомберзі. Тобі відомо, що це таке?

— Думаю, так, — кажу я, і щось холодне ворухиться всередині біля ребер.

— Можна мені поговорити з Лоне?

— Так.

Якийсь час я тримаю слухавку біля серця, а тоді передаю її Лоне, вона стоїть переді мною, накинувши пальто на руку, я спостерігаю за її обличчям, поки вона говорить. Лоне відчинила вікно, і в кімнату заходить холодне повітря, я мерзну в стьоганій куртці, потім помічаю, що навколо моїх чобіт натекли невеликі калюжі. Лоне міцно притисла слухавку до вуха, вона слухає і дивиться у вікно з дивною відсутньою усмішкою.

Лоне цілими днями лежала на арабському килимку у верхній частині пляжу, біля очерету, де починався сухий потрісканий асфальт. Поринула в свої книжки, а коли засинала на спеці, вітер якийсь час перегортав сторінки і далі мчав пляжем. Самотні собаки, голодні й худі, сновигали туди-сюди на краю води, шукаючи рибу, що викинулася на берег, і сміття. Ночі були зоряні, одного дня вранці на берег викинуло чорне кошеля, я сиділа на балконі, дивилася на далекі темні гори і думала, що ми могли б залишитися, лежати тут вічність, дрімати під вентиляторами на стелі і слухати крики, що на світанку долинали з мінаретів. Якби Їм поїхав з нами, все було б по-іншому.

Камінці в піску, що відкривалися, коли відступали хвилі, нагадували родимки на спині Лоне, здавалося, що над її плечима хтось труснув пензликом, змоченим у темній фарбі. Родимка за кожен рік, що минув, ніби чорне сонце сяяло над її тілом. Вона сиділа на балконі, доки не темнішало її обличчя, а шкіра ставала оманливо ніжною і м'якою. У мене на тілі майже немає родимок, лише бризки веснянок тут і там. Я зовсім не схожа на неї. Дивлячись на себе у дзеркало, я бачила його обличчя, Їмове. Вузькі сині очі, непередбачуваність, порожнеча.

Кількома місяцями раніше ми йшли по Каммакарґатан через парк Тегнерлунден і далі до Обсерваторієґатан, де тепер мав мешкати Їм. Лоне попросила Їма переїхати. Нас огортав туман, дерева біля Спюкпаркен стояли майже голі, я тримала Лоне за руку. Ми випроваджували Їма з його валізою до маленької кімнати на Обсерваторієґатан. Він стояв у дверях і дивився на нас, коли ми збиралися попрощатися, вони з Лоне на прощання випили темний, як жовч, ром, Їм стояв у дверях, наче тінь.

— Не йди, Лоне. Не залишай мене. Я не дам собі ради.

Але ми пішли, пішли униз по Дроттнінгґатан під різдвяними гірляндами, що світилися тисячами зірок.

Коли після школи я приходила відвідати його на Обсерваторієгатан, він лежав на софі-ліжку, опустивши жалюзі. Кімнатою тягнулися приглушені відблиски світла, він усе забув, дивлячись на мене, він вже нічого не бачив.

— Що ти зробила своїй красивій мамі? Ти теж не турбувалася про неї, як і я?

Він наче забув про існування світла, перестав включати лампи, жалюзі завжди опущені. В його житті світлом була Лоне, а тепер вона зникла. Я сиділа біля нього і дивилася, як сонце зникало з міста, це відбувалося так швидко, однієї миті місто в сонячному світлі, світло в серці, а наступної ставало темно, як у мішку. Переїхавши від нас, Їм часом приходиться переночувати, захопивши невеликий пакет. Зранку, коли ми з Лоне затемна збираємося виходити, він ще лежить у двоспальному ліжку. На простирадлах навколо нього пахне якоюсь спустошеністю, відчуттям землі і пустинності, самотністю. Минає кілька місяців і він перестає приходити, а коли я телефоную йому на Обсерваторієгатан, ніхто не відповідає.

Він схиляє голову їй на пальто, вона гладить його по тім'ї, волосся жорстке і немите, пахне чимось незнайомим, легкий запах ліків і лікарні, пісний білий приглушений запах загноєних бинтів, моргу, мила.

— Мені вже час іти, — м'яко каже Лоне.

Їм нарешті піднімає на неї погляд. У приглушеному світлі його очі ледь блакитні.

— Залишся зі мною, кохана.

— Я не можу.

— Лише на трохи. Посидь зі мною.

— Я справді мушу йти.

— Тоді чому ж ти прийшла?

— Тому що ти попросив.

— То ти прийшла не заради мене?

— Не знаю, Їме, я прийшла, бо була тобі потрібна.

— Але не заради мене?

— Яке це має значення? Я ж прийшла. До тебе більше ніхто не приходив. Лише я. І Єскі.

Раптом у коридорі пролітає біла пташка. Морська або, може, якась хижка. Велика, біла і блискуча, вона змушує мене задуматися про майбутнє. Я вибігаю в коридор і бачу, як далеко на сходовій клітці вона зникає.

В автобусі дорогою додому після перших відвідин Беком-берги ми з Лоне переглядалися, наче щойно прокинулися після довгого незрозумілого сну. Її яскраво-руде волосся безладно розкуйовдилось, за вікном миготів мертвий індустріальний пейзаж. Не думаю, що нам доводилося коли-небудь розмовляти про ці відвідини після першого телефонного дзвінка від Їма. Ми сіли в автобус, приїхали туди, побули кілька годин у відділенні, а тоді поїхали назад до міста. Коли ми повернулися, Каммакарґатан огорнули тіні, в небі низько висіло холодне біле сонце, Лоне вляглася на софі з книжкою в руках. Настала весна, Лоне більше не хотіла його відвідувати, і я почала їздити туди сама. Лоне ніколи не заважала робити те, що мені хотілося. Я завжди мала свободу, якої потребувала.

КАРТА (АРХІТЕКТУРА СУМУ)

Вузька, сизо-сіра смуга дороги з поодинокими автівками тягнеться повз церкву Бромма, де скупчена групка будинків. Маленька крамниця, школа. Потім — лише голі поля і широкі ліси. Липова алея примикає до головної будівлі лікарні, яка має внутрішнє прямокутне подвір'я. Будинок з годинником, Клокхусет, або Адміністрація — серце будівлі, від нього розходяться два величезні крила лікарні, Великий Чол. для чоловіків і Великий Жін. для жінок, навпроти нього — будівля кухні. Лікарню оточує красивий парк, оточений огорожею кілька метрів заввишки. Щоб зайти до будівлі, треба проминути південний або північний сторожовий будинок. Страшенно покручені дерева горобини, кущі троянд і саджанці з інших країв, сторожові будинки, стіни, сувора симетрія. На всій території розпорошені солітери, також помешкання для працівників лікарні. У двох найбільших павільйонах є місце для понад 400 пацієнтів, зовсім небагато одномісних кімнат, наглядові зали, в кожній вісім-десять ліжок.

Архітектор Карл Е.Вестман — це він створює те, що колись стане однією з найбільших психіатричних лікарень Європи. Його великий креслярський стіл в Управлінні медицини заполонили ескізи малого міста за межами столиці, де має поміститись усе необхідне для дивної людини. Слабке проміння вечірнього сонця падає на тонкі, намальовані олівцем лінії, які поступово перетворюються на вигадані будівлі. Вестман вирішив, що фасад Бекомберґи має бути іржаво-червоним, із таким приглушеним відтінком червоного, що нагадує кров після згортання або слабке світло при заході сонця, і ще фасад має розташовуватися так, аби його завжди освітлювало сонце.

На початку літа 1927 року місто викупило район Бекомберґи, Лілла Енгбю, у тютюнового короля Кнута Льюнгльо-

фа, і навесні 1929 року розпочинаються роботи на захід від Стокгольму. Територія здебільшого лісиста, з ділянками вирубок, поблизу розташоване невелике озеро Шюркшьон і озеро Юдарн з брунатною застоюною водою. Упродовж літа 1931 року над землею виростає кістяк лікарні Бекомберга.

Карл Е.Вестман під час свого перебування в Управлінні медицини зробить креслення і зведе три психіатричні лікарні: Свята Марія у Гельсінгборзі, Бекомбергу в Стокгольмі та Умедаленську лікарню в Умео. За винятком моря, яке завжди б'ється об пляж поряд із Святою Марією, гучного ревіння, запаху солі і постійної присутності морських птахів, ці лікарні схожі одна на одну: декілька тіл будівель уздовж подовгуютого, ніби в казармі, подвір'я. Згладжені, стриманого кольору фасади з крутим, часто чотирихилим дахом. Решітки вбудовані у вікна, але Вестманові вдалося зробити так, щоб вони виглядали природно, як частина архітектури будівлі, тому ззовні їх помічаєш не одразу. Архітектурні ідеали — ощадливість, стриманість, суворість, простота. Архітектура не покликана пробуджувати очікування, які не під силу втілити в реальності. Вона невибаглива і монументальна водночас, грандіозна і меланхолійна. З внутрішнього боку тягнуться широкі коридори, відкриті, щоб було легше наглядати за спальними залами і кімнатами для денних зустрічей, міжно-зелені кімнати, одна за іншою, а тоді — вид з численних вікон, зусибіч однаковий, будинок навпроти затуляє небо, лише смужки птахів і світла, а нижче — казармене подвір'я, місце без тіні й без схованки, ніщо з того, що відбувається на подвір'ї, не сховається від численних очей будівлі. Гадаю, перш ніж вирости дерева й кущі, ці величезні споруди мали справляти приголомшливе враження на пацієнтів і відвідувачів.

В часи Їма навколо лікарні ще не з'явилося стільки забудов, за огорожею переважали ліс і поля. Хворих завжди

розміщували трохи осторонь від міської спільноти, часто навколо великих психіатричних лікарень поширювалося коло запустіння, але з часом місто наблизилося до території лікарні. За кілька років після відкриття лікарні зовсім недалеко від південного сторожового будинку з'явився район Норра Енгбю, а потім до лікарняних будівель стали тіснитися ряди будинків і крамниць. Згодом, в тридцяті роки, недалеко від Бекомберга будують летовище Бромма, і літаки, які злітають і заходять на посадку, накладуть свій відбиток на вид із лікарні, — образ свободи, яка з'являється і відразу зникає.

З часу минулої зміни століть і далі психіатричні лікарні приймали щоразу більше людей. Тому Медична служба започатковує у Швеції низку нових лікарень. Бекомберга і Лонгбру в Стокгольмі. Санта Марія у Гельсінгборзі, Лілльгаген в Гетеборзі, Св. Улофа у Вісбю, Умедаленська лікарня, Сідшьон, Сетер, Сантка Ґертруд, Сьундбю, Палац безумних. Можливо, хтось скаже, що зростання кількості психічно хворих залежить від державного контролю над громадянами, що діагноз — лише гіпотеза, яка описує небажану поведінку. Інші могли б пояснити це тим, що через тогочасний переїзд із сільської місцевості в місто цим людям було складніше жити поза межами установ, і почастишали випадки захворювання на сифіліс і деменцію. В місті вони ставали самотнішими і більш незахищеними. Хай там як, але визначення того, що тоді називали божевіллям, розширилося. Наприкінці 1900 року у великих психіатричних лікарнях перебувало 4600 осіб, а вже за п'ятдесят років їх було майже 33 тисячі.

Над входом тягнуться слова, вибиті свинцево-золотим по-верх сліпого обличчя фасаду, з гербом і законами. *За угодою, укладеною 1925 року між державою і містом Стокгольм, місто взяло на себе обов'язок заопікуватися своїми психічнохворими. З цією метою державний уповноважений постановив року 1929 дати дозвіл на будівництво лікарні Бекомберга, що й розпоча-*

лося в роках 1932— 1933. У цій першій порі є щось утопічне, в цьому написі золотом живуть усі ті сподівання, що колись пов'язувалися з новою лікарнею, цим величним і могутнім соціальним будівництвом. Міські хворі мали отримати новий дім, де їм усього було б досталь, хтось нарешті мав піклуватися про нещасних, котрі були «вражені божевіллям». Ось яка мрія виблискує у словах із золота, сподівання на новий вид лікарні, новий світ, де ніхто не буде покинутий осторонь, де пануватимуть порядок і турбота, де сміття людства, з яким ніхто не знає, що робити — ті, хто непридатні, і ті, хто століттями жили в клітках під землею — будуть випущені на світло, помиті й одягнені в смугасту лікарняну форму.

Легко ідеалізувати заклад, вважаючи його ідеальним місцем, де зроблять усе, що ми, люди, не спромоглися зробити одне для одного. І водночас воно наводить жах, бо показує те, що є в нас недосконалим: невдачу, слабкість, самотність.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (ЩЕ У СВІТЛІ)

Лікар Яновскі переглядає історію хвороби, Улоф згортає руки. Такі величезні, вони наче належать міцному чоловіку.

— Улофе, можеш запитувати, про що хочеш.

— Як довго я тут?

— Ти пробув у лікарні шістдесят три роки. Уперше потрапив сюди 1932 року. Восени.

Обережна осяйна усмішка.

— Це було дуже давно.

— Так, зараз ти старий.

— Пам'ятаю, я танцював у залі для зібрань у новорічну ніч 1954-го року. Тієї ночі для нас співав Юссі Бйорлінг. Її звали Ганна Йоганссон, вона скинула форму медсестри і танцювала босоніж, без окулярів. Ми залишилися в каплиці, аж доки не почало світати. Юссі Бйорлінга виписали минулої весни, але він повернувся, щоб заспівати для нас. Ганна Йоганссон закінчила працювати 1971 року.

— Це було ще до мене. Мені б хотілося прожити ту ніч.

Посмішка на обличчі Улофа швидко зникає, він зтишує голос.

— Що зараз там, назовні?

— Цілком новий світ. Ти знаєш, що потрібно берегтися автомобілів, не можна просто виходити на вулицю.

Він опускає погляд на свої великі руки, що лежать на колінах.

— Знаєте, часом уві сні з'являється мама, вона з'являється лише там, більше ніде. Чому Бог посилає такі сни?

— Як ти сам думаєш: чому Бог посилає такі сни?

— Не знаю, але коли світ руйнується, до мене знову приходять мама.

— Ти справді в це віриш?

Улоф знову ледь усміхається, слабке світло тягнеться його обличчям.

— Так, я весь час чекаю на чудо. На божественне втручання.

Він піднімає руки і, обережно малюючи щось у повітрі, продовжує говорити.

— Я пробував робити ескіз території лікарні, але це складно. Я не знаю, який вигляд вона має ззовні, не знаю розташувань будинків, у мене є лише ці вікна і подвір'я для прогулянок, а ще дорога до каплиці. Я відчуваю, що вона більша, але не зміг би зробити ескіз, що відповідав би реальності.

— Як, на твою думку, укладена реальність?

— Це я і мушу дізнатися. Але боюся.

— Чого ти боїшся?

— Що я не сподобаюся тим, хто назовні.

ЛАНДШАФТ

Струмки води течуть лісами Бекомберги, усе тече через повінь після рясних весняних дощів. Едвард стоїть біля вікна, дивиться на парк. Там нікого немає, у кронах дерев гуляє легкий вітер, ніби їх торкається невидима рука. Усі пацієнти зараз в їдальні, крім Іма, який залишився після закінчення консультації.

— Я сумую за домом.

— І як ти собі уявляєш своє перебування вдома?

— Не знаю. Тобто, я про це не думав. Людина ж усюди тягне за собою своє нещастя.

— Ти вже не можеш повернутися до Лоне.

— Я знаю.

— І де ти мешкатимеш?

— Не знаю. В готелі. Напочатку. Поки що.

— А далі?

— Далі? Не знаю. Знову буду випивати.

— І як ти собі це уявляєш?

Ім широко усміхається.

— Хочеш знати?

— Так.

— Думаю, це буде прекрасно. Перш ніж потрапити сюди, я вирішив напитися до смерті. Я думав, що це станеться швидко.

Після обіду Ім іде за Інгер Фогель до кімнати з медикаментами. Він любить там бувати; без таблеток, які там зберігаються, його душа погасне. Щойно зайшовши до кімнати, Інгер Фогель скидає дерев'яні черевички і підтягує до стегон білий халат.

— Відкрий шафку, — шепоче він і розпускає її волосся, стягнене у вузол, який важко звисає на потилиці.

— Чому я маю це робити?

— Бо ти мене любиш, бо надто сильно хочеш мене, бо ти знаєш, якою є справжня любов.

Запах крохмалю від її лікарняного халату змішується із запахом камфори і морфіну, вони стоять у полі напруги, бажання і стримування, Інгер Фогель весь час тримає руку на ручці, щоб відчувати вібрації від ключа в замку.

— Справді?

— Так, саме зараз — так.

Ніби несвідомо вона відкриває шафу і дістає маленьку пляшку з коричневою рідиною, що нагадує сонячне затемнення, і коли ліки нарешті змішуються з кров'ю і розходиться далі нервами, здається, ніби всередині нього розгортається віяло. Світло, зосередженість, легкий сонячний свист під шкірою. Пусті строкаті очі Інгер Фогель синіють і стають глибшими, шкіра на шиї і під пахвами, яка щойно під його руками відчувалася в'ялою і пористою, раптом виглядає пружною і живою.

— Інгер, яка ти красива, — шепоче він. — Неймовірно красива.

Віта стоїть біля вікна. Спиною до світла, тінь закриває обличчя. Лише він не спить, крізь жалюзі пробиваються перші промені світанку. Сонце завжди повертається до нього, це сталося й цієї ночі. Як і колись, вона одягнена у свою стару сукню, ту, з блідо-блакитного шовку і перламутру.

— Їммі. Я передумала. Я хочу повернутися до вас.

Їм ще більше натягує на себе ковдру.

— Це неможливо, Віто. Ти ж знала про це, коли пішла? Інакше ти цього не зробила б.

Вона повертається спиною до нього і, відкривши щілину у жалюзі, впускає до кімнати смужку світла.

— Але я не хотіла померти, лише зникнути на якийсь час.

— На якийсь час?

— Так. Я не розуміла, що таке вічність.

— Тепер тобі це відомо.

— Я не знала, як воно буде без вас.

Їм натягує ковдру на голову, ховаючи обличчя у теплій темряві.

— Не думаю, що сьогодні він спуститься, — каже Лоне, захлопуючи книжку і підводячись.

— Чому він не прийде?

— Може, йому потрібно побути самому.

Люди на вулицях плачуть. У метро дивний настрій, на місці вбивства лежать замети зимових троянд.

— Не думаю, що йому до снаги зараз зустрітися з нами, не думаю, що він здатен когось зараз бачити.

— Тебе, можливо, ні, — відповідаю і сідаю на місце.

Під час читання Лоне міняється, вона губиться в годинах, стає м'якшою. Здалеку здається, ніби на її долоні сів великий метелик. Якось ми були в будинку метеликів у Відні, величезні лазурно-блакитні метелики, схожі на велетенські очі, прорізали повітря, тягнучись до її прекрасного червоного пальта, вони наче прагнули наблизитися до її краси, до чогось золотого всередині неї. Вона махнула своєю сумочкою на великих золотих і пурпурових метеликів, і ми з Їмом розсміялися з неї, ми так хотіли, щоб якийсь метелик торкнувся нас м'яким крильцем, але з нами цього ніколи не трапиться. Я дивлюся вгору на вікно відділення 43, це сліпе срібне око. Там нікого нема.

Березовим гаєм блукають кілька старих жінок. Здається, наче вони збилися з дороги, раз у раз зупиняються і підводять погляд до крон дерев, одна жінка трусить березу і якусь мить вони стоять під золотим дощем.

— Чому ти завжди у цьому капелюсі, коли ми тут?

— Він тобі не подобається?

— Подобається, але під ним не видно твого красивого лиця.

Капелюх приховує моє обличчя, затуляє очі, я почуваюся захищеною з ним на голові. Його дав мені один чоловік, який зазвичай питає, чи хочу я карамельок, коли я заходжу до

його задушливої крамниці, де завжди панує напівтемрява. Час у крамниці на Дротнітггтан, здається, завмер; ті старі речі, які там продаються, не мають нічого спільного із зовнішнім світом. У крамниці рідко бувають покупці, а якщо туди хтось і заходить, то одразу виходить геть, тому що відчуває чоловікову неохоту відриватися від пір'я, капелюхів і опудал тварин. Мені подобається ходити поміж лисиць і птахів із затверділими бурштиновими очима і величезних порцелянових далматинців. Часом чоловік дозволяє мені вибрати щось із колекції. «І чого ти там шукаєш, маленька сороко?» Найчастіше я гордовито дякую і відмовляюся, але перед цим капелюхом несила встояти, хоч він і погризений міллю і недобре пахне.

Їм блідий, його долоні холодні й вологі на дотик, він сидить у торішній траві, схрестивши ноги, без куртки.

— Вони довели його до кінця, — раз у раз повторює він і плаче, відкривши рота. — Я завжди знав, що вони доведуть його.

Ми чекали годинами, нарешті він спустився до нас і впав на траву. Я розумію, що він засмучений, тепер увесь світ — сум, але мені стає неспокійно, коли він ніяк не перестає плакати. Все одно ми нічого не можемо вдіяти.

— Холоднішає, — каже Лоне і подає йому руку, — йди сюди, сядь біля нас.

Я повертаю в парк. У центрі парку стоїть каплиця, моя бліда рука на тлі зеленого фасаду, крізь відчинені двері лунає тиха музика. У самій каплиці цілковита тиша, на світлі виснуть пилинки, лише одна дівчина у спідниці в горошок лежить на підлозі, тримає в руці сигарету і дивиться на стелю. Там намальовані покручені, пухкі ангели, які борються один із одним. На підлогу вузьенькою смужкою світить сонце, і здається, що дівчина в спідниці світиться, коли на неї падає сонячне світло. Я довго спостерігаю на нею. Часом вона піднімає руку, ніби показує на когось із ангелів, а тоді

рука вільно падає вниз. Коли я виходжу назовні, хтось до половини опустил прапор.

Їм лежить на лавці, вмостив голову на колінах Лоне і дивиться на неї.

— Я виберуся з цього. Чи як, Лоне? Ми всі виберемося.

Він сміється до сонця.

— Це ж не я помер. І не ви. Просто якось дивно, що я тут. Неначе світ назовні також розпадається.

Після останнього уроку в школі я йду до парку Тегнерлунден викурити похапцем сигарету, сиджу на першому весняному сонці, підставляю себе під його теплі промені. На одному з нижчих дерев теліпаються рожеві трусики і лисяче боа, вони вже кілька днів висять там. Я трясу дерево і лисяче боа падає на сніг. Намагаюся дістати труси гілкою, але вони надто високо висять.

Якась стара жінка самотньо сидить на дальній лавці. Можливо, це її речі потрапили на дерево.

— Це ваші речі? — гукаю.

Вона якось дивно схилилася, ніби зараз впаде з лавки, і нічого не відповідає. Підійшовши ближче, бачу, що це ніяка не жінка, а шуба, залишена на лавці. Я беру шубу в руки і притуляю до щоки. Вона шовковисто-ніжна і холодна, як сніг, зсередини має сріблясту підкладку. Від неї тхне сильним запахом молі і сигаретного диму.

Я зазираю до крамниці, показую чоловікові шубу щоб помилувався, почуваюся дивовижною твариною, коли він запускає руки у хутро. Боа не показую, бо пригадую, що вже бачила таке в його крамниці.

— Така кішка варта цілого багатства. Якщо вона тобі набридне, я її куплю.

Відтепер я весь цей час ношу хутро, сиджу в ньому на уроках у школі, вдягаю, коли їду до лікарні. Кожного дня після

обіду ховаю його в підвалі, перш ніж піднятися в квартиру до Лоне.

«Мамо, я вже їду!» — гукаю у спорожнілій квартирі. Я стою в коридорі, взута в черевики, із обмотаним навколо шиї лисячим боа, і дивлюся на своє відображення. У дзеркалі я виглядаю старшою, ніж насправді, очі потемніли, обличчя видовжилося, рот ніби належить іншій дівчинці. Виходить Лоне, цілує мене в щоку і поправляє капелюха. Вона ніколи не буває сентиментальною, перш ніж я встигаю вийти, вона вже йде до своїх книжок, а коли я повертаюся, вона сидить за кухонним столом, як і сиділа, й читає.

На сонці стоять старі чоловіки, вони тримають запалені сигарети і нічого не чекають, слідкують за хмарами і літаками, що так низько літають над лікарнею, скорившись своєму становищу. Вони рідко скаржаться, і ніколи не противляться правилам лікарні, дозволяють щоб їх відвезли після якогось порушення або за рішенням Едварда чи Інгер Фогель. Спершу мені здається, що чоловіки говорять про геть усе, наче у них немає жодних таємниць, але згодом я помічаю, що вони розповідають завжди одні й ті ж історії, два-три анекдоти, що постійно повторюються. Причина, з якої більшість із них тут опинилися — алкоголь, часом амфетамін або морфін. Тут ніхто не може дозволити собі ностальгії, тому вони ніколи не сумують за тим, хто зник, вони одразу ж забувають тих, кого виписали і хто залишив лікарню, бо ті люди нагадують їм про вже втрачене для них життя. Старих чоловіків у Великому Чол. рідко відвідують. Більшість із них пробули тут так довго, що, напевно, назовні вже не залишилося нікого, хто б іще пам'ятав про них. Молодих чоловіків часом відвідують жінки, подруги і матері, вони завжди приносять шоколадні тістечка й газети. Дехто бере з собою рукоділля, щоб чимось зайнятися під час візитів.

У дверях стоїть якась дівчина і дивиться на нас — це та, з каплиці, вона вбрана у лікарняний халат, знизу визирають голі тоненькі ноги. З-під халату прозирає мереживна нічна сорочка і блискуче блакитне намисто. На ногах — великі коричневі чоловічі капці. Потім я впізнаватиму її за човганням, це особливе Сабініне човгання. Я підводжу погляд і бачу, що вона дивиться на нас з якоюсь подобою усмішки. Коли вона заходить до кімнати, Їм отямлюється від заціпеніння, починає сяяти, наче всередині нього хтось запалив лампу.

— Сабіно, ходи сюди, привітайся з Єккі.

— Привіт, Єккі. Мені подобається твоє хутро.

Вона бере мене за руку, її рука волога і млява. Потім я дізнаюся, що їй тридцять шість, але вона нагадує дитину або підлітка. Під очима у неї плями туші, ніби вона щойно плакала або довго спала. Волосся розпущене і заплутане, вона, здається, вийшла в одній білизні. Я дізнаюся, що вона виросла в Природничо-історичному музеї, де її батько був реставратором. Її гордість — у неї є місце поховання на кладовищі Гедвіґи Елеонори. Там ховають усіх реставраторів і членів їхніх сімей.

— Вітаю, — каже Їм, — інші радіють, коли отримують квартиру. І що ти збираєшся робити з цим місцем поховання?

— Я не сказала, що радію. Але одного разу тато прийшов сюди, до відділення, і замість квітів приніс опудало сокола. От тоді я раділа. Думаю, потім його викинули.

Їм усміхається.

— Тобі можна виходити на подвір'я для прогулянок?

— Мені більше нічого не можна. Колись мені дозволяли ходити до басейну. Тепер вони думають, що відпливу собі кудись.

Вона голосно сміється. Їм бере її за руку.

— Сабіно, чому ти тут?

— Я завдала собі шкоди. А ти?

— Я впав, — відповідає він.

Вона торкається рукою його щоки.

— Ой, любий друже. Тобі було боляче?

Їм сміється.

— Тепер уже болить не так сильно. Відколи я тебе зустрів, мені тут подобається.

Вона ще трохи сидить на краю ліжка, дивиться на мене великими очима, а тоді встає і йде геть.

— Вона могла б отримати все, якби лише захотіла, — каже мені Їм, коли Сабіна стоїть у дверях, спиною до нас.

Вона обертається.

— Я все чула. Насправді, гіпотези мені не допомагають.

Коли вона виходить, Їм засинає, я бачу, як Сабіна кілька разів проходить коридором, а тоді сама засинаю біля нього.

Ліжко біля Їма завжди порожнє. Стоїть застелене чистою постіллю, біле, ніби чекає на когось. Ми лежимо кожен на своєму ліжку і дивимося в стелю, я в шубі, він — у м'яких штанах, виданих у лікарні. Щоб згаяти час, граємо в шахи, а коли він спить, я читаю книжки, що лежать на Їмовому нічному столику. «Твій час на світі». «All the World Balloon Mad».

Я дивлюсь на нього, сплячого, і розумію, що не можу покинути його тут. Коли він розплющує очі, вони чорні і повні сліз.

— Я знищував ліси, — шепоче він.

— Справді?

— Так.

Він обертається до мене спиною і знову засинає.

Я вмикаю канал на телевізорі у вітальні, з новин виглядає на те, що світ все ще існує, лише ми опинилися поза ним.

— Їме, ти бачиш, як змінилися дерева? — питаю, коли він прокидається.

— Які дерева?

— Ось ці, на вулиці. Вже настала весна.

— Ні, я не бачив.

Їм завжди радіє, коли я приходжу, сам так каже, і все ж він такий втомлений, під час розмови засинає на якусь мить, а

тоді прокидається і дивиться на мене так, ніби раніше ніколи не бачив мого обличчя.

— Куди подівся твій капелюх?

Я показую що він лежить, освітлений сонцем, на кріслі біля дверей.

— Ось де він, а я думав, що то маленьке тістечко чекає на нас. Де ти була раніше?

— Сиділа тут і дивилася на тебе.

— Я думав, ти померла.

— Ми просто були у відпустці.

Щодня я трохи сиджу тут, а потім спускаюся сходами, перетинаю лікарняний парку і виходжу до автобуса. Їм стежить за мною з вікна, він ніколи не дивився на мене так, як тут, тепер в усьому світі у нього є лише я, і цей світ — лікарня, з її огорожею і замкненими дверма, він піднімає руку на прощання, стоячи за решіткою.

— Повернися до мене, — шепоче він.

Маленька телефонна будка запотіла від нашого дихання. Повісивши слухавку на гачок, Їм довго дивиться на мене, не кажучи ні слова. Очі темні, як вугілля, як графіт, як розлите чорнило.

— Хто це був? — врешті запитую я.

— Віта.

— Хіба вона не померла?

— Я теж так думав, але вона щойно телефонувала.

— Сюди?

— Так.

— Звідки вона знала, що ми тут?

— Не знаю. Цього вона не сказала.

— Окей. То що вона казала?

— Що жалкує, що так і не встигла зустрітися з тобою. Вона питала, яка стріла летить вічно.

— І яка ж?

— Не знаю. Саме цього я не знаю, — відповідає він, плачучи. Сльози падають на блискучу кам'яну підлогу. Він знову піднімає слухавку, щоб зробити ще один дзвінок. Звідти чутно глухий звук, якась пісня чи віддалене море.

— Єккі, не треба мене боятися.

— Я тебе не боюся.

У дверях, затуляючи світло, з'являється Інгер Фогель. Здається, вона стояла там вже деякий час.

— Люба, тобі пора бігти додому.

Їм знову грає на фортепіано у кімнаті для зустрічей. Він грає без нот, сильно і швидко, на самому чутті. Коли він у музиці, то не мусить стикатися зі світом назовні, світом, де музика була усім, про що він мріяв. Звіддала здається, ніби він намагається роздавити клавіші.

— То що ти тоді зруйнував? — запитую я, коли він нарешті опускає руки на коліна.

Літній чоловік сидить трохи осторонь і уважно дивиться на нас ясним поглядом. Я витріщаюся на нього, доки він не відводить очей. Кутиком ока бачу, як він обережно обхоплює голову руками.

— Мені надто сумно, аби про це говорити, — каже Їм.

— Тоді розкажи про щось інше.

Він трохи мовчить і колупає той золотий пояс, якого носить тепер поверх піжами, ніби особа королівської крові.

— Мені сняться кошмари. Мені сниться, що сюди приходить Бог, щоб забрати мене.

До цього Їм ніколи не згадував Бога, здається, зараз він відчувається по-справжньому самотньо.

— Куди він має тебе забрати?

Він піднімає руки і знову зникає в музиці. Старий чоловік далі лежить, поклавши голову на стіл, ніби молиться, його маленька куртка затісна на спині. Я думаю про зображення, яке мені показала Сабіна, зроблена зі спини фотографія оголеної жінки, яка, молячись, лежить на підлозі.

По дорозі в коридор мені на спину між лопатками приземляється велика рука Едварда, ніби він вимірює на моїй спині таємну відстань. Я обертаюся, і він опускає руку. Раніше я бачила його лише на відстані, коли він поспіхом проходив далеко коридором, на ньому був незастебнутий білий халат, він ніколи не звертав на мене уваги. Тепер дивиться на мене, широко усміхаючись.

— То це ти — донька?

— Так, це я.

— Який маленький скарб. Тебе треба остерігатися.

— Не знаю, чи треба, — відповідаю здебільшого через те, що не хочу, аби запала мовчанка. У коридорі лише ми.

— Думаю, так. Ти нагадуєш Їммі. У вас однакові очі, ви однаково рухаетесь. Ніби власники заводів.

Я бездумно торкаюся повік. Едвард сміється і відштовхує мене з дороги, ніби я маленька кулька.

— Ти чуттєва. Це добре. Але більше не буду тебе затримувати.

Він іде до Їма, я чую, як там, усередині, затихає музика.

Їм і Сабіна залишаються сидіти в каплиці, коли інші вже повернулися до відділень. Едвард, відвернувшись, стоїть у дверях і чекає на них. Сабіна показує на ангелів на стелі.

— Коли Мікеланджело завершив одного зі своїх ангелів у Сикстинській капелі, він подивився на нього і запитав: «Чому ж ти не живий?»

Їм коситься на Едварда.

— Слухай, він нас чекає.

— Едвард ніякий не ангел, він кавалок лайна. Не було жодного лікаря, який би за п'ять хвилин не питав, чи не піду я з ним погуляти. Я — найкраще, що в них є.

— Мені він видається цікавим.

— Звісно. Я так і подумала, коли побачила тебе вперше. Ти такий же невинний, як Едвард. Ви нічого не пережили.

Вона притуляється до нього і продовжує говорити в його светр.

— Тобі подобається тут бути. Так?
— Подобається. Це дивно. Чи не дивно?
— Трохи, мабуть, дивно, але мені траплялися і дивніші речі. Розчарований?

Їм усміхається і відсуває її від себе.

— Ідемо?

Едвард непорушно стоїть біля дверей, лише повільно тягнеться дим від його сигарети. Останні промені сонця освітлюють його постать.

— Я бачу тебе зсередини, — каже Сабіна і повертається в його обійми.

— І що ти там бачиш?

— Надто велике серце. Йому там замало місця. Ти п'єш для того, щоб воно зменшилося. Мені шкода, але це не допоможе. Можеш вибрати всі свої нутрощі, разом із серцем, але все одно відчуватимеш біль. Що ти робиш сьогодні вночі?

Їм хапає себе за груди.

— Напевно, лежатиму і витріщатимуся на місяць.

— А не хочеш піти зі мною?

— Куди?

— На вечірку.

— Сабіно, як ми можемо піти на вечірку?

Вона вдивляється йому в очі, цілує його і шепоче:

— Ти хочеш піти погуляти чи ні?

— Дідько, та, звісно, що хочу.

— Що ж, тоді.

Едвард викидає сигарету геть, обертається і дивиться на них.

— Ви йдете?

На червоному світлі світлофора біля церкви Бромма Едвард озирається на Їма, який сидить на задньому сидінні.

— Тих ангелів малювала фру Ертен, коли була тут. Сподобались тобі?

— Вони не можуть не подобатися.

Сабіна тримає в руці маленьке дзеркало і веде за ним очима, ніби спалахом.

— Але з тими ангелами в лікарні завжди не до ладу, — відповідає вона.

— Чому?

Її погляд вислизає. Дзеркальце зникає в сумочці.

— Не треба, щоб у лікарні було красивіше, ніж назовні, — каже вона.

«Я тобі щось покажу,» — каже Сабіна і притягує мене до себе. «Можна позичити її на хвилику?» — питає вона в повітря. Я озираюсь подивитися, з ким вона говорить, але нікого нема. Ми піднімаємося сходами і йдемо коридорами, які, здається, зараз розваляться. Дивно, що візки, на яких розвозять ліки, стоять біля стін і не відкочуються, бо тут усе здається похилим. Приходить Інгер Фогель зі своєю великою в'язкою ключів і відмикає нам двері. Я бачу Їма, що заглядає до вітальні, а тоді ми повертаємо до Сабіни, на ліжку поруч сидить якась жінка і видавлює прищ на товстому передпліччі. Масне волосся обліпило її спухле обличчя, жінка кидає на мене швидкий погляд і продовжує колупати руку. Сабіна простягає невеликий пакунок, захований під матрацом. Я встигаю побачити, що в ньому прикраса, тонкий золотий ланцюжок.

— Можеш залишити це біля Альбано? Це для моєї подруги.

— Окей.

Після цього вона губиться у своїй маленькій пудреничці. Я трохи чекаю, але зрозумівши, що вона вже відсутня, іду відвідати Їма.

Годинник на церкві Гедвіги Елеонори пробиває четверту. Десь далеко чути перших птахів, які повертаються після ночі. На світанку їх так багато, вони кружляють навколо вежі, ніби зловісна хмара. Я часто сиджу у вікні і спостерігаю за ними, чекаючи, коли прокинеться Маріон.

Їм піднімається і стає біля дверей, що ведуть на балкон.

— Пам'ятай, Єккі, якщо ти коли-небудь опинишся у психіатричній лікарні, завжди старайся подружитися з медсестрою відділення.

— Окей... А чому?

— Тому що саме вона має владу над шафкою з ліками.

— Добре, я запам'ятаю, — відповідаю я, сміючись, — але зараз уже немає психіатричних лікарень.

— Звісно, таки нема. Та й Інгер Фогель уже, напевно, давно нема.

У ніч напередодні його від'їзду до Каріньо я не можу заснути. З'являються перші промені сонця, я вдягаюся, щоб ненадовго вийти. Їм спить на тонкому матраці біля дитячого ліжечка, я заглядаю до кімнати і помічаю, що Маріон скотився вниз на нього. Лежить, закинувши ногу на Імові груди, обличчям притиснувся до його плеча — так, як зазвичай спить разом зі мною.

На Юнгфругатан безлюдно, мокрий асфальт, під вуличними ліхтарями проступає сіре світло, ніби м'який дощ. Майстер, який робить перуки, вже на місці, працює собі під слабким світлом лампи. Я спиняюся і дивлюся на нього якийсь час, перш ніж рушити далі. Він сидить у невеликому колі світла, повільно тягне голку вгору і вниз світло-попелястою перукою. У церкві Гедвіґи Елеонори світиться, як завжди, попереду самотньо сидить стара жінка, вона заснула під ангелами і кількома пластиковими пакетами біля ніг. Я минаю її, але вона не прокидається. Впритул до баптистерію стоїть скляна труна, раніше її там не було. Під склом лежить спяча дитина, напевно, лялька, але виглядає, як справжня. Її тіло вкрите білими пір'їнами, які весь час рухаються, ніби від нечутних подувів вітру, хоча всередині церкви ніщо не порушує спокою. Я довго стою і дивлюся на дитину, через легкі рухи пір'їн здається, ніби вона дихає.

Знову виходжу на світло, лавки на площі вже обсіли люди. На відстані вони нагадують великих птахів, які зібралися

разом, щоб зігрітися холодною зимою. Той, худорлявий з бородою і в куртці-матросці сидить трохи далі від інших, біля нього — невелика валіза. Він вже так давно випиває на площі, що ми почали заводити розмови. Щоразу, коли я проходжу повз нього, він махає мені і запрошує сісти поруч. Іноді я так і роблю, сиджу трохи зі своїми пакетами з продуктами, слухаю його і відчуваю, як з темряви його рота витікає сморід смерті.

— А де Шекс? — питає він.

— Шекс ще спить, — відповідаю і показую пальцем у бік Юнгфругатан.

— Передай, щоб якимось навідався, покажу йому, як складати справжній спортивний літак.

Його очі водянисто-блакитні, такі світлі, він має ту властиву багатьом алкоголікам покірність перед смертю, особливу м'якість. Це зникає, якщо перестати пити, і тоді вони стають тверді й холодні, залишається тільки безцеремонність з часів їхнього пияцтва, яка єдина могла їх захистити.

Їм і Маріон вже прокинулися, сидять за столом на кухні на сліпучому холодному срібному світлі. Схилили голови над поламаним гелікоптером Маріона, здається, ніби вони перебувають углибині власного літа. Якийсь час я стою в дверях, потім вони мене помічають.

— Мамо, поглянь, мій золотокрилий знову може літати! — вигукує Маріон і піднімає руку, щоб запустити через кімнату маленький летючий кораблик.

З Маріоном я була сама, переїхала від Рікарда, коли завагітніла. Я знала, що ніколи не зможу ділити з кимось дитину. Рікард спершу приходив відвідати нас, але це було давно, думаю, його гнітило відчуття, що він тут чужий, що він назовні. В кімнаті для пологів я попросила акушерку вийти і залишити мене на самоті з болем, та й потім не приймала відвідувачів, цілими ночами лежала без сну і дивилася на Маріона, що лежав у темряві, підтягнувши ноги до живота, ніби маленька жабка.

Коли ми спустилися лікарняним ліфтом униз, на вулиці під жовтою парасолею вже чекала Лоне, в руках у неї був величезний оберемок зимових троянд. Вона їхала разом із нами в таксі, я сиділа на задньому сидінні, тримаючи Маріона, загорнутого в шаль. Дорогою додому Лоне розказувала, що тієї ночі, коли народився Маріон, їй наснився про мене сон, у ньому я знову була маленькою, мала лихоманку і пришвидшений пульс, а вона залишила мене разом із Їмом, уві сні я кликала її, але вона не могла відповісти. Коли ми приїхали на мою вулицю, падав дощ, глухий листопадовий дощ, я стояла на тротуарі, тримаючи на руках Маріона і дивилась, як зникає у натовпі жовта парасоля Лоне, я не хотіла, щоб вона піднімалася з нами в квартиру.

Тієї першої ночі з Маріоном мені наснилося, що в мене почорніло молоко, вона витікало з мене, ніби перепалений тягучий цукор, і я змушувала Маріона це пити. Після цього я не могла годувати його грудьми, так боялася, що він захворіє. За кілька днів Рікард прийшов відвідати нас, коли він побачив Маріона, в його очах з'явився блиск, він обережно підняв його з моїх рук і, перш ніж віддати мені, поцілував його маленьку голову.

— Ти не повернешся? Правда ж, Єккі?

І його погляд наче зазирнув прямисінько в мене, а тоді він пішов, і це сталося так, наче між нами ніколи не існувало всієї цієї темряви, чоловіків, з якими я таємно бачилася, і мого раптового прощання, ночей, коли я сиділа на балконі з великим животом і дивилася, як над верхівками дерев сходить сонце, мого рішення бути самою з Маріоном.

Я не витримала Рікардового погляду, він був, ніби тісний мокрий светр, з якого я не могла викрутитися. Він далі говорив, що я красива, продовжував це говорити, коли було вже надто пізно, коли я давно все зруйнувала.

Їм сидить за фортепіано і грає для Маріона, грає гучно і швидко, ніби йому здається, що це востаннє, і знову Моцар-

та, той самий репертуар, він виконує його, щойно опиняється біля піаніно. Я пам'ятаю, як ще дитиною мене вразили мелодії, які Їм вичакловував із піаніно, я могла стояти посеред великого шуму, який накочувався на мене і відчувати, як звуки мчали моїм тілом, як вони піднімалися й опускалися всередині мене, ніби крила. Коли я сама торкалася клавішів, нічого подібного не відбувалося. Самотній звук, тоді ще один самотній звук, а потім — нічого.

Через музику, яка ллється з піаніно, і відчинене вікно, що виходить на Юнгфругатан, де почав падати сніг, кімната здається більшою. Маленький гвинтокрил Маріона ширяє кімнатою, ніби бабка, на обличчі Маріона вираз, якого я ніколи раніше не бачила, він стоїть з маленьким передавачем у руці й водить за ним очима, загіпнотизований рухами музики і легким дзижчанням гвинтокрила, він виглядає малим і дорослим водночас. Дивлячись на нього у світлі, я вперше розумію, що він належить собі, що йому доведеться пережити радість і зневіру через багатьох інших людей, не лише через мене.

— Мамо, що станеться, коли все зникне? — іноді запитує Маріон, саме перед тим, як поринути в сон. Уві сні він притискає ноги до мого заду, ніби для того, аби переконатися, що я тут.

— Якщо все зникне, залишимося ми з тобою.

— Але як ми можемо залишитися, якщо все інше зникне?

— Цього я не знаю, просто буде так.

Вечорами, коли Рікард засинав, я виходила з дому, він завжди спав міцно, нічого не підозрював, очікуючи, що, коли прокинеться, все буде так, як раніше. Ночами я блукала, травень переходив у червень, а тоді в липень, я саме виявила, що вагітна. Вулиці були повні нічних перехожих, не лише я була самотня того літа, коли цілковита темрява ніколи не наставала, після опівночі над містом висіло м'яке рожевувате

мерехтіння. Про дитину я нічого йому не сказала, весь час думала, що треба позбутися її, я навіть пішла до тієї клініки, весь час записувалася, щоб це зробити, але не могла змусити себе зайти туди, я не могла вбити щось, що прийшло до мене. Я поверталася додому на світанку і тихцем лягала за його спиною. Коли дзвонив будильник, мені було недобре від втоми, я так боялася, що це дівчинка, і що вона буде схожа на мене. Коли з'явився Маріон, я раптом наче трохи краще прикрипилася до світу, наче гравітація почала діяти і для мене.

— Їме, як думаєш, моє дерево ще росте в Обсерваторіє-люнден?

— Я не знаю, я вже не впізнаю себе у Стокгольмі, але, якщо хочеш, можемо піти туди і перевірити. Все одно я поняття не маю, що мені робити зі своїм життям. А коли людина помирає, частково ця проблема відпадає.

— Лише частково?

Їм сміється.

— Так, або й узагалі.

Того вечора ми піднімаємося до Обсерваторіет, Їм знову тверезий, його голос такий м'який, як і раніше, колись давно. Зненацька він звучить, як той Їм, котрого я вже заледве пам'ятаю, як той, ким він був до алкоголю, до розрухи, якщо лиш існує щось таке, як *до*.

ПІД ВЕЛИКИМ НЕБОМ (ЕСКІЗ ДО ЛІКАРНІ)

На подвір'ї Бекомберги перед Клокхусет зібралася невелика група людей, щоб випити по бокалу за нову лікарню. Літо 1932 року незвично прохолодне, якась холодна весна, що переходить в осінь вже наприкінці серпня. Пацієнтів ще немає, перший прибуде лише за кілька тижнів. У маленькій групі людей з бокалами шампанського в руках, окрім архітектора Карла Е. Вестмана, є ще інші представники Управління медицини, лікарі, державні службовці і політики. Над ними низьким небом кольору жовчі сунуть поодинокі хмари, а далі — тільки обшир зелені. Щойно посаджені японські дерева й екзотичні кущі тут і там стирчать із землі, ще молоді, нездолані, ніби дезорієнтовані після довгої подорожі світом. Група людей доброї волі стоїть у тьмяному пообідньому світлі, святкуючи відкриття лікарні. Десь далеко гримить, над Клокхусет нависли фіолетові хмари, і люди піднімають келихи не одне до одного, а до неба жовтуватої барви. Який дивний жест, ніби там, нагорі, хтось брав участь у святкуванні чи, принаймні, слідкував за їхньою роботою на Землі. Оплески, які швидко стихають, а тоді хтось виходить зі срібною тацею, повною канапок з куркою. Вестман замислений, думками він уже деінде. В голові креслить ескізи нових будівель, неспокійно чекає завершення церемонії, щоб повернутися до кабінету і продовжити роботу за креслярським столом. У цього чоловіка велика кучерява голова, повна ідей нового світу, де більше не існуватиме ані хвороб, ані безладу чи бідності, ані всього того приниження, яке завжди оточувало хворих і покинутих. Хтось із Комітету виголошує коротке слово про нову лікарню, про чистоту, порядок і красу, і каже, що хворим тут нічого не бракуватиме.

Народження з темряви держави загального добробуту. Замок на дні світу, який насправді є в'язницею, палацом для спотворених і безнадійних, де вони можуть перевертатися в застоянному брудному світлі, самотні, замкнені, забуті. Чиста освітлена лікарняна зала, яка вибирається з-під землі, ніби плід зі своїх кривавих оболонок, велична, подібна до замку лікарняна споруда там, де раніше був тільки ліс: птахи, дерева, небо, вода.

Упродовж свого першого, 1932 року, лікарня Бекомберга прийняла 600 осіб. За три роки у ній було 1600 пацієнтів; з урахуванням понад 800 осіб персоналу, які мешкали на території лікарні, вона нагадувала невелике місто.

ТЕМНА ВЕСНА

— Пригадуєш те дерево, посаджене для мене в Обсерваторіелюнден, як воно розквітло тієї зими, коли Їм потрапив до Бекомерги?

Лоне дивиться на мене, вона ще уві сні. Лише я завжди кличу її у снах, вона — ніколи.

— Думаю, його вже нема. Зрубали, коли переробляли парк біля Обсерваторії.

— Але пригадуєш, як воно розквітло посеред зими, як усе дерево раптом вкрили маленькі рожеві й жовті квіти?

— Це були не квіти, — каже Лоне, відгортаючи пасмо волосся з обличчя, — це твій тато п'яним начіпляв паперових ліхтариків за кілька тижнів до того, як потрапив до лікарні.

Я завжди думала, що то були зимові квіти, що сталося диво і вони раптом розквітли на морозі. Думала, що це були квіти Чорнобиля.

— Чому він це зробив?

Я затягну блицкавку на стьобаній куртці і хукаю на пальці, вони заанімили від холоду.

— Він, напевно, хотів показати нам, що йому шкода. Або, може, ти плутаєш Обсерваторіелюнден із квітами у парку лікарні.

— Можливо. Коли розквітли дерева, я почала їздити туди сама.

На яскравому сонячному світлі рідина в маленькому шприці виглядає золотистою. Якийсь лікар, не Едвард, притискає Їмову голову до трави, а в цей час Інгер Фогель робить укол, що вгамовує його тіло. Я запхала йому до рота рукав свого светра, чекаючи на Едварда, але той не приходить.

— Іди, — каже Інґер Фогель, підвівши на мене погляд, — Єккі, тобі треба йти додому.

— Але я можу залишитися, — відповідаю і стягую з себе светр так, що він навіть не вислизає з його рота. Тепер здається, наче Їм спить у траві, дихання спокійне, ніби хвили, що повільно накочуються на берег. По одній щоці збігає цівка крові. Коли він упав, ми сиділи і роздивлялися книжку. Книжка про дерева, він позичив її в Едварда, ми були з боку ясена — дерева, яке останнім розпускається і першим втрачає листя. Дерево долі з величезним корінням, яке, ніби пазурами, хапається за землю.

Він розплющує очі, лежить і дивиться на крони дерев, погляд нерухомий, з нього струмує лише те слабке світло, яким би темним він не був. Я обережно торкаюся його руки, вона прохолодна, але не холодна. Над нами шурхотить листя. Інґер Фогель краєм спідниці витирає кров.

— Кожний ангел — жакливий ангел, — каже він і відвертається від мене.

Тоді звертається до Інґер Фогель:

— Скажи їй, щоб ішла. Вона може повернутися завтра.

Вони виносять його, а я беру свою сумку і йду звідти.

Коли я наступного разу бачу Сабіну, та сидить на сходах і курить. Вона блідіша, ніж минулого разу, шкіра блискуча і волога, волосся хоча й світле, але потьмяніло, нагадує колір старої помийної води. Наче щось повільно вибілює її зсередины, аж до цілковитого зникнення.

— Твій тато вже в порядку.

— Справді?

— Він просто вдарився головою. З усіма трапляється. Краще йому зав'язувати з таблетками і всяким таким повільно, не можна просто взяти й кинути все отак зразу. Тоді щось ламається. Я не знаю, що саме, але щось трапляється. Велике зло.

Він грає на фортепіано в кімнаті для зібрань, і його обличчям котяться сльози. Поруч сидить Інгер Фогель, щось занотовує великою червоною ручкою. В кімнаті сонячне світло падає лише на них, на всьому іншому лежить тінь, а вони здаються ніби підсвіченими зсередини. Якийсь час я стою і дивлюся на них, а потім йду геть.

Дорогою зустрічаю Едварда.

— Ти що, ніколи не вприваєш у цьому хутрі?

Усі запитують про хутро, наче воно — найважливіша й найсенсаційніша річ на світі.

— Ти бачив мій светр? — запитую я у відповідь.

— Ми його викинули. Він зовсім понищений.

Він кладе руку мені між лопатками, на те ж місце, що й раніше.

— Ти в порядку, Єккі?

— Я в порядку.

Літній чоловік у тісній куртці зупиняє мене на виході. Він виглядає таким старезним, ніби завмерлим в зовсім іншому часі. Волосся, змочене водою і зачесане назад, він весь ніби ретельно випрасуваний, мала спортивна куртка і величезні штани, які тримаються на парі яскраво-червоних підтяжок.

— Мені хтось телефонував? — запитує він, пильно дивлячись на мене водянистими жовтуватими очима. Виглядає наляканим, його велика рука тремтить, коли він її піднімає.

— Запитайте у Інгер Фогель, — кажу я, — їй тут усе відомо. Он там вона сидить, біля фортепіано.

Звідкись виринає Сабіна і бере чоловіка за велику руку.

— Улофе, тобі ніхто не телефонував.

Їм залишає шахове поле і простягає мені пожмакану пачку сигарет.

— Єккі, ти куриш?

— Ще ні, — відповідаю, хоч курю від минулої зими. Я почала тоді, коли ми вперше сюди прийшли, і Лоне знову закурила.

Його обличчям промайнула тінь, ніби вгорі швидко пролетіла якась птаха.

— Вибач. Звісно, що не куриш.

— Я збиралася почати, — кажу, торкаючись його руки.

Він дивиться на мене і сміється, я люблю, коли він сміється, з його очей нарешті пробивається світло.

— Думаю, тобі треба почати. Ніколи не пізно почати курити.

— Коли я була малою, то думала, що буду курити ті самі сигарети, що й ти. «Білий принц».

— А тепер?

— «Гобсон». Усі в школі їх курять.

Над нами збираються величезні хмари, графітово-сірі дівочі хмари, заблукалі материнські хмари, всі можливі рідкісні види хмар, яких я раніше ніколи не бачила, і з'являються зірки, щойно надходить вечір. Ми стоїмо групами біля шахового поля перед Клокхусет і дивимося на Їма та Сабіну, котрі грають тими величезними фігурками, які, здається, зроблені для велетнів. Поки триває гра, вони перебувають у колі світла. Подовгу вони просто стоять, не рухаючись, і дивляться на шахові фігури, ніби двоє хижаків, кожен з яких очікує, що інший нападе першим. Сабіна примружується до сутінків, перш ніж зробити наступний хід, нескінченно довго вичекавши. Часом вона так довго зволікає, що Їм починає нервувати і відволікається саме тоді, коли його черга ходити.

— Шах і мат тобі, клоуне.

Сабіна найчастіше виграє, вона прудкіша і безпристрасніша, вона — це чиста математика, і щоразу, коли Їм програє, вона сміється над ним і міцно чіпляється за нього ззаду, коли той жбурляє великі шахові фігури в кущі. Їм грає так, як живе — не задумуючись, без стратегії, без думки про майбутнє.

Світло м'яке і переливається, як золото, Едвард проходить повз і на якийсь час приєднується до гри. Всі знають, що на гроші грати заборонено, але Едвард не зважає на купу грошей і сигарет, які лежать тут-таки біля ігрового поля. Лише

Їм і Сабіна ніколи не грають на гроші, бо їм ідеться про щось інше — про любов, про самотність, про свободу. І світять зірки дивним приглушеним світлом, Вифлеємська зірка й Міцар, і на цілій планеті, у цих вечорах в парку Клокхуспаркен, де здаля гавкають сторожові собаки, існують лише Їм і Сабіна, освітлені останнім передлітнім світлом чи світлом, що струменіє у них зсередини. Вони замкнені усередині самих себе і в знеболенні, яке дають одне одному. Ось як буває: раптом одна дівчинка кидається бігти через подвір'я, за нею біжить згряя медсестер у білому, які повалюють її на траву. Ми бачимо, що відбувається, та заледве звертаємо на це увагу, хоч воно завжди присутнє — загроза, що тебе перемістять кудись, замкнуть або присплять. Лише я вільна піти звідси, але мені хочеться одного — залишатися.

— Цінність короля безмежна, — каже Сабіна і йде собі.

Едвард навпочіпки присідає переді мною в траві. Щось у ньому є самотнього, я помітила, що він затримується в лікарні аж до самісіньких сутінок.

— Тебе підвезти додому?

З автомобільного радіо лунає музика, запах випаленої сонцем шкіри і бензину наганяє сон так само, як і теплий шум двигуна. Ми повертаємо за браму, біля сторожового будинку стоїть Сабіна з моїм капелюхом на голові.

— Ти забула, — каже вона, коли я опускаю віконне скло. Я забираю капелюха, і тут вона хапає мене за зап'ясток і цілує його. Запахає мені в долоню щось тверде, згорток купюр. Між купюрами втиснена маленька троянда.

Я засинаю, а коли прокидаюся, зустрічаю погляд Едварда у дзеркалі заднього виду.

— Мені снилося, що я впала, — кажу прямо в повітря.

— Не треба боятися падати. Уві сні можеш падати і не завдати собі шкоди. Не буде видно ані сліду, ані дірок.

Його погляд в дзеркалі темний, ніби зіниці розширились на ціле око, але голос м'який і теплий, як завжди.

— Єккі, знаєш, що таке свідоме сновидіння? Це сни при свідомості, коли ти сама можеш впливати на те, що відбувається. Таких снів можна навчитися. Від них ти матимеш користь.

— Ти так думаєш?

— Я певен.

У брамі я обертаюся, він сидить і дивиться на мене, в руках тримає запалену сигарету. За мною зачиняються двері, підіймаючись сходами, я чую, як заводиться двигун.

На вході до Природничо-історичного я залишаю Сабінін пакунок. Там сидить дівчина з посрібленим волоссям, продає квитки. Вона забирає пакунок, навіть не глянувши на мене, ніби я невидима. Її волосся блищить в темряві маленької будки, я ще ніколи не бачила чогось подібного. Мені не вдається чітко роздивитись її бліду постать за склом, вона сидить там, ніби екзотична тварина. За якийсь час передає мені інший пакунок. Він пахне солодко і кисло, як ладан. Я одразу, не дивлячись, кладу його в кишеню і рушаю холодною кам'яною підлогою назад. Тепер я кур'єр, одна зі швидких стріл Сабіні.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (ЩЕ У СВІТЛІ)

— Улофе, що ти думаєш про своє перебування тут?

Лікар Яновські передає через стіл коробку льодяників. Улоф бере карамельку, але так і залишає її на столі.

— У лікарні?

— Так.

— Не знаю. Щось інше мені невідоме. Я ж пробув тут усе своє життя.

— То лікарня стала для тебе домом?

— Ні, не домом. Але тут у мене було ліжко, всі мої речі, тут у мене були друзі. І ви... Відтоді, як я виріс, у мене ніколи не було дому.

— Як гадаєш, тут могло щось бути по-іншому?

Улоф обережно запихає карамельку до рота і розсмоктує її.

— Мені дуже хотілося б поїхати на похорон батька. Він ніколи не відвідував мене тут, тому я хотів би поїхати до нього.

— Я розумію. Часом нам не вдається попрощатися.

— Так. А тепер уже нікого нема. Мамаи теж.

— Так.

Будівлею проноситься звук легкого вітру, наче усі двері відкрилися навстіж ночі.

— Спочатку сюди приходила мама, сиділа і в'язала кілька годин. В'язала для мене і Сікстена. Ми з Сікстеном часто стояли під гідроелектростанцією, біля водоспаду, слухали гучний шум і дивилися на дим, що піднімався вище від фабрики, де виготовляли сірники. Обидва діди і дядько Карл поверталися додому, від них пахло сіркою і фосфором. О сьомій вони марширували, заходячи за ворота, а о шостій годині їх знову випускали на світло, вони йшли з похмурими обличчями і сажею у волоссі. Тільки-но забачивши їх, ми вибігали їм назустріч. Коли я виріс, став робити те саме.

З раннього ранку ми заходили в темряву, а тоді, коли сонце вже сідало, нас вивергали на світло.

Лікар Яновські відхиляється на спинку крісла і сплітає руки за головою.

— Думаю нам треба трохи поговорити про те, що відбудеться потім.

— Потім?

— Розкажи про твої плани.

Улофове лице просвітліло.

— Атож, щодня я ходитиму в лікарню Саббатсберг, спочатку буду мешкати з братом і його дружиною у Веллінгбю. Чи як? Чим іще я займатимусь, я щось забув?

— Звучить непогано, хороший план.

— Вони також уже старі. Не думаю, що їм надовго стане сил. Ну, і в мене є ліки.

— Так, у тебе є ліки.

Улоф нахилиється уперед і говорить тихіше.

— А ще я сподіваюся на Улофа Пальме. Він — моя остання надія.

— Що означає — сподіваюся на Улофа Пальме?

— Не знаю, я просто сподіваюся. Думаю, що Улоф Пальме думає про нас — про тих, хто не такі успішні.

ТЕЛЕФОННА РОЗМОВА (СТОКГОЛЬМ-КАРІНЬО)

У телефоні голос Їма, доходить сюди телефонними дротами, що тягнуться вздовж автомагістралей Європи, я чую, як він м'якшає, коли Їм розуміє, хто телефонує.

— А-а, це ти? Як у тебе справи?

— Добре. Маріон пішов до школи. А ти як?

— Як завжди... Який у цьому всьому сенс?

Він трохи розповідає про будинок, про апельсинові дерева і про жінку на ім'я Магда, яка зараз допомагає йому готувати їжу і прибирати, ми говоримо про те, що Іспанія так стрімко змінюється, що тепер щодня люди змушені залишати свої будинки.

— Європа наближається до свого кінця, — з досадою каже Їм. — Грандіозна Європа перетворюється на світові задвірки. Можливо, Їм думає, що це він — Європа.

Він замовкає і тоді я говорю, як є — що телефоную, бо хотіла б прочитати записи його історії хвороби з Беконберги. В руці у мене Сабініні намистини, розмовляючи, кидаю їх одну за одною на стіл, тоді збираю, і знову розкидаю по столу.

— Звісно, можеш прочитати мою історію, у мене нема від тебе ніяких таємниць, — відповідає Їм швидко, не роздумуючи.

— Ти сам не хотів би прочитати? — запитую.

— Краще не треба.

— Але мені можна?

— Так, у ній же і твоє життя теж. Ти також там була, і ти завжди знала про мене більше, ніж я сам знав.

За церквою сідає сонце. Холодне біле зимове сонце. Я довго не наважувалася зателефонувати, багато разів піднімала слухавку і клала на місце.

— Але я навіть не знаю, де ці записи, не знаю, як тобі допомогти.

Я розказую, що вся документація з Бекомберґи зберігається в архіві, відразу за околицями Стокгольма, цієї холодної весни я сиділа там і читала записи в історіях хвороб і щорічниках з першого десятиліття лікарні. Сімдесят років вони були недоступні, а тепер записи історій до 1943 року оприлюднені.

— Що там написано, у тих історіях?

— Усе що завгодно. Фото усіх пацієнтів. Наймолодшому всього шість років. Хлопчик, у нього остання стадія сифілісу.

— Бідолашний малий.

— Не було ніяких ліків, нічого не було. Більшість помирили там.

— У мої часи усе було не так. Це була геть інша лікарня. Мені там подобалося. Але я пригадую нічні крики, пам'ятаю старих жінок і чоловіків, які багато років пробули в лікарні, як вони безцільно ходили кругами по підвір'ю.

За деревами ще ледь світить сонце. Звідси вони виглядають такими малими, розміром з сірники. Біля моїх ніг лежить Маріоновий дирижабль з радіокеруванням, по підлозі розкидані батарейки, здається, він розкрутив дирижабль і намагався його полагодити.

— Коли я розказую людям, що ти був у Бекомберзі, вони завжди думають, що ти мертвий, — кажу.

— Чому?

— Ну, бо для них Бекомберґа була, як і всі старі психічні лікарні, місцем за межами світу, звідки ніхто не повертався живим, — відповідаю і ловлю перлину, яка от-от вдариться об підлогу. У моїй руці перлина темно-синього кольору, блискучий холодний кобальт.

— Коли ти прийдеш влітку до Стокгольма, ми могли б разом поїхати в архів і забрати записи історії?

У телефонній слухавці надовго западає мовчання, чути лише тихе сюрчання цикад. Поглядом я веду за літаком, що повільно летить вдалині. Ледь помітна смужка в небі, що

зникає за безлистими деревами. Голос Їма звучить так близько, але він уже на безкінченній віддалі.

— Я ж не знаю, чи ще повернуся до Стокгольма, — тихо відповідає він. — Чи ти забула?

На церкві Гедвіги Елеонори б'є годинник, тонка біла лінія від літака, затягується синявою, ніби шов, а тоді розчиняється і зникає. Щось тут не так з перспективою, з мого вікна усі літаки наче падають на землю. Я нічого не відповідаю, і Їм продовжує говорити, він звучить так легко там, здалеку, біле перо в його голосі.

— Привези з собою комісара Бельмондо, я покажу йому море. Якщо ви приїдете, я напишу довіреність, можеш взяти її з собою до того архіву.

ІГРАШКИ ВІНТЕРСОНА

Шпильки у волоссі Лоне блищать, ніби комахи нічної пори, одне пасмо волосся виплуталося з вузла і хвилию спадає їй на обличчя. Золота пряжка у формі жука, закладка з перлинами, така, як завжди. Вона дивиться на свій годинник, маленький срібний годинник, відколи себе пам'ятаю, вона завжди його носить, а тоді переводить погляд на старий годинник на лікарні. Уві сні ми стоїмо перед Великим Чол. на сирому холоді.

— Мабуть, зупинився. На моєму вже скоро восьма. Коли їздить автобус?

— Щопівгодини, — кажу я. — Можемо поїхати звідси, коли завгодно.

— Скоро стемніє.

— Тоді давай побудемо ще трохи?

— Якщо хочеш.

Вона слідкує поглядом за чимось, але я не бачу, за чим, швидка тінь зникає поміж деревами, маленька пташка чи нічний метелик. Лоне тягнеться за камерою, інстинктивно, за звичкою, а тоді спиняється і залишає затію.

— Ти не любила його відвідувати? — потім питаю.

— Ні, не любила.

— Ти поїхала. До Чорного моря.

— Так.

— А я стала приїздити сюди сама.

— Так. Я ненавиділа тутешній запах хвороби, цей білий зернистий запах лікарні, мені ставало погано, тільки-но я заходила до лікарняного парку.

— Мені теж було погано, але я звикла.

— Ти, Єскі, ніколи нічого не боялася.

— Боялася, мені була так само страшно, як і тобі, але я все одно приїздила.

Рука Лоне лежить на камері.

- Тоді чому ти їхала?
— Я не хотіла, щоб він був самотнім.
Вона підводить на мене темний погляд.
— Я теж була самотня, Єккі,

Лише одного разу Їм просить дозволу піти з лікарні. Його перевели до медичного відділення, але раз на день він довго піднімається сходами на піддашся до Едварда, щоб розповісти про своє життя.

Едвард стоїть біля вікна, дивиться на сніг і плями оголеної землі у Клокхуспаркен тут і там. Він щойно розповів Їму про свій перший розтин — дівчина, яку він знав з гімназії, вчинила самогубство і лежала перед ним на занятті з розтину.

— Я вперше торкався роздягнутої дівчини. Світле кучеряве волосся на лобку, рожеві плями грудей, мертве закам'яніле обличчя — здавалося, вони належали двом різним жінкам. Вона була така худенька, що під час огляду її тіла перед розтином я відчував під шкірою її органи. Печінку, жовчний, селезінку, нирки.

На згадку про нещасну голу дівчину його очі наповнюються слізьми. Їму нічого сказати про дівчину з двома обличчями.

— Я не хочу залишатися серед цих безумних. Не думаю, що від перебування тут я стану здоровішим.

Едвард повертається, здивовано дивиться на нього, наче забув, що Їм сидить у кімнаті. Частина його ще залишається в навчальній залі, заставленій металевими посудинами з органами, де висить солодкавий запах нутрощів.

— Усі ми божевільні, Їме, — каже він. — Я божевільний, і ти — теж.

— І звідки ти знаєш, що я божевільний? — запитує Їм.

На Едвардовому обличчі спалахує усмішка, ніби лампочка в темній кімнаті.

— Ти мусиш бути божевільним. Інакше не прийшов би сюди.

Щоразу, коли я заходжу за браму лікарні, світ по інший бік провалюється, ніби хвиля, що відкочується і відкриває нову берегову лінію, ніби повалені дерева в лісі Юдарскуген, де повзають хробаки. Я мчу через подвір'я аж до беріз, що ростуть перед Їмовим відділенням, і уявляю собі, як одного дня лежатиму, як Сабіна, у траві, розгорнувши перед собою велику книжку. Для мене вона є образом у майбутньому, ця її ясність і краса.

— Привіт, Сабіно.

Вона не відповідає, лише дивиться на мене так, наче я дерево чи квітка. Я обережно кладу біля її руки маленький пакунок.

Від мокрої землі піднімається тепло, між високими травинками літають перші бліді метелики літа. Здається, ніби тут буває лише одна пора року, цей теплий невпинний літній дощ і тінь завмерлих верхівок дерев, немає вітру, немає часу, немає часу майбутнього. Коли я приходжу, Їммі Дарлінґ часто буває в компанії інших пацієнтів, тепер він належить лікарні. Можливо, нам він ніколи не належав, мені, принаймні, ні; можливо, він належав Лоне, колись давно.

У хурті я впріваю, але знімати його не хочу, квіти на деревах завбільшки з мою голову, білі суцвіття повисли у вологому повітрі. Частина дерев така стара, має тисячу років чи більше, а деякі — ще цілком молоді.

— Стільки молодих дерев загинули цього року, — каже Їм, а тоді знову плаче. — Мабутьньому настав кінець.

Здалека я бачу його на сонячному світлі перед Великим Чол., він знову возсідає під березами у білому холодному світлі. Підійшовши ближче, бачу, що навколо стоять Едвард,

Інгер Фогель і ще кілька людей, вони слухають Їма. Сонний сторож відкрив мені автоматизовану браму, я перейшла велике подвір'я, тоді минула фонтан біля головного входу, і ось ця мить — він ще не побачив мене, але помітивши, закине голову назад і розсміється, як завжди:

— Єккі, дурненька, ти знову тут?

Перед тим, як вийти до нього та нечисленної, вдягнутої в біле публіки, я трохи затримуюсь у нещільному мерехтливому затінку беріз, бо мені кортить поспостерігати за ним, коли він мене не бачить, я хочу трохи затримати мить лише для себе, хочу побути за межами світла.

Лише тінь та ледь чутний шурхіт листя беріз на вітрі, і раптом Едвард та інші заходяться сміхом. Щоразу після цього Їмове обличчя лагідніше, згладжуються напружені риси, на кілька секунд зникає тривога. Сміючись, люди не стануть ставити ще запитання, на мить він залишається без провини. Невелика група раптово розходитьсь, ніби її ніколи не було біля нього, вони зникають, перейшовши подвір'я, і їх поглинає якась із великих будівель. Я виходжу з тіні, Їм помічає мене, дивиться, простягнувши руки.

— Ах ти маленька безумна, ти знову тут? — вигукує він. — Стережися, Єккі. Скоро станеш такою ненормальною, як я.

Трохи далі у траві сидить Сабіна і шукає щось у великій сумці, яку вона завжди носить з собою. Її світле волосся спадає по спині.

— Ти знаєш, котра зараз година? — запитую, аби щось сказати.

— Уявлення не маю. О пів на четверту.

— Тут завжди о пів на четверту.

— Бо все завжди руйнується в цей час, о пів на четверту.

— Справді?

— Ага. О пів на четверту простромив його на хресті спис долі. О пів на четверту я впала. Ніхто мене не спіймав.

— Ну, я просто подумала, що могла б встигнути на автобус, — кажу.

— Він саме поїхав.

— Нічого, мені просто треба додому.

Я весь час пропускаю автобуси. Щойно приходжу сюди, зразу забуваю про час. Занурююся у щось, забуваючи все, що назовні.

— Радій тому, що в тебе є щось назовні, — каже Сабіна, ніби вона й справді може прочитати мої думки. Тоді продовжує:

— Якось я бачила годинник, коли він ще працював, я піднялася туди з Едвардом. Стрілки були завбільшки з мене. Зблизька здається, ніби той годинник належав велетням.

— Тут усі лікарі такі, як Едвард? — запитую я.

— Едвард нормальний, він нічого не знає про світ. Він просто головний у шостому відділенні, а шосте відділення придумав, напевно, Чехов.

Вечорами вони залишають лікарню. Відчиняється автоматизована брама, пропускаючи автомобіль, і тоді на задньому сидінні відкривають першу пляшку, завжди шампанське, охолоджене вдень у підвалі. Едвард їде мостами до міста, через сонні райони і вулиці з віллами. Буває, що на задньому сидінні вже чекає якась дівчина з відділення, часом це Сабіна, часом інша, часто в напівсні після ліків. У сутінках світяться стовбури берез, небеса поплямлені тушшю в рожевих і жовтих тонах, тонкі заблукалі хмари, птахи, недбалий рисунок неба. Едвард переконаний, що пацієнтам на користь час від часу залишати відділення.

— Ніч за межами лікарні знову робить з вас людей, — каже він.

Їму дають кришталевий бокал, в «бардачку» для нього приготована чиста сорочка і невеликий пакет з чимось, що має прискорити хід ночі. За вікном миготить місто, чоловіки повертаються додому до своїх сімей, самотні жінки повіль-

но йдуть вулицями, а часом буває, коли люди зупиняються перед пішохідним переходом, чекаючи зеленого світла, Їм дивиться в обличчя старому другу чи колезі з роботи. Яюсь на пішохідному переході перед Міністерством закордонних справ він поглянув в обличчя Лоне, а тоді авто різко рушило й поїхало далі, минаючи світло нічних клубів, які щойно відчинили двері для ночі.

Уночі в квартирі на Лілл-Янсплан часом буває, що в якоїсь дівчини стається напад, тоді її можна привезти до лікарні, коли розвидніється. «Іграшки Вінтерсона» — так вони називаються, ці дівчата, які безцільно кружляють вечірками, які часом беруть плату за своє товариство, а коли падають навznak, потрапляють разом з Едвардом до автомобіля. Потім вони прокидаються в білій кімнаті, і над ними схиляється Едвардове розпливчате обличчя.

— Дороженька, не бійся, ми про тебе подбаємо.

— Де це я?

— Не думай про це. Взагалі ні про що не думай, моя люба.

Їм: У лікарні дівчата залишалися місяцями. Ніхто їх за не шукав. Потім, за якийсь час, я дізнався, що не лише дівчат, а й усіх нас називали «іграшками Вінтерсона». Дорогою до міста я перевдягнувся. Едвард хотів поговорити про дівчат, він завжди був закоханий у якусь пацієнтку, інші жінки на вечірках ніколи його не цікавили, для нього існували лише пацієнтки. На тих святкуваннях ми несамовито напивалися, там були кокаїн, трава, снодійні таблетки. Едвард знайомив мене з красивими, заможними людьми, а десь там, у місті, залишалося те, що було моїм життя. Цього більше нема. Існували лише ті ночі, коли ми виїздили за територію лікарні. Тієї ночі, коли вбили Улофа Пальме, в квартирах до ранку не гасло світло. У вікнах стояли люди і випивали.

Часом вночі Сабіна йде геть з квартири на Лілл-Янсплан, звук її кроків стихає внизу на сходах, вийшовши на вулицю,

вона махає Їму, той сидить в компанії кількох старших жінок, котрі слухають його історії з лікарні. Це наче гра: якщо він розсмішить їх, можна не боятися, не боятись їхнього багатства, тієї лекості, з якою вони рухаються. Їмому завжди це вдається, вони сміються, притиснувши долоні до губ, аж на шиях виступають червоні плями.

— Кульверти — то цілий світ, — каже він. — У деяких місцях на стелі видно коріння дерев. Неймовірно. Колись ними бігали діти-сироти. Тепер лише Едвард ганяє коридорами на своєму самокаті.

— І Едвард ось так дозволяє вам виходити?

Їм торкається до руки жінки, шкіра під золотим брелком потріскана.

— Так, і кращого не придумати.

Дорогою до лікарні на задньому сидінні сидить нова дівчина і сонним поглядом дивиться на місто. Їм запитує про Сабіну, але Едвард небагатослівний.

— Вона повернеться. Сабіна ніколи не йде надовго. Повернеться щонайбільше за кілька днів.

— Я думав, вона хотіла вибратися звідси.

Едвард стримано сміється.

— Їй теж так здається.

У білих тремтливих променях світанку зникає міст Транебергсбрун. Здається, ніби він тягнеться невідь-куди, наче по інший бік йому бракує опори. Їм заплющує очі і засинає. Прокидається від гавкоту сторожових собак перед автомобілем. Поруч нерухомо сидить Едвард і дивиться на Клокхуспаркен.

Перед Сабіною відчиняються двері автомобіля, вона саме прямує в Кунгстредгорден, знайомий голос, бліді руки, ледь поцятковані веснянками, в темному салоні вгору повільно піднімається струйка диму. Сабіна вдягнута у світло-синє пальто поверх джинсів; ранній ранок, вона цілу ніч не спа-

ла і рахувала зірки. Сонячне світло цідиться між деревами, ніби крізь збільшувальне скло, Сабініне волосся заплутане й брудне. У венах — залишки снодійного, вони змішуються з кров'ю і чимось іншим, чимось твердішим, кристалічним, смертельним, більшим за всю любов. Угорі переливається золотом небо, між деревами літають поодинокі птахи.

- Поїдеш зі мною назад до лікарні?
- Що мені там робити?
- Ти, мабуть, втомлена і тобі треба поспати.
- Ти можеш мені допомогти?
- Ти ж знаєш, що можу.
- Усе одно смерть не хоче мене забирати.

— Заходь сюди, дитинко! — гукає чоловік з крамниці, затуляючи своїм велетенським тілом прохід у дверях. Я прослизав у темряву й одразу ж у ніздрі б'є запах смерті, я вдихаю його прямисінько в легені. Двері позаду зачиняються, щоразу, коли я протягаю руку і чогось торкаюся, чоловік кричить, що можна це взяти. Я на нього не зважаю.

— Ти носиш капелюх. Тут стільки капелюхів, які тобі пасуватимуть. У мене є чудовий капелюх з опущеними крисами з Токіо, поглянь на нього.

Він обережно торкається хутра, наче це жива тварина. Коли я кажу, що шукаю щось особливе для друга, який у лікарні, чоловік кидається через крамницю. Дорогою зачіпає речі, ті падають на підлогу — віяла, підсвічники і голий манекен. Я обережно підбираю віяла, кладу їх на місце. Манекен, перевернувшись, лежить переді мною, його руки і ноги дивно перекручені, я переступаю через нього, щоб пройти вглиб крамниці. Чоловіка якийсь час не видно, а тоді він з'являється за завісою, несе глобус. Позаду нього тягнеться шнур.

— Ось що тобі потрібно, дивись. Глобус — саме для нього.

Він крутить його масними пальцями, залишаючи жирні сліди на океанах.

— Якщо подобається — він твій.

Не дивлячись на чоловіка, я забираю глобус і швидко йду до виходу. Озирнувшись, бачу яким безпомічним він виглядає, стоїть із простягнутими руками.

— Зачекай. Я повитираю.

— Не потрібно, — відповідаю.

— То це твій тато хворий? — раптом запитує він, наче знає мене.

Можливо, він бачить усе, що відбувається в кварталі, може, він знає все про тих, хто живуть тут, на Каммакарґатан.

— Він захворів, бо насунула хмара з Чорнобиля, — відповідаю і швидко виходжу з крамниці.

— Ох, Господи. Яке жахіття.

Його велике тіло пожвавлюється. Здається, він хоче кинутися обійняти мене і заспокоїти. Я вислизаю, і, перш ніж він встигає підійти, за мною зачиняються двері.

На кладовищі біля церкви Адольфа Фредріка надгробки відсвічують у сутінках, нагадуючи самотні обличчя. Вечори зараз такі теплі, тропічні.

На метро я їду до Броммаплан, а далі автобусом до Бекомберґи, як правило, біля брами лікарні висідаю лише я. Часом везу щось для Сабіни — срібний пакет або невеликий пакунок. Я дедалі більше прив'язуюся до лікарні, ночами вона мені сниться, сниться, що я падаю, сниться Їм, що він падає з високого дерева, що я його втрачаю, так і не пізнавши. Я їду до лікарні навіть тоді, коли немає годин для відвідин, і мене не проганяють. Едвард дав розпорядження, щоб мені дозволяли приходити і йти, коли захочу, я ходжу їсти разом із Їмом та іншими, сиджу разом із ними у кімнаті для зібрань, коли вечорами вони грають в кості. Їму дозволяють залишати територію і зустрічати мене на автобусній зупинці, а до настання темряви він відводить мене назад. Коли у фіолетових сутінках я від'їжджаю в автобусі, Їм стоїть, піднявши

на прощання руку, не знаю, чи він махає мені чи затуляє очі від сонця, але, напевно, в думках він уже де-інде, бо коли я піднімаю руку, його рука не рухається.

Я стою в коридорі перед Лоне. Мабуть, чекаючи на мене, вона сиділа в темряві і не вмикала світла. Вона обережно знімає з мене капелюха і занурює пальці мені у волосся, воно заплутане, все у вузлах, погляд Лоне ніби бачить мене наскрізь. Серце, легені, нутрощі, душу.

— У тебе велике серце, — каже вона і відставляє глобус, навіть не дивлячись на нього.

— Справді?

Інстинктивно я притуляю руку до грудей, щоб вона його не бачила, серце, заховане за ребрами в серцевій сумці. «Велике серце» — це звучить як вада в розвитку, дефект.

— Розкажи про Їма.

— Нема про що розповідати.

— Розкажи про лікарню.

Я розказую, що в Клокхуспаркен розпустилися квіти, уся м'яка трава всіяна квітами, і тамтешні сутінки насуваються повільно, майже вічність, так, наче останні промені хочуть стати й першими. Коли я кажу, що зустріла Сабіну, обличчя Лоне на мить похмурніє.

Мені подобається, коли вона тягне моє волосся, від цього на мене накочується сонливість й оніміння. Мої коси потемнішали від сонця, темного сонця біля озерця Юдарн. Мені хочеться, щоб вона дізналася, як зараз виглядає лікарня, без снігу, без темряви й холодного вітру.

— Єккі, можеш їздити туди скільки забажаєш, але я хочу, щоб ти будила мене, коли повертатимешся додому. Я хочу знати, що вночі ти лежиш у своєму ліжку.

Її рукам відома якась таємниця, бо, коли я розплюшую очі, волосся знову м'яке й блискуче.

— Як думаєш, після Чорнобиля буде літо? — запитую я, лиш би вона не забирала рук.

- Не знаю. Справді, не знаю, як буде.
- А коли ми знатимемо?
- Можливо, ніколи. Про деякі речі ніколи так і не дізна-
ешся. Я б хотіла поїхати туди, фотографувати.
- Але ж бути там небезпечно?
- Всюди небезпечно, Єккі.

ЛИПОВА АЛЕЯ (МАРІОН)

Знизу листя відсвічує сріблястим. Ми з Маріоном увесь день гуляємо в Клокхуспаркен. Він бігає зигзагами у своїй червоній в'язаній шапці між голими стовбурами дерев. Трохи далі лежать перевернуті шахові фігури, і я сумую за Сабіною, сумую за всім, чого тут уже нема, мені хочеться, щоб вона зараз стояла біля мене, усміхаючись і охопивши білого «коня». «Шах і мат, Їммі Дарлінгу».

Маріон стоїть у сутінках і дивиться на одне з вікон у Великому Чол., уночі там завжди горить світло. Значить, хтось там мешкає або принаймні щоночі приходиться туди ночувати. Напис золотим відблискує в останніх променях під срібним дощем — розрада архітектора; наче велика комаха, він тягнувся фасадом біля головного входу, та вже кілька тижнів, як його зняли, може тепер нарешті щось зроблять з будівлею. Старі приміщення лікарні перетворюють на помешкання, але поки вони ще стоять, неторкані й величні, прекрасного приглушеного малиново-червоного кольору. За шибками у дверях усе залишилося таким, яким було півтора десятиліття тому, ніби працівники лікарні просто вийшли, зачинивши за собою двері. У деяких місцях досі висять таблички, зникли лише віконні решітки й огорожа навколо території лікарні, скручені частини огорожі лежать в минулорічній траві перед старим сторожовим будинком.

Не кажучи ні слова, ми стоїмо біля маленького ставка і дивимося на замерзлу воду, холоднеча відчувається, як чиста міцна пов'язка на тіло, дим, мороз, кристалічна ясність ночі. Маріон бігає алеєю, яка безкінечно тягнеться поміж старих дерев. Я стою на місці, чекаю, щоб він повернувся. Заплющивши очі, бачу Їма і Едварда, як вони від'їздять з лікарні на

срібному Мерседесі. Димлять їхні сигарети, вони чекають, щоб охоронець відчинив браму, а тоді — щебіт птахів, котрі спостерігають за всім із дерева. Часом з ними вона, Сабіна. Напівлежить на задньому сидінні зі склянкою в руці, довге світле волосся розсипалось, ніби пір'їни, по спинці сидіння. Застебнувши ґудзики на сорочці і оглянувши своє обличчя в дзеркалі заднього виду, їм робить перший ковток шампанського, а потім лунає тихий шум, автоматизована брама нарешті відкривається і випускає їх з лікарняного парку. Вони безшумно вислизають з території, липовою алеєю і далі вузькими дорогами, що ведуть з лікарні, а потім через мости до вогнів міста.

— Мамо, їдемо додому?

Маріон замерз, його руки почервоніли, він зробив невеликий сніговий ліхтар біля ставка, але у нас немає ані свічки, ані сірників. Я беру його руки в свої і намагаюся зігріти їх диханням.

— Я думала на якусь хвилинку зайти досередини.

— Що нам там робити?

— Не знаю. Трохи роздивитися.

— Хіба всередині не темно?

— Темно, але небезпеки немає.

— Ти впевнена?

— Так, Маріоне, цілком.

З тилу на червоному фасаді Великого Чол. хтось вирізав велике серце. Крім нас, тут нікого немає, лише самотній чоловік ходить подвір'ям та голосно розмовляє сам із собою і якась жінка вигулює собак. Хмари незвично низько навісають над нами, доки ми на холодному вітрі гуляємо територією лікарні і смикаємо замкнені двері. З жовтих будинків на схилі, де ми зазвичай сиділи у затінку берез, вибігають кілька дітей. Вони гукають нас, питають, чи ми знаємо, що тут була лікарня для психічно хворих.

— Так, — кричу я, — тут лікувався мій тато, коли я була малою.

Від моєї відповіді діти принишкли, відбігли в напрямку алеї. Ми повертаємося до каплиці і головного будинку саме коли починає падати сніг, рідкий квітневий сніг, і здається, ніби сніжить усередині мене, і тут Маріону несподівано відкриваються двері з тилу будинку. В лице нам б'є чистий запах снігу і світло. М'яке підземне світло, схоже на тіні, і непереборне відчуття меланхолії, коли я знову заходжу до цієї лікарні, вперше за останні двадцять років.

— Хто тут хворий? — запитує Маріон і дивиться на мене таким, властивим лише для нього поглядом. Ніхто ніколи не дивився на мене так, як він, він вірить мені у всьому.

— Тут немає хворих. Лікарня вже давно закрита. Ходімо.

Він зникає в коридорі з білим пташиним пером у руці, я чую його спів удалині. Всередині ще залишився зелений колір, блискучий, ніби після дощу, схожий на світло вглибині басейну, і ці спальні зали, обклеєні шпалерами з різним для кожної кімнати візерунком. Здається, наче бачиш, як туди заходить час — сорокові, п'ятдесяті, шістдесяті, сімдесяті, вісімдесяті. Біля стін возики з ліками, купи битого скла на підлозі від розбитих вікон, а в мене відчуття, що ми тут не самі. Здається, я зараз побачу, як до мене іде Їм, і Едварда в незастебнутому лікарському халаті. Я уявляю, що, коли визирну у вікно, ті старі чоловіки з Їмового відділення, які завжди курили під березами, знову там стоятимуть, а, заплющивши очі, відчую на шиї великі теплі руки Пауля, його подих.

— Час відлітати звідси, метелику.

Кажуть, що старі пацієнти досі повертаються до Клокхусперкен біля Бекомберги, вони стоять під деревами, притиснувши руки до випаленого сонцем фасаду, наче там продовжує битися серце лікарні; коли я торкаюся фасаду приглушеного малинового кольору, під моєю рукою —

слабкий пульс. Тіні й голоси всіх, хто колись тут були, вони наростають і тонуть усередині, ніби замкнені птахи, і, заплющивши очі, я бачу себе та Їма, ми лежимо, притулившись одне до одного, спимо нагорі, під лікарняним годинником, накрившись його пожмаканим зимовим пальтом. В усьому світі лише ми, так завжди було, ми наодинці з його нещастям. Уві сні він обіймає мене за плечі, аби я не змерзла.

II

ДРУГА РОЗМОВА (АТЛАНТИЧНИЙ ОКЕАН)

Ми приземляємося в Каріньо у сутінках, коли бліднуть і зникають тіні, коли жорстке біле іспанське сонце змінюється м'яким і легким світлом. Маріон тихенько сидить у машині, дивиться на блакитні гори. Він знову смочче великий палець, маленький пухир, що вже давно зажив, одразу стає вологим і подразненим. Між пальмами рухаються тіні кажанів, швидкі чорні мітки на слабкому світлі, ніби старе листя кружляє вночі. Трава і дерева випалені сонцем, тут, у передмісті проступає якась занедбаність, наче людям опустилися руки. Кілька років тому, коли Їм сюди переїхав, усе було інакшим, сповненим надій. Зараз між будинками майже нікого не видно, лише десь далеко гучно гавкають здичавілі собаки і стоять будинки без дахів, будинки, яких так і не добудують, бо закінчилися гроші, всі ці голі бетонні тіла, покинуті напризволяще серед убогої природи.

Їм виглядає втомленим, поглядає на випалений сонцем простір. Крики птахів над нами, їхні золотисті черевця ковзають по небу, останнє слабке помаранчеве світло перед ніччю. На кругових розв'язках автомобільні фари освітлюють обличчя бідних дівчат, вони продають єдине, чим володіють — своє східноєвропейське тіло.

Коли Маріон засинає, ми сідаємо на темній терасі. Удари хвиль під нами заглушують музику, яка ледь вчувається з будинку, «Магніфікат» Баха, Їм знову і знову його програє. Раз у раз він заходить досередини і переставляє голку грамофона на партію, що називається «Милість», Et Misericordia. Я впізнаю монотонність його рухів, вихор похмурих думок і мрій, що тягнуть його вниз.

— То що тепер відбувається? — запитую.

— Дорогенька, — каже він, — ти ж знаєш, як усе закінчиться. Шістдесят таблеток «Імовану», ціла пляшка віскі — і я зайду в море. Уже недовго лишилося.

Здається, ніби зорі трохи зісковзнули вниз по небу, в темряві чутно дихання океану, яке тут ніколи не стихає, важкі хвили кидаються на пляж, а тоді знову відступають у глибочінь.

— І коли ти збираєшся це зробити?

— Цього я не знаю. Це мусить бути ніби падінням углиб себе. Я не можу повідомити час або вказати місце. Воно не має хронології, не має карт.

— А потім що?

— Можеш розсипати попіл над Атлантичним океаном або полетіти з ним додому, в Стокгольм. Могила Віти і Генріка на кладовищі Скугсшюркогорден — наш сімейний гробівець.

Балкон відчинений, з пляжу чути дзвінкий голос Маріона, він бавиться під пальмами. Трава під вікном в білих плямах від паперових літачків, що зазнали аварії. Я цілу ніч не зімкнула очей, зате Маріон спав міцно і прокинувся щасливим від того, що він на морі. Щойно розплющивши очі, він починає складати паперовий літачок, а тоді забуває про нього і біжить униз до пляжу шукати камінців і морських зірок. Я сходжу до нього, Маріон трохи зайшов у воду, стоїть на тоненьких ногах серед блискучої каламутної поверхні, я лягаю на рушник і поринаю в читання. Коли піднімаю погляд, здається, наче він стоїть посеред величезного дзеркала.

Маріон — єдиний неушкоджений із нашої сім'ї. Він досконалий. Тоненькі, як сірнички, ноги в кросівках, високі кістки грудної клітки, де можна побачити, як б'ється серце, коли він лежить на пляжі біля мене і поглинає сонячні промені разом із шумом Антлантичного океану. Гладенький живіт, руки, і ці долоньки, які відкриваються і закриваються, ніби

медузи, коли він спить під парасолькою. Лоне завжди каже, що у Маріона погляд від мене, вона каже, що ніби дивиться в мої очі, коли я ще була дитиною. Цікаво, чи справді можливо успадкувати погляд, чи переходить у спадок темрява.

Їм торкається мого плеча. Він зійшов на пляж і сів поряд, але я не чула його кроків, напевно, задрімала на мить. Прокидаюся від різкого запаху сірки, коли він припалює сигарету. Їм дивиться на море, на мерехтливий розмитий горизонт, де води зустрічаються з небом. Крізь парасольку припікає сонце.

— Стане так, Єккі, наче мене ніколи тут не було. І ти даси собі раду. Як і завжди. На мене ніколи не можна було сподіватися. Ти ж знаєш.

Море перед нами таке спокійне й непорушне. Він повільно продовжує.

— Саме перед тим, як все має погаснути, немає страху, тільки слабке світло, що мерехтить на межі свідомості. Якщо вже не залишилося часу, тривоги теж не може бути. Якщо закінчується простір, уже нема чого боятися. Єккі, це свого роду рай. Нам пропонується рай.

Ми йдемо під пальмами вздовж кам'яного муру вгору до будинку. Маріон з червоним м'ячем біжить трохи попереду. Над нами непроникною стіною нависає спека.

У Каріньо сутінки настають так швидко, все гасне без попередження. Тут дивне вечірнє світло, приглушене, зловісне і легке, наче пух, саме за мить перед тим, як воно зникає в океані. Ми їдемо в Більбао, на літак до Мадрида, а тоді летимо до Стокгольма. У повітрі стоїть сильний запах сосен і солі, денна спека тримається над горами, ніби мерехтлива завіса. Обабіч дороги миготять пальми, вдалині блищать високі купи солі. На мить я зустрічаю погляд Їма в маленькому дзеркалі заднього виду, а тоді знову дивлюся на дорогу. У

дзеркалі його обличчя пооране самотністю, тавроване невидимою мукою.

З-за гір вийшов блідий повний місяць, хоча низько на небі ще світить сонце, вони світять поруч, як брат і сестра. Маріон сидить біля мене і дивиться на гори вдалині, йому на підборіддя потекла нитка слини. Я могла б попросити Їма залишитися, але вже чую, як він розсміється у відповідь. Цей сміх Їма, він перевертається всередині мене, ніби холодні хвили. «Перестань, Єккі, нема нікого заради того, щоб жити, у мене нема нікого, щоб любити. Ніколи не було».

Натомість я питаю:

— А що мені з тобою робити, якщо тобі не вдасться і ти опинишся в якійсь лікарні, прикутим до ліжка?

— Нічого, — відповідає він й усміхається до мене в дзеркальце, — мені все вдасться.

— Але ж ти вже хотів померти раніше, — кажу я, — це не вперше.

— Довірся мені, Єккі. Я знаю, що роблю.

— Окей. Роби що хочеш. Так було завжди.

Трохи далі злітає самотній фламінго, мерехтить яскраво-рожевим у випаленому світлі, він ніби горить, ніби з води піднімається полум'я і перетворюється в якогось летючого ангела. Я відкидаю голову назад, мене наче щось душить, цей стан виникає, коли пробудеш кілька днів біля Їма. Птахи перелітають перед нами дорогу, маленькі білі тільця, летять так близько, що майже відбиваються від лобового скла. Деся в океані досі є самотнє Вітине тіло, мені думається, що на ній досі світлий весняний плащ, який тягнеться над її головою, ніби маленький парашут. Що вони робили разом із Їмом, чи в них були ті ж самі ігри, що у нас з Маріоном зараз? Віта пішла, не попрощавшись; можливо, Їм не знає жодного іншого способу піти звідсіля. Яюсь він розповідав про останній період її життя.

Їм: Усю ту весну я знав, що вона помре. Вона лежала на софі і пила. Я вже запланував, як перероблю квартиру, коли її не стане. Я б перейшов до її спальні. Але цього не сталося. Ми з братом переїхали до нової квартири на Кунгсхольмен. Не знаю, як так сталося, одного дня ми просто переїхали, раптом опинилися серед картонних коробок з речима. Віти і Генріка не було. Здавалося, їх ніколи не було. Разом із ними зник цілий світ. Коли згодом я побачив знімки Віти, вона виглядала інакшою, хоч я її бачив ці фото сотні разів. Вона не виглядала так, ніби колись була моєю мамою.

ЧОРНЕ МОРЕ

Їм з Едвардом стоять біля вікна і дивляться поверх верхівок дерев. Кожен літак, заходячи на посадку на злітне поле, малює на небі ще одну лінію.

— Як думаєш, Їме, чому ти такий сумний?

— Чому я такий сумний? А ти, Едварде, чому такий веселий?

Едвард заходиться легким двінким сміхом.

— Чому я такий веселий?

— Світ назовні поламаний, ти самотній у своїй великій квартирі. У тебе є лише ми. А ми всі безумні.

— Не певен, чи назвав би вас безумними.

— Ти мене розумієш. Ми безнадійні.

— Але не ти. В середині тебе, Їме, золотий стержень. Ти просто не знаєш, що з ним робити. Розкажи мені, як усе почалося.

— Коли я потрапив до лікарні?

— Так, або — коли ти прийшов у світ. Твоя перша розповідь про себе. Вона є в усіх.

— Я знаю лише, що Віта і Генрік одразу привезли мене з пологового до Кунгсґатан на святкування. Всюди були люди, що гасали з білими прапорами в руках, у повітрі, ніби великі краплі дощу, кружляло конфетти. Ну, ти також бачив ті знімки.

— Це був гарний початок.

— Ти думаєш?

— Так.

— Не знаю, — каже Їм, — завжди ці широкі жести. Не достатньо, що вона щойно народила первістка, їй треба було на Кунгсґатан, бо там були всі інші.

— Вона, мабуть, була щаслива, що закінчилася війна, що вона народила тебе в мирний час.

— Віта була такою ж, як я, ніщо й ніколи не могло принести їй задоволення. Вона не була щаслива до смерті батька, вона почувалася такою ж нещасною, коли він був живий. Він завжди старався вивести її за собою на світло, але вона не хотіла.

— Можливо, вона не могла. Може, їй нічого не хотілося.

— Можливо. Щоранку вона одягала білу як льон плісировану спідницю і йшла до міста на роботу, я бачив, як вона проводила гребінцем по волоссю, перед тим, як зникнути за рогом, вона була однією з перших жінок в нашому кварталі, які мали роботу, і тому я нею захоплювався. Я бачив її зусилля, бачив її нудьгу і сумніви, мені було нескладно це зрозуміти.

— А як же ти, Їме? У твоєму житті мусили бути миті, коли ти почувався щасливим.

— Так. Я ніколи не був таким щасливим, як тут, у лікарні.

— Давай, зараз, — каже Сабіна і тягне його до огорожі з північного боку, під час прогулянки без нагляду до телефонної будки, це їм дозволяють кожного дня. Після шести місяців, проведених у лікарні, Їму все частіше дозволяють відлучатися. Напоготові, з луком і стрілами вони чекали біля дверей лікарні, а в цей час Інгер Фогель наближалася коридором з великою в'язкою ключів, що відскакувала від її стегна. Перебравшись через огорожу, вони наосліп біжать між деревами.

Спинаються і трохи чекають, доки вдалині вже не чути гавкату сторожових собак. Сабіна й справді неймовірно точно цілиться, стріла ідеальною дугою прошиває повітря і влучає в стовбур дерева, куди Сабіна вирішила поцілити, і з кожною стрілою вони все глибше заходять до лісу. Сабіна сміється з Їма, його стріли падають у мох, пролетівши всього кілька метрів, а гавкіт собак усе наближається.

— Нічого з тебе не вийде, Їме, але ти все одно окей.

Собачий гавкіт оточує їх стіною. Сабіна прикріплює своє кишенькове люстерко до стовбура, стоїть і розгляде своє обличчя, наче її доля насправді якась не така, прихована за відображенням, що з'являється перед нею. Вона нагадує ляльку, її обличчя від ліків стало трохи блискучим і набряклим. Їм стоїть позаду, дивиться у дзеркало. У задзеркаллі вони є іншими, там немає лікарні, нема законів, нема майбутнього, лише їхні обличчя одне біля одного.

Собачий гавкіт наростає, іноді його чути майже впритул, а тоді звук приглушується, там, мабуть, ціла зграя собак. Він дивиться на її обличчя у дзеркалі. Можна подумати, наче Сабіна розглядає себе, але насправді вона дивиться на нього. Тоді переводить погляд на дерево за люстерком, з верхівок струменить м'яке світло.

— Я ніколи не зустрічав подібної до тебе.

— З цього варто радіти, — каже вона, ніжно хапає його за шию і притягує до себе. — Знаєш, яка найщасливіша думка в Ейнштейна?

— Уявлення не маю.

— Та, що падає, перебуває за межею всіх законів. Бо у падінні над нею не владна сила тяжіння.

— Сабіно, я не хочу, щоб ти падала. Мені здається, я можу зробити тебе щасливою.

— Усім так здається. Не можеш. Ходімо.

Приховані тінню дерев, вони лягають на землю. Гавкіт собак тепер наближається, короткі сильні удари між деревами, і страх струменить хребтом, ніби холодна рідина. Їм цілує її голе веснянкувате плече і, дивлячись, як вона витягнулась на траві, думає, що з усіх бачених ним людей в неї найяскравіше внутрішнє світло. Щоранку, прокинувшись у відділенні, він думає, що Сабіна — найкрасивіша людина у світі.

— Сабіно, ти, насправді, занадто розумна.

— Для кого?

— Для мене. Ти, напевно, вчилася.

— Колись, один семестр в університеті.

— Справді? Що ти вивчала?

— Математику. Зоологію. Короткий курс про маятник Фуко.

— А чому ти покинула навчання?

— Я рано почала ходити на лекції. Ми жили зовсім близько до університету. Замість того, щоб йти до школи, я сідала на останніх рядах у лекційній залі і слухала. Часом спала.

Їм торкається її волосся.

— Іноді я шкодую, що вступив до університету, мені хотілося грати на піаніно або писати. Думаю, тоді я був би інакшим.

Вона міцно його цілує, а тоді відштовхує.

— Напевно, ти став нестерпним.

Тоді вона відхиляється до стовбура і мружиться до нижнього світла.

— Їммі Дарлінгу, — каже вона, — тепер уже зумієш?

Собачий гавкіт — ніби холодний пульс тіла, вони кидаються навтьоки лісом, Їм біжить і йому ввижається обличчя Лоне, і він розуміє, що весь час думав, наче за кілька годин вони повернуться до відділення. Коли собаки кидаються на них між деревами, він відпускає її руку і повільно йде до охоронців, заклавши руки за голову.

Їм: Я бачив її на узбіччі серед шпильок до волосся, травинки і чорних пір'їн, вона стояла, прихилившись до стовбура, я бачив її відображення, я дивився на неї, коли вона розглядала себе, у тій маленькій блискучій дзеркальній поверхні не було абсолютно нічого, лише пуста. Сабіна була моєю останньою великою любов'ю. І все одно я не міг уявити себе з нею за межами лікарні, я взагалі не міг уявити себе поруч із такою, як вона. Здичілою, невинною, неприборканою.

Слабкі промені сонця зникають за верхівками дерев по інший бік Клокхуспаркен. Небо нагадує внутрішній бік мушлі.

Зернисте жовте світло, дерева голі і чорні під дощем. Лише пальто Лоне відсвічує білим.

— Іноді мені здається, наче я виросла у цій лікарні, — кажу я.

— Так, тебе завжди туди тягнуло. Зранку, щойно прокинувшись, ти вирушала до метро, затиснувши в руці невеличку канапку, я навіть не знаю, чи ходила ти до школи тоді, але ти могла скільки завгодно пропускати уроки і все одно добре давала собі раду.

— Але не настільки добре?

— Можливо, трохи знизилися оцінки, але ти завжди була успішною.

— Але хіба не дивно, що весь цей час я проводила у старій психіатричній лікарні?

Перш ніж відповісти, Лоне довго дивиться на мене, помітно, як вона відлітає в думках і повертається. Скоро цей сон погасне, я хотіла б затримати її ще трохи.

— Не знаю, чи це було аж таким дивним. Ти ж хотіла бути біля свого тата.

— Але він ніколи не був справжнім татом.

— Ким же тоді він був?

— Саме цього я не знаю. Кимось іншим.

— Тоді чому ти туди їздила?

Тепер сонце таке бліде, лише кілька тонких золотих смужок затримуються в небі.

— Мабуть, я думала, що заберу його додому, до тебе.

— Але ж я не хотіла з ним бути. Чи ти забула?

— Напевно.

Ми сидимо в освітленій лампами кімнаті, я сховала руки в рукави светра, хочу, щоб Едвард бачив якомога менше мого тіла. Ще мені хочеться сховати й обличчя, але воно завжди оголене. Глобус я поставила на письмовий стіл. Едвард сидить мовчки, стукає олівцем по стільниці, веснянки на його руках подекуди зливаються.

- Знаєш, що це за мелодія?
- Уявлення не маю. Та й хіба це мелодія?
- Так. «Just Call me Lonesome». Елвіс Преслі.
- Ага.

Його усмішка гасне, він пильно дивиться на мене. Вночі в лікарні щось горіло, над територією досі висить їдких запах диму.

— З твоїм татом нічого страшного не сталося. Це було просто легке запаморочення.

- Окей. Можна мені вже йти?
- Зачекай, Єккі. Чому ти приходиш сюди так часто?

Не чекаючи моєї відповіді, він продовжує говорити. Так завжди буває, якщо досить довго почекаати з відповіддю, люди завжди самі мають відповіді на свої запитання.

- Я розберуся з ним.
- Окей.
- Їм щось втратив, і не знає, що саме.
- Він втратив це щойно? Зовсім недавно?
- Ні, це сталося давно. Це якесь почуття, що перетворилося на порожнечу.

— І що робити з такою порожнечею?

- Нічого.
- Нічого?

— Йдеться не тільки про тебе і Їма. Новий світ закривається, ніби клітка. Нас кидає між бажанням, забуттям і порожнечею. А хвороба всмоктує навіть найбільш невимірні й страхітливі події. Хіросіма. Великі війни.

— Здається, я не розумію, — кажу йому.

— Нічого страшного. Я теж не розумію.

— Можна мені вже йти до Їма?

Едвард на секунду вагається з відповіддю.

— Розумієш, Їм зараз не тут.

Це мене дивує.

— А де ж він?

— Йому поки не можна приймати відвідувачів. Якщо зачекаєш кілька хвилин, я підвезу тебе до міста.

Коли я з глобусом у руках опиняюся на вулиці, м'який туман вже огортає Клокхуспаркен, сонце кидає слабке біле проміння, ніби після довгої лихоманки. Під хмарою тютюнового диму стоять чоловіки; здається, ніби вони завжди там стояли і завжди стоятимуть. Обличчя без тіней: оголені, щирі, з сяючими очима. Усі вони хочуть торкнутися до мого довгого нерозчесаного волосся, моєї голови, мого м'якого одягу; не знаю, чи то знак їхнього схвалення чи щось інше, але я дозволяю їм це робити. Побачивши мене, вони завжди говорять одне і те ж.

— Ти не повинна тут бути, це місце не пасує такій, як ти. У цьому чудовому хустрі.

— Але я більше ніде на світі не хочу бути, лише тут, — відповідаю.

Чоловікам смішно з моєї впертості, тільки Сабіна дає мені спокій.

— Хтось хоче? — питаю я, простягаючи глобус. — Разом із ним ще лампа.

Один старий у спортивній куртці простягає великі кістляві руки.

— Можна мені?

— Бери. Тому, для кого я його принесла, він не потрібен.

Біля каплиці стоїть величезний чорний автомобіль, вікна завішані білими фіранками. Якийсь чоловік у формі, якого я раніше ніколи не бачила, схилився над розгорнутою на капоті газетою. Сабіна сидить на лавці у затінку дерева, в руці у неї пудреничка, вона розглядає в дзеркальці своє обличчя. Можливо, вона сподівається відшукати там інше обличчя, якщо лиш досить довго буде дивитися. Трохи далі, у тіні дерева стоїть Інгер Фогель і поглядає на парк. Коли вона відвертається, я випускаю з руки в траву перед Сабіною невеликий пакет; зі зміїною швидкістю вона простягає руку і ловить його.

— Кажали, що вночі була пожежа, хтось підпалив себе у майстерні, — кажу я, щоб Сабіна не пішла.

А коли вона не відповідає, питаю:

— Він вижив?

— Вона. Це була вона.

— Ах. Вона вижила?

Сабіна дивиться на мене світлими очима, під сильним сонячним промінням її зіниці звужуються.

— Знаєш, ти мені когось нагадуєш. Когось, хто дуже давно мені подобався.

— Усім завжди здається, що я нагадую когось іншого, — кажу я. — Так, наче ніяк не пасує, щоб я була просто собою.

Сабіна сміється, вона прудка, як ртуть.

— Я просто зраділа, коли побачила тебе.

— Я лише поцікавилася, чи вона вижила. Та жінка, з пожежі.

— Звісно що ні. Слухай, ти ж подібна на мене. Колишню. У тебе плечі плавчині. Колись я плавала. За кожної нагоди. Я збиралася переплисти Атлантику.

Вона встає з лавки і рвучко торкається мого плеча.

— Це перед тим, як ти стала...

— Стала ким?

— Перед тим, як ти стала... Я маю на увазі, перш ніж ти... перш ніж опинилася тут.

— Ні, це було інше, дуже давно. Це такий спосіб перебувати у світі, ставити безліч запитань, на які я насправді не хотіла знати відповідь.

— Що то були за питання?

— Звичайні. Просто я загрузла в них. Не просунулася далі. Але ти інша, ти підеш далі. А тепер це зробив якийсь француз. За сімдесят два дні. З Остервілля до острова Бель-Іль. Це фізично неможливо, йому довелося б пливати по вісімнадцять годин на день. Мабуть, він здебільшого сидів у човні, що плів услід, і попивав собі червоне.

Зненацька біля неї з'являється Едвард, похмуро посміхається.

— Куди це подівся твій кавалер, Сабіно?

Сріблясте авто Едварда стояло на сонці цілий день. Сидіння обпікає мої голі ноги. Я засинаю ще до того, як ми

виїжджаємо за територію лікарні. Прокидаюся від його погляду у дзеркалі заднього виду. Я трохи заслинила сидіння, це нитка слини, я витираю її рукою.

— Я довго спала?

— Зовсім трохи. Тобі щось снилося?

— Ні, — швидко відповідаю, — думаю, я перестала бачити сни.

— Якщо справді хочеш впливати на свої сни, постарайся в наступному сновидінні слідкувати за пташкою.

— І що мені робити, якщо я її побачу?

— Просто прямуй за нею.

Зграя галок піднімається вгору, ніби єдине тіло, коли я зачинаю за собою двері автомобіля. На мить звук просто оглушливий.

— Яка страшна доля спіткала дівчинку.

Лоне залишає на кухонному столі розгорнуту газету, ніби для перестороги. Влітку кілька років тому біля автомагістралі, недалеко від місця, де ми колись мешкали, знайшли пластикові пакети. У мішках були останки мертвої дівчинки. Відрізані груди, руки і ноги, але не було голови, статевих органів. Якщо придивитися до фотографій у газеті, видно, що її маленьке личко намальоване тонесеньким пензликом, погляд карих очей незбагнений. Ніби якийсь хижак занюхав слід і вирвав її зі світу, наче невидимі пазурі розірвали дівчинку зсередини, нелюдське безіменне створіння, що, ніким не впізнане, рухається містом. Написано, що її вбив м'ясник, або архітектор, або лікар.

Лоне пробувала вмовити мене вирушити разом з нею у подорож до Чорного моря, але я маю інші плани на літо.

— Що ти робитимеш зовсім сама у місті?

— Час від часу буду їздити до Їма. Може, відвідаю бабусю.

— А друзі?

— Ти знаєш, що в мене немає друзів. Мені подобається бути самій.

Лоне опускається переді мною на коліна.

— Поїхали зі мною. Лише цього разу.

— Ні.

Наступного ранку її вже немає. Я відчиняю всі вікна і впускаю до квартири холодне повітря, курю один із недопалків, залишених у попільничці, водночас вивчаю в газеті обличчя мертвої дівчини. Тонка рожева смужка від помади на недопалку, запах літа, ментолу й малини.

Перед мандрівкою Лоне їде до лікарні поговорити з Їмом. Я бачу, як вона віддаляється вулицею, їде, злегка нахилившись уперед, ніби пробирається крізь грозу. Повертається бліда, йде до спальні, відкриває свою велику валізу і складає туди всі свої цінні речі. Блузки, книжки, взуття і овальне дзеркало досить великих розмірів, вона збирається тягнути його через півсвіту. Лише Лоне бере з собою в подорожі дзеркала. Може, боїться забути, ким насправді є. Раз у раз вона завмирає і довго стоїть біля вікна. За ним — темна ніч, така ж, як і дзеркало.

Їм виходить з Великого Чол. і припалює сигарету. Вогник сірника на мить спалахує, а тоді Їм викидає його в калюжу. Сірувате мертво світло, ніби дощ, що падав цілими днями, і змив усі кольори. Лоне сидить під деревом і чекає. Їм сідає біля неї на лавку. Ось так я собі це уявляю.

— Привіт, Лоне. Ти вже їдеш?

— За кілька днів.

— І куди?

— В Одесу. Можливо, поїду далі, до місця аварії. Я ще не вирішила. Це далеко.

— Окей. Тут така справа. Я не хочу, щоб Єккі знову сюди приходила.

— Чому? Їй подобається приїжджати.

— Але я нічого не можу їй дати. Якщо я не можу бачитися з тобою, то її теж не хочу бачити.

— Але ж ти можеш зі мною бачитися. Можеш приходити на Каммакаргатан, коли захочеш.

— Але любов уже закінчилась?

Якийсь час Лоне мовчить, смикає пряжку сумочки. Тоді зустрічається з ним поглядом.

— Їме, я дуже давно тебе любила.

Їм встає і завмирає. Дивиться на крони дерев.

— Якщо все закінчилося, тоді чому мені так боляче?

— Не знаю.

— То нарікай на себе, Лоне. Все — або нічого.

— Ти забув, що вона і твоя дитина?

— Мені шкода, Лоне. Без тебе існує лише ніч.

З ПОГЛЯДУ ВІЧНОСТІ (ВІТА)

Море дитинства, Атлантичний океан. Біля нього Віта, на ній м'яка хустина з тонких золотих ниток для захисту від сонця. На піску вітер перелистує газету, Віта повертається на покривалі і засинає. На пляжі стає безлюдно. Їм іде до води, знову береться будувати замок з піску; коли починається приплив, йому доводиться пересунутись вище. Час минає, час моря. Раз у раз Їм підбігає перевірити, чи Віта не прокинулася. Небом тягнуться хмари. Піднімається і знижується винищувач, запах бензину і попелу, далеких пожеж, палаючих лісів. Їм знову підходить до Віти, але її нема. Раптове затемнення, над піщаними дюнами висить чорне сонце.

Їм думає собі, що Віту треба похоронити в її весняному плащі, світло-блакитному з перламутровими гудзиками, в якому вона танцювала, коли вставала з ліжка, одного з тих останніх вечорів, перш ніж відійшла. Його не було в Стокгольмі, коли вона померла; повернувшись, він стоїть у дверях з валізами і телефонує начальнику Королівської бібліотеки, де Віта останнім часом працювала.

— Зазвичай ми беремо на себе організацію похоронів наших працівників, та похороном самогубців не займаємося. Але ми зробимо виняток, якщо ви бажаєте похоронної церемонії для Віти. Що скажете?

— Можна похоронити її у весняному плащі?

— Я Вас не розумію.

— Можна похоронити її у світло-блакитному плащі?

— Як на мене, можете ховати її, як захочете. Насамперед вам потрібно вирішити, чи взагалі буде похорон.

— Її похоронять у весняному плащі, — шепоче Їм у нагріту телефонну слухавку.

ХВОРОБА

Я всюди розпитувала про Їма, але ніхто його не бачив. Може, він пішов з лікарні. Едварда теж нема. Мені дозволяють сидіти на лавці під деревом, іноді повз мене проходить Інґер Фогель, вона тепер часто поспішає, пробігає під липами. Я питаю, чи не пригоститься вона ментоловою сигаретою, якщо має охоту поговорити, але зазвичай у неї нема часу.

— Ти бачила Їма?

— Він же у своїй кімнаті.

— Ні, його там нема.

— Приходь сюди якогось іншого дня, точно знайдеш його.

Я лежу на лавці і дивлюся на небо, що прозирає між листям, нереально синє, німе. Вітер приносить на дерева маленькі рожеві квіти. Від спеки я стаю сонна, наче від температури.

Одного дня до мене підходить якийсь чоловік. Стоїть наді мною, нагадує велетня. Арктично блакитні очі, на руках облізли татуювання. Він запитує, чи я на когось чекаю і чи можна йому почекати разом зі мною, а тоді сідає поруч, перш ніж я встигаю відповісти.

— Ти на свого хлопця чекаєш?

— Мені не подобаються хлопці, — кажу я, лежачи і мружачись до сонця.

Він сміється і торкається хутра, яке лежить на лавці.

— А що ж тобі подобається?

— Лежати отак, спати на сонці.

— Це добре. Я теж так люблю.

Я підводжуся і дивлюся на нього, його обличчя важко роздивитися в яскравому сонячному світлі, але мені подобаються його риси, величезна тінь на траві.

— А ти чому тут? — питаю.

— Цього тобі не хочеться знати.

Я довідаюся про це згодом, але тоді буде надто пізно. Або — тоді це не матиме значення, бо він уже стане частиною мене.

— Чи таки хочеться?

— Не знаю. А хочеться?

— Ти чекаєш на свого тата?

— Так.

— Він не приходить?

— Думаю, він не хоче мене бачити.

— Чому?

— Це якось стосується мами. Я думала, якщо чекатиму досить довго, то він вийде, але цього не сталося.

— Як його звати?

— Їм.

Він присвистує.

— Їммі Дарлінг. Його перевели.

— Справді?

— Так. Його тут нема. Я не знаю, де він зараз.

І він витягає з гаманця фотокартку, показує мені знімок, на якому він з маленьким синьооком хлопчиком. Фотокартка затерта і вицвіла, кольори на ній водянисті, ніби він так часто дивився на зображення, що від його погляду воно стало розчинятися.

— Бенні не хоче зі мною бачитися.

Тут усі показують фотографії своїх дітей, щойно поговорю з кимось довше двох хвилин, як з'являються ці фото. В їхніх гаманцях однакові вицвілі зображення, нових знімків ні в кого нема, а ті, що є, настільки схожі між собою, що часом я думаю, ніби на всіх них одна й та сама дитина, ті самі сповнені надії очі, що вдивляються у світло фотокамери. Деякі фотографії виглядають старими, чорно-білими, з пожмаканими кутами. Ніби зображення були свідченням чогось. Він каже, що тут нічого не вдієш.

— Коли є дитина, ти більше не викликаєш підозри, з дитиною ти такий, як інші. Навіть якщо це просто стара потерта фотокартка.

- Чому він не хоче бачитися з тобою? — питаю.
- Він думає, що я погано ставився до його мами.
- А так і було?

Сміючись він відповідає, що часом було, і що він залюбки зустрівся б зі мною ще. З-під його сорочки видно контури старої жінки, бліде татуювання, яке так само могло би бути тінню біля його серця. Коли він іде, я засинаю на лавці.

Вікно в Їмовій кімнаті раз у раз грюкає від вітру, відбиток його тіла на простирадлі, ніби на піску, але в кімнаті нікого нема. Я стою біля прочиненого вікна, дивлюсь на чоловіка на галявині, який женеться за жінкою. Щось не так із цією будівлею — здається, ніби тут, усередині, сходяться всі перспективи, спочатку мені не видно, що це вона з Едвардом, я бачу лише незнайому жінку, що виринає поміж дерев у розстебнутому плащі, позаду неї чоловік. Тоді впізнаю великі чоботи. Ніхто інший не вибіг би у білизні, лише Сабіна. Наздогнавши її, він хапає намисто на шиї і розриває його. Намить здається, наче вона стоїть серед синього дощу.

Наступного разу ми бачимося, коли вже майже темно, «синя година», на небі низько висить молодий місяць. Не знаю, що він робить на вулиці в такий час, вся територія безлюдна, коли він підходить до мене. Я вже й забула, який він великий, ніби не людина, звісно, він міг би завдати комусь шкоди, підняти мене і випровадити звідси, якщо би втомився говорити зі мною. Ще трохи і сонце сяде.

- Ти сама живеш?
- Ні, звичайно.
- А де ж твоя мама?
- На Чорному морі.
- І це не дивно?
- Що?

- Що ти тут сама.
- Не знаю, я не хотіла їхати з нею.
- То хто зараз тебе доглядає?
- Я сама піклююся про себе.

Лоне думає, що вона ніколи не постаріє, якщо весь час літатиме, що у повітрі час її не дістане. Вона нічого не розуміє. Насправді, в повітрі людина старіє швидше. Величезний тиск прискорює процес розпаду, в просторі час минає швидше. Ось ангели, вони живуть швидко і згорають від світла. Валентина Терешкова виглядала старшою на двадцять років, коли повернулася з «Востока», вона виглядала так, ніби провела там десятиліття. Про все це я йому розповідаю.

— Я ніколи не літав, — каже він, і тієї ж миті чути звук літака, який прорізає над нами небо. Ці літаки, вони весь час тут літають, іноді так низько, що здається, ось-ось торкнуться даху. Наче хмари, які часом переламуються, наштовхнувшись на будівлю лікарні, а тоді сунуть собі далі, пошкоджені, з дефектом. У цьому місці все розвіюється — хмари і сім'ї, мляве небо, в якому застрягають хмари, залишаються стояти в черзі, наштовхуються одна на одну, а тоді розриваються і живуть далі напівхмарами, безбатченками, покинутими хмарами-дітьми.

Сьогодні хмари знизу виглядають золотими, він каже, що йому треба йти, хоч він щойно прийшов, а я не знаю, звідки береться моя молитва. Можливо, усі слова є молитвами. Молитвами і намистинами. У мене в кишені Сабініні намистини. Я вже знаю, що його звати Пауль і що він пробує тут уже багато років.

- Ти мені друг? — питаю, перебираючи порване намисто.
- Якщо хочеш, я буду твоїм другом.
- Можеш попросити Їма вийти до мене?

Він бере моє обличчя руками. З його рота чути приглушений запах землі й зіпсованих зубів.

- Мені час іти.
- Залишся зі мною ще трохи.
- Ти ж знаєш, мені треба повертатися.

— А потім?

— Я не такий, як твій тато. У мене важча хвороба.

— А в нього?

— Він звичайний дядько, в нього є робота. Це все тимчасово. У мене нічого не залишилося назовні, я вже ніколи не вийду звідси.

Я дивлюся на нього, але він відводить погляд, тож я дивлюся на ту жінку на його голих грудях. Вона замкнена в пастці своєї тіні, слухає, як б'ється його серце. Пауль відштовхує мене, м'яко притискає до лавки.

— Ти ж розумієш, що так не має бути. Мені не треба з тобою бачитися. Та й усе.

— Я хочу, щоб ти приходив ще, — кажу я.

— Ти ще дитина, звідки тобі знати, чого ти хочеш.

— Скоро мені виповниться чотирнадцять. Коли мені буде сорок чотири, я знатиму, чого хочу?

Він сміється, я дивлюся на його зіниці, вони різної величини. Я не помічала цього раніше. Одна зіниця величезна, а інша — маленька, ніби головка булавки. З великої струмує темрява, а маленька, напевно, поглинає все світло, притягує до себе, схоплює. Ніхто не може жити без світла, можливо, саме тому мені подобається з ним бути — бо поряд з його темрявою я можу перебувати на світлі. Його темрява безкінечна; коли я вперше його торкаюся, проводжу рукою по волоссю, відчуття таке, ніби я торкаюся ночі, моя рука торкається чогось прохолодного і чистого, як зоряне небо.

— Ні, тоді знаєш ще менше. Тоді ти нічого не знаєш.

Щодня у траві перед каплицею я знаходжу намистини, наче з часом їх все більше. Я збираюся повернути їх, але потім залишаю собі. Дванадцять волошкових намистин. Індиго, лазурові, небесні, кислотно-сині.

Едвард бере з собою до озера Юдарн Іма та інших. Автобусом вони їдуть через поля і березові ліси в напрямку Екерью. Сабіна їде з Едвардом в авто, Ім — разом з усіма, в

автобусі; за старими деревами повільно рухається сонце, поки всі сидять на покривалах біля темного озера, лежать, витягнувшись на містках, і половину дня дрімають. Інгер Фогель, готова за потреби кинутися на допомогу, сидить з великим білим клубком прядива трохи вище на березі, відганяє повільних комарів і великих мух. Вода пахне смертю і свинцем, на в'язкій блискучій дзеркальній поверхні повільно плавають жовті насінини, при березі на воді тремтить збитата пінява. Прибережна смужка землі з грубими піщинками і розкидане в грязюці рване листя, ніби пігментні плями. Жовте бікіні Сабіни відбивається в маслянистій застоюній воді. Поблизу неї миготить постать Едварда.

— Небеса — єдине, за чим я скучаю в лікарні, — каже вона йому.

— Ти не бачиш там неба?

— Я бачу там лише саму себе.

— Може, ти носиш їх у собі?

— Небеса?

Вона голосно сміється.

— Любий Едварде, якби ти знав, що в мене всередині, то не сидів би поруч.

Сабіна відпливає на середину озера, їм рушає вздовж тванистого лісового берега, він чує, як понад плесом лунає їхній сміх, пацієнти плавають групками, такі потішні і сповнені вдячності, вони кидаються, наче за сигналом, у чорний ставок між соснами. Їм лежить на землі, заплющує очі: в сонячному світлі пливе самотня труна, огорнута саваном Віта. Якось він стояв біля тієї труни, щоб попрощатися, того разу вона більше нагадувала фотографію, а не людину, і коли він нахилився, щоб її поцілувати, раптом злякався і спинився. Троянда, яку хтось причепив їй на груди, зблизька смерділа тліном, згірклою трояндовою олійкою і сирістю, йому здалося, наче цей запах тягнувся за ним, що її мертвим тілом повзало щось живе, а бактерії троянди і коричнева мертва речовина, яка захопила краї пелюсток, скоро знищить і її. Чому його покійна матір нависає біля нього? Провина, яку

невідомо чому він носить, жінка, якої тут вже нема, але яка не хоче його випускати. Він прагне, щоб вона дала йому спокій, так само, як він дав спокій їй. Уночі, на трасі, прямуючи до летовища, він вирішив її знищити. Він ковтає двісті таблеток снодійного, але не може погубити ані її, ані себе, вона далі залишається в ньому, наче обличчя під поверхнею води, бліде як мармур, з розмитими обрисами. Коли його обличчя віддзеркалюється на поверхні озера, його риси змінюються на її, недбалий тремтячий рисунок на воді. Та й узагалі йому всюди ввижаються мертві жінки, вони лежать, витягнувшись під деревами, оголені або зі спущеними штанами і розірваними джемперами, через це їхні руки викручені, вони зв'язані в нерухомих позах, на полях, на пляжах, їхне волосся кольору жита або темне. Здається, ніби вони намагалися втекти від невидимого переслідувача, неприродні кути вигнутих ніг і рук чомусь нагадують йому сиру курку. Тіні подій, кримінальної любові, сліди оленів і косуль покривають їхні тіла.

Він повертається до групи, велике листя хльостає його по лиці. Сабіна сидить на мості, мокра, замерзла, затиснула погаслу сигарету між пальцями, вона сіра від холоду і втоми. Їм сідає поруч, забирає в неї сигарету, припалює її. Едвард сидить на пляжі трохи далі, спостерігає за ними, він завжди це робить, він ніби великий хижий птах, що беззвучно кружляє над ними, вночі — у спальних залах, в душових кабінах, на подвір'ї для прогулянок, між стовбурами беріз у гаю по інший бік огорожі.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (ЩЕ У СВІТЛІ)

— Ти знаєш, що Улоф Пальме мертвий?

Улоф ривком випростується, наче хтось його вдарив. Охоплює руками голову, шепоче.

— Улоф Пальме мертвий. Нащо ти так кажеш?

— Тобі ніхто цього не казав?

Він хитає головою.

— Ні...

— Улофа Пальме вбили десять років тому.

— Ні, ні, ні.

— Мені шкода, але це правда. Пальме немає. Вже давно.

Улоф визирає крізь притиснуті до щік долоні.

— Я розумію. Я не слідкував. Якщо Улоф Пальме мертвий, тоді таким, як я, вже годі на щось сподіватися.

— Ти знаєш, що він часто відвідував свою матір, яка тут лікувалася?

— Справді?

Його руки опускаються, він дивиться на лікаря Яновські великими блискучими очима.

— Так, він щоранку відвідував її дорогою до Росенбад.

Улоф, піднявшись зі стільця, показує великим тремтячим пальцем за вікно.

— Мені здавалося, кілька разів я бачив його тут. Дуже давно. Але я завжди думав, що вигадав це. Думав, то були галюцинації. Кілька разів я бачив, як він висідав із автомобіля перед Великим Жін. З мого вікна. Це скидалося на сон. Те, що він тут був. Я думав, що він прийшов, аби забрати нас. А якось я бачив надворі Неллі Сакс в рожевому пальті. Маленьку, ніби лялька... То його мама була хвора?

— Матір Пальме? Так, дуже. Вона вже не впізнавала його, але завжди раділа, коли він приходив.

Улоф сідає на стілець, світиться зсередини усмішкою.

— Воно зрозуміло, коли приходять відвідати — це завжди така радість. Мама спершу приходила сюди. А потім перестала. Після того мене часто відвідував ангел. Вона навіть...

— Що?

— А знаєте? Одного разу вона це зробила.

Лікар Яновські тихо сміється.

— Як добре.

— Ви так думаєте? Я думав, що це, може, було... непристойно. Із ангелом.

— Як на мене, це чудово.

— Я ніколи нікому про це не розповідав, але що було, те було. Для мене то був перший раз, але вона вже давно до мене приходила. Вона була прекрасна. Без неї я не дав би собі ради. Я завжди сподівався, що інших вона не відвідувала, але вона не з тих, до кого можна прив'язуватися.

ІНГЕР ФОГЕЛЬ

Спершу я не впізнала її, навіть голосу, але вона знову і знову повторювала моє ім'я, м'яко, протяжно, як колись, хоч тепер говорила хрипко, надтріснуто.

— Єккі... Єккі... Єккі...

Вона сиділа на сонці біля Оденплан з карафкою вина і чорним цуцням на руках, коли ми з Маріоном прямували до Васепаркен. Її обличчя виглядало інакшим, ширшим і наче закам'янілим, але за якийсь час вона ніби повільно проштовхувалася з-за нових, чужих мені рис, очі залишалися зеленими, але повітлішали, як морська вода. Одне око вузьке, примружене, інше — широко розплющене, я зосередилася на розплющеному, здавалося, воно найбільше пов'язане з глухим голосом і її теперішнім обличчям. Інше око належало іншому часу та іншій жінці, котра ходила з великою в'язкою ключів, що побрязкували на стегнах, а її руки були м'які, наче мереживо.

Вона розказала, що закінчила працювати в Бекомберга всього за кілька днів до закриття лікарні, що однією з останніх покинула будівлю. Тепер вона часом мала нічні зміни в Санкт-Йоран, пильнувала за пацієнтами, які більше не бажали жити. Щоп'ятнадцять хвилин заходила перевірити, чи вони не повісилися на своїх шнурівках. Казала, що її дедалі рідше потребували і давали все менше годин.

— Може, це й добре. Вони все одно більше не хотіли жити, — мовила вона і поглянула на мене втомленими очима, надтріснутими від алкоголю і надто сильного сонця.

— Часом мені здається, що вони могли б просто випаруватись, якщо б я відвернулася на мить і дозволила їм відлетіти. А так — сиджу і стережу їх цілу ніч, хоч їм не залишилося нічого, заради чого можна жити.

Про Їма вона нічого не питала, може подумала, що він мертвий.

— А ти все така ж солоденька, як цукерка, — лише й сказала вона, припалила білий «Бленд» і так швидко вдихнула дим у легені, аж почувся звук, ніби у ній щось тріснуло.

— Заходь якось уночі до Санкт-Йоран, якщо хочеш, — докинула вона, — найчастіше я буваю у відділенні 32, плету ночами. Там майже нічого не трапляється.

Коли за кілька годин я проходила повз, вона далі сиділа на терасі, тепер в товаристві кількох старших жінок, не думаю, що вона мене бачила. На колінах у неї далі сиділо чорне цуценя. Озирнувшись, я побачила, як вона раз у раз цілувала маленьке звіря.

Лоне гукає до мене зі сну, я бачу його цієї зими. Вона стоїть під деревом у саду лікарні, виглядає розгублено, до грудей притискає сумочку, ніби цуценя.

— Я раптом розхвилювалася за тебе, Єккі.

— Справді?

— Так.

— Не хвилюйся, у нас із Маріоном усе в порядку. Ти ж сама знаєш.

Вона підводить погляд на червонуватий фасад. Навколо вежі з годинником повільно кружляють кілька зимових птахів.

— Здається, нарешті зносять лікарню, тепер побудують будинки, — каже вона з проблизком світла у голосі.

— Знаю, та мені б хотілося, аби все залишили, як є.

— Але ж це було б жахливо — залишити стару лікарню. Навіщо таке робити?

— Не знаю. Може, сама будівля є втіленням смутку, Їмового смутку, смутку всіх. Це ніби визнання. Одного разу Їм сказав мені, що прихід сюди відчувався ніби повернення додому.

— Він справді так сказав?

Птахів уже немає, навколо нас суцільна тиша.

— Так. Він сказав, що це місце, куди всі мріють потрапити.

Вона озирається і дивиться на мене. Від напруженості її погляду я мало не задкую. Здалека чути, як злітає літак, навколо нас швидко западає темрява, ніби на сонце хтось кинув покривало.

— А той чоловік у лікарні?

— Так, в чому річ?

— Я завжди хотіла запитати про нього.

— Що ти хочеш знати?

— Напевно, хочу дізнатися, як це було. Те, що сталося.

— Ти справді хочеш знати?

— Думаю, так.

Лоне знову відводить погляд, в очах раптом з'являється блиск.

— Він тебе скривдив?

— Ні, він мені допоміг. Заради мене Пауль міг пройти крізь вогонь.

GRAVITY THE SEDUCER

Минають дні. Ми бачимося під деревом у мерехтливому затінку. Ніхто вже не запитує, що я тут роблю і кого навідую. Пауль ходить без сорочки, доглядає за деревами. Я спостерігаю за ним, я ніколи не зустрічала когось настільки спокійного, як він, настільки зрозумілого, настільки присутнього, у собі він носить дар холодної спокійної води. Пауль каже, що залишиться тут назавжди. Можливо, так і є, йому нікуди не хочеться. Ми мало розмовляємо, граємо в шахи і чекаємо.

— Ти коли небудь бачив дерево долі? — запитую.

— Ні.

— І я не бачила. Якщо ми побачимося деінде, можемо пошукати.

Він голосно регоче, оголюючи попсовані зуби.

— Єккі, ти думаєш, це станеться?

— Думаю, так.

Щось коричневе пошкодило його зуби, його слина має присмак заліза й чогось іншого, сильного — гниття, смерті, випорожнень.

— Щоразу я сподіваюся, що бачу тебе востаннє.

— Чому ти так кажеш? — питаю.

— Бо в мене таке відчуття, ніби від цього всього у мене станеться крововилив у мозок.

— Від мене? Ти серйозно?

— Таке відчуття, ніби всередині мене все кривавить.

Коренища дерев наче прорвалися з-під землі і лежать на траві, нагадуючи великі розслаблені пальці. Дихання Пауля таке легке, ніби метелики, ніби дихання дівчинки, налякане дихання, немає відчуття, ніби він може когось скривдити, для мене він невинний, хай там що зробив. Пауль не злочинець, він надто м'який для цього. Він мружить до сонця, ніби сподіваючись, що, коли розплющить очі, мене вже не

буде, але я не зникаю, це він щоразу йде від мене. За кілька хвилин його знову замкнуть у Великому Чол. За якийсь час він встає і обережно трясє мене за плечі, щоб я прокинулася.

— Будь ласка, не буди мене, — прошу я.

— Не треба тобі тут літати, джмелику. Це добром не закінчиться.

— А воно мусить закінчуватися?

— Я втраплю до в'язниці через тебе.

Я сміюся.

— Мені здавалося, ти вже у в'язниці.

Знову приходить реставратор з Природничо-історичного. Швидко крокує подвір'ям. Під рукою несе тонкий портфель, якого ніколи не випускає у відділенні; можливо, думає, що комусь заманеться його вкрасти. Він поспіхом іде коридорами, від його ходи ті, хто там сидять, одразу ж повертаються до своїх кімнат. Коли він тут, Сабіна теж стає інакшою, починає рухатися повільно і тихо, ніби хтось раптом стишив її звук. Минає кілька годин і він мчить парком геть.

Підійшовши ближче, я бачу, що вона плаче. Білий шарф, який вона так довго в'язала, тягнеться по землі, френзлі замащені болотом. Вона відвертається, витирає сльози, залишаючи на обличчі патьоки туші. Під кожним оком — темні півмісяці. За нею крізь верхівки дерев видніється бліде сонячне світло, десь співають птахи, їх так мало, а їхній спів ледь чутний, але все одно між деревами лунає пісня. Куди поділися всі інші птахи? Вони зазвичай перелітають через огорожу, що відділяє лікарню від лісів назовні, від решти світу.

— Ти бачила Їма? — питаю я.

— Ні, він і до мене перестав приходити.

Я дивлюся на її бліді руки, шкіра така тонка що під нею тінню просвічуються вени. На шиї нова прикраса, брелок. Від неї ледь пахне ефіром. З нею чоловік, якого я ніколи

раніше не бачила. Здається, він міцно спить на сонячному світлі. В Сабіни на гомілках і шиї червоні плями, вона рухається механічно, ніби хтось вмонтував у неї годинниковий механізм, рухи скуті та мляві, можливо, це через таблетки або від самотності останнім часом. Кілька тижнів її тримали в ізоляції, і ось зараз ми бачимося вперше, вона сидить у траві, бліда як папір.

— Це нагадувало боротьбу з великим ангелом, — каже вона. — У мене не було шансів.

— Тепер тобі вже можна виходити?

— Іноді. Поки знову не накою дурниць.

— Це моя провина?

— Як таке може бути?

— Не знаю, я думала, що, можливо, це через ті пакунки, які я приносила для тебе.

— Ні, ті сріблясті пакунки врятували мені життя.

Сабіна встає, здається, ніби вона змерзла. Я знімаю з себе хутро і акуратно вішаю його їй на плечі. Загорнувшись у нього, вона дивиться на мене.

— Єккі, що ти тепер робитимеш?

— Не знаю, — відповідаю, — от цього я не знаю.

— Якщо вагаєшся, обирай те, що потребує відваги.

Переді мною виринають очі Пауля, його погляд, якого він не відводить, наче я обрана, наче він міг би зробити заради мене все, що завгодно, аби лиш захистити мене.

— Окей. Але звідки мені знати, що це?

Сабіна притискає руку мені до ребер, під її долонею б'ється моє серце.

— Тобі просто це відомо. Воно в тебе ось тут.

Удома самотніми вечорами я ставала перед дзеркалом у спальні Лоне і роздивлялася своє тіло. Вицвіла майка і трусики без гумки, я завжди підтягала їх, закріпивши булавками — такою була худю. Бюстгальтера ще нема. Гострі

дуги стегон, волосся падало на очі. По інший бік дзеркала починався світ.

Пауль нервується, каже, як йому шкода, що все так сталося, він роздряпує собі лікті аж до глибоких ран, раз у раз його зненацька пересмикує всім тілом. Він плаче, затуливши обличчя величезними долонями. Ми лежимо, розкинувшись на покривалі, на краю території лікарні, в затінку дерев. Я дивлюся на нього, коли він піднімається, на тінь, що лягає на його лице, і коли він розпротує своє величезне тіло, здається, наче він належить до іншого народу, до іншого типу великорослих. Але з його очей струменить любов і світло.

— Ти говорив із ним? — питаю я.

— Ще ні.

— Мусиш поговорити. Незабаром. Сьогодні.

— Я спробую, але його вже давно не було видно.

— Куди вони його перевели?

— Навіть не уявляю.

Під вибитим золотом написом він розповідає, що його дівчина захворіла, шойно народився Бенні, і потрапила до психіатричної лікарні, де пробула багато місяців.

— Вона не раділа з народження дитини?

— Раділа, але казала, що впала, бо нарешті почувалася зі мною безпечно.

— З тобою? — перепитую я.

— Здається, так.

Тоді він передумує.

— Може, це через мене вона захворіла — я хотів лише випивати і спати.

— А Бенні?

— Вона любила його, як одержима. Вона ніколи з власної волі не залишила б його. Останньої ночі, коли він був зі мною, я тримав його на руках, аж доки не розвиднілося. Навіть не ворухився, щоб не розбудити його.

- А потім?
- Потім його забрали.

Ми лежимо у ліжку Лоне, розмовляємо, куримо, дивимось, як дим піднімається над нашими головами. Зразу під стелею його розбивають м'які рухи вентилятора. Крізь прочинене вікно тепло світить сонце, я лежу на ліжку навхрест, поклавши ноги Паулю на живіт, а він грається моїми пальцями. Він приїздить до мене, коли отримує дозвіл, має кілька вільних годин на тиждень і встигає побути в мене сорок хвилин, перш ніж мусить повертатися. Він каже, що весь час думає про мене, що, засинаючи і прокидаючись, бачить перед собою моє обличчя, я не відповідаю йому тим самим, не кажу, що думаю про нього, я нічого не кажу людям, які мені подобаються, бо не знаходжу слів. За якийсь час він обережно стягує з мене сукенку і трусики. Стоячи навколішки на постелі, він має такий вигляд, ніби відкриває маленький делікатний пакунок. Я не скидаю майки, не хочу показувати йому свої груди. Його темно-рожеві соски, вкриті світлими веснянками, нагадують карамельки біля татуювань, а член стоїть, вигнувшись дугою, коли він стягує з себе джинси. Увійшовши в мене, він плаче, наче я поранила його, але йому не варто засмучуватись, я готова до болю, до сліпучого ножа в собі, мені подобається, як він лежить зверху на мені, як потім дивиться на мене несамовито яскравими очима.

— Якщо любов — психічна хвороба, тоді треба її ізолювати, — каже. — Єккі, для мене існуєш тільки ти.

Якщо любов — це хвороба, то Пауль найбільш хворою людиною з усіх, кого я зустрічала, і мені так лячно, що він може зцілитися. «Не хвилюйся, мала, — каже він, затиснувши мені руки над головою. — Від такого не одужують».

Вентилятор крутиться на повну, над ліжком нависла тінь, ми задрімали, нас розбудив телефонний дзвінок. Може, це Лоне стоїть у телефонній будці біля Чорного моря, слухаючи приглушені гудки, що лунають з чорної слухавки. Пауль ховає обличчя в подушку. Перш ніж повернутися до лікарні, він приходить до мене, цього разу болю немає, лише пульс, який б'ється і б'ється в мені, аж доки все зненацька не ціпеніє, а потім м'якне, а тоді мене наповнює сильне дивовижне світло, яке випускає в тіло нагріту сонцем знеболюючу рідину, солодку шипучу піну. Коли близькість між нами найбільша, коли його очі, здається, тріснуть, він, приміряючись, змикає руки на моїй шиї. Легкий натиск на кістки і сухожилля, які підтримують голову, як усе просто.

— Єккі?

Я не відповідаю, мені нічого сказати, бо я не знаю, що це за питання, мені лише відомо, що там, у темряві, хребці бігають, ніби конвеєр, вервиця в самотності тіла, божевільна надія або рядок свічок, можливих утрат. Думаю, справжнім божевіллям мусить бути любов: цей захват, запаморочення, істерія.

Я сиджу під деревом, чекаю. Поруч стоїть Інгер Фогель, її тінь м'яко падає на лавку. Вона нічого не каже, припалює ментолову сигарету і видихає маленькі кільця диму. Дим прохолодний і чистий, легший за звичайний, вона стоїть біля мене і дивиться на Клокхуспаркен, і біля її голови висить невеличка хмарка диму. Вона наче прагне бути біля мене, наче хоче захистити мене від чогось, про що сама не знає.

З ПОГЛЯДУ ВІЧНОСТІ (ВІТА)

Вона стоїть перед ним у блискучому білому купальнику. Волосся ще мокре, спіралькою закручене на грудях. Їх огортає сліпуче біле морське світло його дитинства біля Англійського каналу, де вони колись часто проводили літо, Їм тримає восьминога, таких же розмірів, як він сам, заледве може обхопити його руками, неживе тіло холодне і гладке на дотик до його грудей, а очі — величезні нерухомі дзеркала.

— Їммі, — каже вона, беручи його за руку, — можеш просто провести мене назад?

— Я не можу, мамо, мені потрібно ще на хвилику зостатися.

— Але тут вже нічого не залишилось. А там така м'яка вода, це не страшно.

Вона дивиться на нього з-за окулярів від сонця, її голос звучить так знайомо, він такий теплий, заколисуюче м'який. В її купальнику застрягли водорості, і коли вона бере його за руку своїми холодними блідими руками, на яких крізь шкіру на зап'ястях просвічуються вени, він швидко випрочується.

— Я підйду пізніше. Скоро.

ОБСЕРВАТОРІЯ

Зона, придатна для життя, — астрономічний термін, яким позначають місце у Всесвіті, де може виникнути життя. Небесне тіло має перебувати на певній відстані від зірки, щоб не спопеліти від сяйва і щоб не заledenіло все живе.

— Ти завжди любила дерева, — каже Лоне, трохи заглибившись у парк.

Зараз пізня зима, у Клокхуспаркен дерева давно стоять голі й мертві; здається, ніби їм уже не під силу знов одягнутися в листя. Зараз так швидко западає темрява, дедалі важче викликати ці сни.

— Так, я знаю, — кажу.

— Чому?

— Може, через те, що вони тягнулися до світла і води. Через те, що здається, наче вони моляться, коли схиляють над річкою свої тендітні стовбури.

— Хто може втішити дерево?

— Напевно, весна. Перше сонячне світло. Маленькою я завжди думала, що взимку дерева лише прикидаються мертвими.

Лоне підводить на мене погляд великих красивих очей.

— Напевно, з Їмом те ж саме. Він занепадає, а на весну оживає знову.

Я нічого не відповідаю, вона простягає до мене руку. Я тримаюся за неї. Її долоня така холодна, зовсім замерзла і маленька, ніби у Маріона.

— Єккі, ти засмучена?

— Ні, тепер вже ні.

— А коли ти перестала сумувати?

— Можливо, тоді, коли з'явився Маріон. Може, це тому, що він виявився хлопчиком.

Її очі широко розплющені, такі ясні і чисті, ніби вона щойно їх умила.

— Тому, що він виявився хлопчиком?

— Так, тому що він — не я. Не знаю, як це пояснити.

— Єккі, не потрібно нічого мені пояснювати; думаю, я розумію.

— Справді?

— Так. Інакше я б не прийшла сюди.

Якось дитиною, ще до того, як піти до школи, я поглянула на Їма і зрозуміла, що він не бачив світло-зелених дерев, які хиталися понад нами. Я завжди любила їхні величезні крони і корені, думала, що вони захищають мене від небезпек, це делікатне світло, яке вони пропускали крізь своє листя до людей.

Їм стояв поруч, я торкнулася його руки.

— Їме, ти бачиш ці дерева?

— Які дерева?

— Берези, сосни, ну, не знаю, оті великі дуби.

Але він справді не бачив їх. Усе проходило повз нього, він стояв, курив сигарети, і слухав Вітин голос, який кричав усередині нього, а я ніколи не могла його перекричати.

Я часто гралася в Обсерваторіелунден, поки він відсипався п'яний у затінку. Лежав на траві, скоцюрбившись у позі ембріона, і здавалося, ніби йому снилися кошмари, ніби уві сні за ним щось гналося. Великі дерева захищали нас, пропускаючи земне світло на його спляче тіло. Бувало, ми ходили в Обсерваторію і дивилися на зорі крізь великий телескоп. Зненацька вся кімната заповнювалась небом, здавалося, наче ми залишили Землю позаду. Зіркам було цілком байдуже, хто ми або те, що Лоне знову поїхала і ми залишилися одні у місті, він і я, і що він увесь час пив з тієї

маленької пляшки, яку тримав на дні тенісної сумки. Перед нами тонкими делікатними покривалами нависала атмосфера, а за нею була вічність і зірки. Я гадала, що він був п'яний, бо потребував цього, і коли ми стояли в обсерваторії перед широким небом, здавалося, наче ми — єдині живі люди, котрі залишилися на Землі, і він сказав, що одного дня моя зірка злетить зі своєї орбіти і впаде на землю переді мною, і що все буде моїм, якщо я цього забажаю.

— Будь обережна зі своїми бажаннями. Тепер усе збувається.

Однієї ночі після мого народження Їм і Лоне посадили в Обсерваторіелунден невеличке дерево. Вони називали його дитяче деревце, а потім дівчаче, і в дитинстві кожного дня народження ми сиділи серед високих дубів під тим деревцем сріблястої верби, їли канапки і солодкі тістечка. Коли Їм переїхав від нас, ми вже не бували там разом, і я почала приходити туди сама.

В Їма всюди були подружки і тимчасові коханки, їхні імена звучали, як назви пунктів подорожі або наркотиків — Нанна, Джо, Катт, Оліне; вечорами його тягнуло на світло барів на Тегнерлунден. Ми з Лоне часто залишалися самі в квартирі, сонце рухалося дугою від білості спальні, далі до оксамитових шпалер у вітальні, а тоді повільно занурювалося до маленької кухні в м'якому помаранчевому світлі. Їм раз у раз вривався у своєму великому білому кожусі з овечої шкіри, приносив солодке вино і подарунки: улюблений сир Лоне, енциклопедію, де всі сторінки з позолоченими краями, іграшку, яка була мені вже замала. Потім він знову зникав. На кілька днів, а часом, і тижнів. Лоне нічого про нього не чула, я всім телефонувала з розпитуваннями, і бувало, що ми стояли в чужому коридорі і чекали, поки Їм одягнеться, щоб повернутися з нами додому.

Лоне розстеляє на траві у затінку покривало, тоді вітає мене з днем народження. Мені дев'ять, мені десять, восени мені виповнюється одинадцять. Дерево вже виросло, стоїть посеред інших дерев, ніби постаріла темна рука. Їмові очі затоплює м'яке всепроникне світло, він носить цю прірву в собі й тому не знає спокою, через це він хоче встати, ледве сівши, і поспішати далі вулицею. Але Лоне вмовляє його полежати спокійно ще мить, помружитися до сонця. Голос Лоне біля його серця, її високе чоло, світло-руде волосся, що хвилину розкинулося по спині.

— Їме, залишся зі мною трохи.

Але Їм усе більше п'є, тепер алкоголь змінює характер, кров у його венах тече дедалі млявіше, він більше не відчуває світла, лише дратівливо неприємні відблиски, надмірна чутливість і постійне роздратування жалить під шкірою. Короткі проблиски ясності трапляються все рідше, стають віддаленішими. Раз у раз в дзеркалі ванної йому миготить чорне сонце.

Едвард подає через стіл пачку сигарет. Їм хитає головою, сидить, сховавши руки в рукави светра. Швидко спалахує вогник сірника, потім — холодний запах диму. Низькі лікарняні лампи, ледь чутне електричне гудіння.

— Не думаю, Їме, що ти — один із них.

— Один із кого?

— Самогубців. І не думаю, що тобі вдасться.

— Чому?

— Здорове в людині тече поруч із хворим, ці два джерела або дві вени неможливо відділити одне від одного. Хвороба може також означати, що ти береш на себе відповідальність, захищася найближчих від люті, якій під силу все зруйнувати.

Едвард повільно випускає з рота цівку сигаретного диму, а тоді продовжує.

— Якщо ви кажете, що стоїте в колі, тоді я скажу, що не вірю в коло.

— А що ж тоді відбувається з колами?

— Взагалі нічого.

— Нічого?

— Їме, якщо ти зараз не вільний, то ніколи вільним не станеш.

Їм якраз стоїть на подвір'ї, коли його проминає Пауль. Навколо тінню рухаються люди, старі чоловіки в м'яких лікарняних штанах і куртках. Над ними висить хмара сигаретного диму. Зернисте ранкове світло, жовтувате, ніби лихоманка. Їм схуд, ноги в джинсах дуже тонкі, він трохи засмаг. Де б він не був, його завжди знаходить сонце, навіть коли він стоїть у тіні, на нього світить особливе сонце, палаюче світло долі, від чого його шкіра стає засмаглою і ніжною.

— Хтось казав, що ти поїхав, — каже Їм, побачивши Пауля.

— Усі весь час кажуть, що усі поїхали. Але ніхто звідси не їде.

— У серпні я починаю працювати.

— Аякже.

— Я почну обережно. Нічого серйозного, просто прийду, посиджу в офісі. Потрапивши сюди, я думав, що залишуся всього на кілька днів.

Пауль заходиться своїм металевим смішком.

— Так усі думають. Усім здається, що вони сюди втрапили помилково. Але це минає. Потім ти вже не хочеш повертатися.

— Хіба тобі не хочеться піти звідси?

— Ні, не хочеться. Там, назовні, нічого не залишилося.

— Але ж там — усе.

— Не для мене. Не для більшості з нас.

— Але ж тут нічого немає.

— Все є тут. Це наче маленьке місто. І неважливо, хто ти. Себе самого покинути неможливо.

Пауль дивиться на Їма, доки той не відводить погляд.

— Твоя донька — особлива.

— Справді?

— Хіба ти не помічав?

— Я вже давно її не бачив.

— Вона приходила сюди, питала про тебе. Вона часто сидить під тим деревом і чекає. Часом ми з нею розмовляємо.

У кронах дерев дме легкий вітер. Пауль торкається Їмового плеча.

— Хіба ти не бачив її? Чому ти не зійдеш до неї?

— Не знаю. Я не розумію, що їй потрібно. Тобто, я все одно не зможу дати їй того, що вона потребує.

— Якби сюди прийшов Бенні, дідько, я б так зрадив. Але ж він тільки чекає, що повернеться його мама. Лише вона йому потрібна. Нічого іншого не хоче. Ані подарунків, ані телефонних розмов — нічого.

Їм м'яко сміється.

— Вони завжди хочуть щось інше, лиш не те, що отримують.

— Це ж так, хіба ні? Завжди їм треба чогось іншого. Бенні завжди хвилювався, що хтось із нас втече. «А що ви будете робити, коли я засну? Коли ти повернешся додому? А якою дорогою ти йдеш на роботу?» Марі сиділа на краєчку його ліжка, такий собі бісів ангел, і обіцяла, що ніколи його не залишить. Я бачив її у колі світла від нічника, вона ніби світилася зсередини. Бенні завжди хотів, щоб нічник залишали увімкненим, маленька лампа горіла всю ніч. Зранку він приходив і дивився на нас, аж доки ми не прокидалися. Він ніколи не будив нас, просто стояв і дивився, ніби стежив за нами.

— І все одно все полетіло під три чорти?

Пауль повільно киває.

— Так завжди. Який сенс боятися щастя — воно й так довго не протриває.

— Я ніколи не був таким щасливим, як тут. У лікарні. Хіба ж не дивно?

— Та ні.

— Чому тут я почуваюся щасливим?

— Не знаю, просто мені не здається це дивним.

— Можливо. Коли ти востаннє з ним бачився? З твоїм малим.

— Давно. Востаннє — якраз після того. Мені дозволили прийти, нам дали, здається, півгодини. Я прагнув віддати йому все, і от що мені дозволили — ці півгодини. Я вже вирішив, що сам йому розповім. Це — єдине, що я міг зробити для нього, розповісти все, як було, не збрехати і нічого не втаїти.

— Що ти розказав?

— Сказав, як було. Сказав, що за секунду перед тим, як це зробити, я й думки не мав її скривдити. Сказав, що вбити її було легко, так легко, що я навіть уявити собі не міг. Що під моїми руками вона була така м'яка, як завжди. Один видих — і вона перестала бути моєю. Усе, що між нами було, зникло за кілька секунд.

— І ти так про це розповів? Своєму малому. Розповів так, як оце зараз?

— Так. Хоча тоді було по-іншому. Він не хотів слухати. Спробував утекти геть. Тож тепер я пишу йому. Мені здається, так буде краще для нього. Знати, розуміти, якою буває любов, що вона може існувати навіть у пеклі. І я знав щось, невідоме їй, я знав дещо про любов. Про це вона ніколи не здогадувалася, навіть не наближалася до розуміння. І це єдине, що я можу зробити для нього, але навіть цього він не хоче.

— Не уявляю, що ти міг зробити щось подібне, — каже Їм.

У дверях до Великого Чол. стоїть Інгер Фогель, гукає їх. Пауль починає ворухитися, відкидає вбік запалену сигарету.

— Я теж не можу. Це неможливо, її смерть — ніби давнє нічне жахіття, це ніби не про нас. Я просто вважаю, що тобі треба зустрітися з донькою, не змушувати її сидіти там, чекаючи, ніби мавпеня...

— Зачекай, — швидко каже Їм і також встає, — розкажи про Єккі. Вона в порядку?

Пауль не відповідає.

— Як їй ведеться?

— Вона чекає на тебе, чекає, що ти прийдеш. А ще вона закохана.

— Як гарно. Закохана.

— Не певен, чи це аж так гарно.

— Хіба ні?

— Нічого гарного в цьому нема.

Їм і Лоне стоять на кухні в квартирі на Каммакаргатан у пізніх привечірніх променях сонця, в неї в руках синя миска і віничок для збивання, вона збирається пекти свій лимонний пиріг, у нього — склянка шеррі.

— Я голову запхаю в духовку, аби ти знала, що я — твій, — шепоче він і цілує їй шию.

Я дорослішаю, тепер Лоне зникає, вона від'їздить чимраз далі, вирушає на інший край світу і там фотографує спустошення після стихійних лих, дітей, що бігають під отруєним дощем, повалені дерева, мертві ріки. Адріатичне море. Чорне море. Атлантичний океан. Індійський океан. Коли Лоне нема, все навколо нас занепадає. Речі ламаються, а ми не знаєм, як їх полагодити. Вечорами я намагаюся штопати дірки в панчохах і сорочках, перешити мою жовту сукню, з якої вже давно виросла. Все стає брудним, замашеним, ми переступаємо через купи одягу і речей на підлозі, і, щоб якось пройти, робимо невеликі доріжки. Якщо перегорають лампочки, то це вже назавжди. Їм лежить на розкладному дивані, біля нього коричнева пляшка пива, він стукає кришкою по столу і не відповідає, коли я до нього звертаюся. Коли я питаю про Лоне, він відвертається до стіни. Встає за кілька днів. Іде до магазину з алкоголем на Тегнергатан, далі — Обсерваторіє-лунден, сидить там весь день і говорить з мертвими. Часом здається, наче я могла б торкнутися того місця всередині нього.

Їм зазвичай після роботи сидів у ресторані на іншому боці вулиці, опівночі піднімався в офіс і ставив штампи, а потім теліпався додому до нас. Ніхто ніколи не запитував його про ті опівнічні години, ніхто нічого не казав, коли він засинав у кімнаті для перерв на каву. Коли він прокидався, нікого вже не було. Стояла непорушна тиша, тільки лампи тріщали над головою, на столі перевернуте горнятко кави. Він наче рухався на нічийній землі, наче міг робити що завгодно, наче був безсмертний. Він перебував у магічній зоні, придатній для життя, яку сформували любов і алкоголь.

Їм: Вся річ у тім, що весь час треба було пильнувати, аби перебувати на чіткій відстані між життям і смертю, настільки далеко від життя, що уподібнюєшся смерті, і настільки близько до смерті, що відчуваєш на спині холодну рідину страху, на довгий час занурившись у несвідомість або наражаючись на небезпеку. Я викочувався перед автомобілями, що проїздили повз мене, п'яним летів на повітряній кулі, приймав стільки таблеток, що простоював у ліфті весь вечір, і все, що я робив, стосувалося смерті, але я знав, що й далі тримаюся від неї на потрібній відстані. У глибокому запої я рахував години, що залишалися до візиту до лікаря, запланованого назавтра. Був один лікар, який виписував мені снодійне і перевіряв стан внутрішніх органів, щоб їм не настав кінець. Я мав кілька лікарів, у кожній частині міста, один із них перевіряв мої нутроці щопівроку. Втрата контролю — це всього лиш ілюзія, в алкоголі існує цілковитий контроль, холодність і проста математика, я розраховував збитки, намагався оцінити їхній обсяг. І я ніколи не брехав ані тобі, ані Лоне, коли казав, що все контролюю. Лише алкоголіку відомо, що контроль — абсолютний, він усе затьмарює, я точно знав, коли треба перестати пити, щоб зуміти злізти з ліжка і потягнутися вниз по Каммакарґатан до офісу, я знав, коли мені треба припинити пити. І, допустивши до того, щоб кілька моїх колег піднімали мене сходами після вечері, я точно знав, що роблю. Це був мій протест, мій бунт.

Коли Лоне поверталася і Їм ще не зникав до міста, ми разом їхали кудись автомобілем. В ті вечори я лежала позаду, огорнута хмарою диму й голосів, і дивилася на сільську дорогу, що звивалася сірим серпантинном. Лоне у великих сонячних окулярах була за кермом, поруч сидів Їм і роздивлявся її. Здавалося, він ніяк не міг надивитися на неї, весь час косився, але він уявлення не мав, як йому піклуватися про неї, як її втримати. Лоне дивилася на дорогу попереду, зосереджена на трасі і великій карті, розгорнутій у неї на колінах.

— Мені шкода, що я не можу зробити вас щасливими, — вимовив Їм у нікуди. Пухнасте м'яке привечірнє світло, коли ніч вже близько, на мить він зустрівся зі мною поглядом у дзеркалі заднього виду і на його лиці майнула усмішка, яка завжди зникала, ледь він відводив погляд; Лоне довго мовчала, нічого не кажучи, ніби розмірковувала над тим, що ж таке щастя, а тоді всміхнулася і простягнула до нього руку.

— Я знаю, що тобі шкода. Мені також. Ми з цим упораємося.

Їм: Останнім часом ми з Лоне сиділи на дивані, кожне зі своєю книжкою, дві монотонні струйки диму піднімалися до стелі. Книжка у моїй руці нагадувала труну, я мріяв писати, мріяв грати на піаніно, але тепер усі мої мрії були мертві. Зранку я виходив на роботу, в сірому пальті з сірим портфелем, це саме щоранку робили сотні тисяч інших чоловіків у місті. В сутінках я піднімався до Каммакаргатан і сідав на диван біля Лоне. Ми дивилися на дерева, на туман і птахів, що літали між кронами, а в мене весь час було відчуття, що мої органи лежали, розкидані по місту. Легені, нирки, печінка, жовчний міхур і серце, вони ставали легкою здобиччю для міських щурів і птахів.

Я прокидаюся від того, що переді мною стоїть Лоне і дивиться на мене. Напевно, вона повернулася додому вночі,

та я не чула, як вона заходила. Я не зачиняю дверей на ніч, на випадок, якщо з'явиться Пауль, але він більше не приходить. Лоне сідає на край ліжка. Обличчя засмагле й відкрите, вона принесла з собою запах вітру і випалених трав. Цілу ніч летіла, щоб повернутися додому, до мене. Коли Лоне обережно піднімає ковдру, з простирадла б'є запах аміаку, я спала в калюжі сечі.

— Здається, я обпіялась, — кажу, піднявши на неї очі.

— Бачиш, як добре, що я повернулася, — шепоче вона.

— Лоне, ти залишишся зі мною?

— Так, тепер я залишуся з тобою.

На мить її очі спалахують, а тоді вона піднімає мене на руки і несе у ванну.

— Ти їздила в Чорнобиль? — питаю, сидячи у ванній, поки вона миє мені спину губкою. Зненацька я згадую, що моя спина вся в подряпинах, на лопатках і нижче, але Лоне просто обережно і м'яко обмиває навколо ранок. Болить так, наче вона миє мене вогнем, і я думаю, що Едвард помиляється, що неможливо впасти, не завдавши собі шкоди.

— Ні, я не поїхала, — повільно відповідає вона. — Повернулася додому.

— А як було в Одесі?

Я чую, як вона плаче за моєю спиною.

— Було жахливо.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (ЩЕ У СВІТЛІ)

Лікар Яновські акуратно складає історію хвороби, кілька разів проводить по ній рукою, перш ніж відкласти.

— Про що задумався, Улофе?

Улоф підводить погляд і міцніше хапається за свою невеличку сумку

— Думаю, мені вже час іти.

— А ще?

— Думаю про те, що було. Іноді здавалося, що цю будівлю задумали лише для мене, для мене одного в усьому світі, що ця замкнена кімната самотньо зависала у всесвіті, поки я сидів в ізоляції.

— Так, але ж ти не був самотнім. Вас були тисячі.

— Це правда.

Лікар Яновські підходить до вікна і повертається спиною, його обличчя залишається в тіні. Над Клокхуспаркен низько летить зграя галок, так низько, що здається, ніби вони залетять до будинку навпроти. В останню секунду вони блискучно підіймаються вгору. Зараз у цілому світі існує лише ця кімната, м'яке гудіння люмінесцентних ламп і голос лікаря Яновські.

— І що ти бачиш, коли уявляєш себе назовні, на свободі?

Улоф якусь мить мовчить, короткими швидкими рухами розтирає сухі долоні, ніби для заспокоєння.

— Хочете знати, що я бачу?

— Так.

— Отож. Зима, затока Ньюбрувікен вкрита льодом. Величезні сніжинки, сиро і холодно, тому люди на вулицях ходять швидко. У Кунгстредгорден діти катаються на ковзанах, ліхтарі освітлюють маленький каток, з динаміків лунає тиха музика.

Він замовкає, потупивши очі.

— А ти, Улофе, де ти?

На його руки, складені на колінах, капають сльози.

— Я лежу, зіщулившись в зимовому пальті на Гамнґатан перед Нурдіска Компаніет. Повз мене мчать люди. Так швидко, ніби реактивний літак, я бачу, як вони проносяться повз мене. Я дуже боюся, лікарю.

— Як думаєш, куди всі ці люди прямують?

— Вони йдуть у майбутнє. А для мене там нічого немає.

ЧАС АНГЕЛІВ

З дерев опало листя, голі чорні вологі стовбури, низьке молочно-біле небо, на якому не видно птахів. Я сиджу на лавці, чекаю, коли Їм приплететься сюди, перейшовши подвір'я. Над травною літає останній метелик, здається, наче його крила надто обважніли для польоту. Трохи далі якийсь чоловік згрібає листя. Їм довго мовчить, крутить у руках конверт.

— Привіт, Їме.

— Єккі, я сумував за тобою.

— Справді?

— Так.

— Не думала, що ти хотів, аби я сюди приходила.

Тепер метелик зовсім завмер під величезними крилами. Вугільного кольору, кольору землі, ніби він народився у ґрунті, з могильної лялечки.

— І за чим ти сучав? — питаю, коли він нічого не каже.

Він сміється і тицяє на крису капелюха так, що він зсувається мені на очі.

— За цим капелюхом. Я сумував за цим капелюхом.

Якийсь час ми сидимо мовчки. Я думаю, що легко могла б зловити метелика і роздавити його в руці, але не роблю цього. Їм виглядає інакшим, не таким загнаним, як раніше. Розкажує, що отримав дозвіл на кілька днів і поїхав на острів Стура Карлсьо.

— Скоро я звідси вийду.

— Скоро — це коли?

— Не знаю. Чекаю на рішення Едварда.

Зненацька на траві з'являється тінь, якийсь птах низько летить небом. Напевно, це хижий птах, я веду за ним поглядом, доки той не зникає в молочному небі. Я не знаю, що маю казати, мені здавалося, що він залишиться тут назавжди, я думала, що щось закінчилося, що він ніколи не повернеться.

— То тепер ти здоровий?

— Я ніколи не стану здоровим, але мені вже не потрібно тут залишатися.

Метелик розправляє крила, злітає над травою, а тоді раптом падає і лежить, не рухаючись.

Сабіна чекає на Їма, в руках тримає шахівницю. Під хутром у неї чорний купальник і Едвардові великі гумові чоботи. Вона копирсається в сумочці, дістає помаду, відкриває її, а тоді так і завмирає, не намалювавшись, тримаючи її в руці.

— Ти повернувся, — каже вона.

— Звісно що повернувся.

— Я думала, ти пішов назавжди.

Мовчки розставляє фігури. Вони починають гру, грають блискавично швидко, зосередившись.

— Як думаєш, ми будемо бачитися там, назовні?

— Звісно.

Сабіна чекає. Тоді продовжує.

— Врешті-решт, це я прив'язалась до тебе, а не ти — до мене. І так завжди. Напочатку я веду. А тоді все втрачаю. Або ж — втрачаю себе. Думаю, ти забудеш про мене тієї ж миті, коли вийдеш за браму.

— Сабіно, тебе забути було б дуже важко.

— А якщо я залишуся тут?

— Тоді я прийду і заберу тебе.

Вони замовкають і продовжують гру.

— Їме, як ти собі уявляєш свою смерть?

— Ти справді лише про це думаєш?

— Не тільки. Ще я думаю про нас. Я багато думаю про нас.

Їмові дозволяють щодня ненадогво залишати територію лікарні, ми відходимо щоразу далі, до озера, яке виходить з берегів. Вже кілька тижнів прибуває холодна вода, яка проникає дедалі глибше в ліс. Вода в озері така холодна, хоч і

після літа, холодна і чиста, як скло, але потім стає брунатною і маслянистою; тут над усім навис важкий запах сірки і старого дощу.

— То ти бачилася з Паулем? — запитує Їм, сидючи з каменем в руці і дивлячись на свинцеву золотизну озера

— Так, — відповідаю, — я часто допомагала йому в саду за Великим Чол.

Їм плескає рукою.

— Ну й доля в чоловіка. Це ж Пауль, він такий приємний.

— І яка в нього доля?

— Ти не знаєш?

Всередині мене мерехтить різке світло, венами розтікається неочікуване тепло.

— Напевно, ні.

Слова зникають і повертаються. Їмовий голос звучить швидко і легко, наче він розповідає про якусь дивовижу. Крізь схилені дерева по інший бік озера проникає останнє сонячне світло. Ті дерева завжди тягнуться до води. Здалеку здається, ніби вони намагаються втекти на дно озера від якогось переслідувача, ніби закам'яніли посеред втечі, і так і залишились стояти, із зігнутими шиями й зануреними у воду гілками, неживі, голі.

Я заплющую очі, а тоді відчуваю, як великі руки Пауля, примірюючись, стискають мою шию, його теплий подих на моєму волоссі, просте запитання в темряві.

— А Бенні? — питаю наприкінці.

— Його забрали.

— Як же так?

— Прийшли й забрали.

Їм жбурляє камінь і млява блискуча поверхня розколюється, утворюючи тисячі кілець на тому місці, де він зник.

Сабінин светр пахне вогнищем і лісом. Я притискаюся до нього лицем і дозволяю їй трохи мене пообіймати. Сабіна дихає повільно й спокійно, і мені хочеться назавжди залишитися стояти тут, біля неї. Їм уже повернувся до відділення.

— Це не страшно, Єккі. Усе має свій час. Час золота. Час героїв. Час ангелів.

— Ти так думаєш? — кажу і обіймаю її міцніше.

Вона така худенька під моїми руками, майже самі ребра і серце. Я мерзну в кофтині, здається, скоро буде зима, в повітрі тягне холодом і пахне паленим і першим снігом.

— Ти вже попрощалася з Їмом, — шепоче вона.

— Справді?

— Так, вже давно.

— А з Лоне?

— Я не знайома з Лоне, але з матір'ю не прощаються.

Сабіна ніколи не розповідала про свою маму; я припустила, що в неї є лише реставратор із музею природничої історії, який раз у раз з'являється в костюмі і закривається в кімнаті разом із Сабіною. Він заповнює відділення своєю холеричною присутністю, в цей час ніхто не сміє наблизитися до Сабіни. Навіть Едвард чи Їм.

— Ти стаєш хворою, — каже вона, — хтось про тебе піклується, ти повільно перетворюєшся на ту, ким ніколи не збиралася ставати. А посеред цієї темряви стоїть мама.

Перш ніж ми розійдемося біля охоронця, вона застібає весь ряд срібних гудзиків на моїй кофтині. Довго дивиться на мене, а тоді м'яко відштовхує.

Скоцюрбившись, я сиджу біля Їма на лікарняному ліжку в спальному залі. Під ковдрою наші ноги торкаються, я підтягнула коліна так, що його босі ступні торкаються моїх.

— Єккі, ти виглядаєш інакшою.

— Справді?

— Дорослішою. Маленькою мініатюрною жінкою.

— У мене був день народження.

— Я знаю. Чотирнадцять років. Час панування над світом. Завтра я звідси їду. Я казав?

— Так, казав.

— Здається, я пропустив літо. Пробач.

— Я знаю, але це нічого. Ще буде багато літ. То мені завтра приходити?

— Ні, не треба. Це останнє мені треба зробити самому.

Потім ми довго мовчимо. У слабкому сонячному світлі плавають маленькі пилинки.

— То, може, завтра я піду до школи, — нарешті кажу.

— Уроки почалися?

— Вже кілька тижнів.

Він дивиться на мене, його погляд такий прозорий, як склянка води.

— Звісно, піди до школи. Ти ж майбутнє. Хіба ти забула?

— Якимось ти сказав мені, що це був кінець майбутнього, — відповідаю, і вибираючись із ліжка, підходжу до вікна.

— Я таке казав?

— Так.

Голос Їма спокійний і теплий.

— Напевно, я говорив про себе. Ти знаєш, коли я вперше побачив тебе в пологовому на руках у Лоне, то подумав, що світ назовні — твій. Я подумав, що ця дівчинка може робити те, захоче.

Здалека я бачу Пауля. З валізою в руці він стоїть перед Великим Чол. Трохи далі чекає чорний автомобіль, що виглядає зловісно через темне дзеркальне скло. Я гукаю Пауля, але він не відповідає, спина тверда, закам'яніла від гніву. Лише коли я підходжу аж упритул, він підводить погляд, і холодне мерехтіння навколо нього зникає. Наші погляди на мить зустрічаються, його яскраві неймовірно блакитні очі, які прошивають мене, наче голки. Я стараюся виграти час, бачу, що він збирається їхати. Мені невтямки, як тепер дати собі раду без нього, після нього нічого нема. Тому кажу, як є — що він залишається найближчою мені людиною.

— Це добре, але скоро я буду далеко звідси, — відповідає він, і його погляд прояснюється.

— Куди ти їдеш?

— Не знаю. Мене переводять.

Це світло холодне і зловісне, мертвотне світло, раніше я його не помічала, воно жовте й зернисте понад голими деревами, і вся ця вода, що перетворює лікарняний парк на палаючу голодну ріку, рівнина нагорі затоплена повинню, на ній залишаються вивернуті молоді дерева, вирвані з корінням. Над територією висить могильний запах, хмари жовтуваті, рвані хворобливі смуги. Але на небі вже з'являються поодинокі зірки. Коли мої очі наповнюються слізьми, зірки зливаються одна з одною, і небо стає суцільною молочно-білою плівкою.

— Можна мені знову з тобою зустрітись?

— Думаю, ні.

— Ти казав, що ти мій друг. Забув?

Він довго дивиться на мене, а тоді усміхається, широко й осяйно, піднімає долоню і дмухає на неї.

— Прощай, маленький метелику. Лети собі вже.

Він повертається і йде до автомобіля, закидає сумку до багажника і втискає своє велике тіло на заднє сидіння. Я дивлюся на все, що відбувається, але не можу поворушитись, не можу побігти, хоч мала б кинутися до авто і зупинити його. Щось усередині спиняє мене.

Я піднімаю очі на фасад лікарні, у вікні стоїть Едвард в темних окулярах і спостерігає за мною, заклавши руки за спину. Махає мені рукою, а тоді зникає у темряві.

З ПОГЛЯДУ ВІЧНОСТІ (ВІТА)

— Їме, яка стріла летить вічно?

Велетенські крони дерев захищають їх від яскравого сонячного світла. Їм вправляється стріляти з лука, цілячись у прибиту до дерева дошку, а Віта лежить на плащі поверх випаленої трави і читає газету. Ззаду вона схожа на молоду дівчинку, вузький червоний ремінь, хустина від сонця і тоненькі ноги, якими вона нетерпляче б'є по траві. Якщо б зараз їх побачив якийсь незнайомиць, він нізащо б не здогадався, що вона — мама цього юнака з луком в руці, а подумав би, що це її коханий. Їм випускає стрілу з лука, Віта повертається і переводить погляд з газети, щоб подивитися, чи влучив він у мішень, і це така прекрасна схоплена мить, коли час уповільнюється, і стріла в заповільному русі дугою рухається в повітрі, і вона дивиться на нього так, наче він тримає в своїй руці все — ліс, майбутнє і напрямок стріли.

— Чому ти охрестила мене Джеймсом?

Погляд Віти світлий і зосереджений, зараз немає нічого, що могло б змусити її сумніватися в ньому, ось її син і лучник, промінь світла в її ночі.

— Бо це означає «той, хто захищає». Це було найкрасивіше ім'я для хлопчика, яке лише можна вибрати.

— Але кого я захищатиму?

— Не знаю... Себе... Своїх дітей... Свою доньку.

— Мені це не вдалося.

Стріла нарешті з тріском влучає у мішень — ідеальне потрапляння, і вона підморгує йому, гукаючи:

— Це нічого, мені теж не вдалося. Але у тебе ще є час. Чи ти забув?

Після цього вона зникає.

СИЛА ТЯЖІННЯ ЛЮБОВІ

Я повертаюся з лікарні додому, падає дощ, м'який теплий дощ. Заглядаю крізь вікно до крамниці зі старими речима. Чоловік спить у кріслі, обійнявши опудало велетенської ворони; коли я стукаю у вітрину, він схоплюється і виходить. На його великому животі примостилися воронячі лапи.

— Куди ти поділа ту знатну кішку?

— Віддала.

— Це добре, треба віддавати найкраще, що маєш.

— Мій тато завтра повертається додому.

Його брови лізуть на лоба.

— Яка несподіванка. Справжнє свято. Як же я тішуся.

Він переводить погляд на ворону.

— Як думаш, він захоче цю маленьку пташку? Вона з берлінського зоопарку.

Я обережно торкаюся заляклих сірих крил.

— Дякую, думаю, він і без неї буде в порядку.

Він стискає її міцніше, ніби раптом передумав.

— Справді, мабуть, так. Насправді я думав забрати її до себе додому.

— А де ти живеш?

Він дивується з того, що я цього не знаю.

— Я живу тут.

Він показує вглиб крамниці на завісу. Тоді цілує мене в щоку і знову запевняє, як він тішиться. Я виходжу, а він гукає мені услід.

— Коли я був малим, ми називали дівчат воронами!

Я сиджу на вікні в під'їзді, курю «Гобсон» і виглядаю на подвір'я. Біля сміттєвих баків самотньо бродить пес у пошука якоїсь їжі. Він такий худючий, аж видно ребра. Лоне затягує мене в коридор, мабуть, чула, як я заходила і вже

чекала. Я даю висушити рожевим рушником моє мокре від дощу волосся. Дивлюсь на неї і ніяк не можу надивитися.

— Послухай, Лоне, а чому ти, власне, повернулася? — питаю, сидючи на дивані, гола до пояса і з краплями дощу на щоках.

Лоне завмирає, рушник падає з рук, вона змахує воду мені з чола.

— Мабуть, я злякалася.

— Злякалася чого?

— Що з тобою може щось трапитися. Однієї ночі в Одесі я прокинулася і мені здалося, що тобі загрожує небезпека. Так і було?

Дощ за вікном подібний до прозорої стіни. Пізній літній дощ. Я думаю про Сабіну, яка сидить після вечері на схилі під березами і рахує свої намистини; гадаю, вона та інші теж уже забули про мене, як завжди забувають тих, хто залишає лікарню.

— Завтра Їм входить з Бекомберги, — кажу я замість відповіді на Лонине питання.

— Я знаю. Він телефонував якраз перед тим, як ти прийшла.

— То він повернеться до нас?

Зненацька Лоне виглядає такою втомленою, ніби вона тижнями не мала сну.

— Ти сама знаєш, що ні.

Крамниці на Дроттнінгґатан уже давно нема. Зараз там кав'ярня з кришталевиими люстрами і золотими ангеліками на стінах. Якось ми заходили туди разом із Рікардом, тоді я була вагітна Маріоном, це був лише початок, я щойно почала відчувати усередині перші спіралеподібні рухи. Ніби раптом у моєму животі хтось блискавично натягнув пружину. Під великими кришталевиими люстрами я розповіла про чоловіка і його крамницю старих речей, про лисиць, і манекенів, і капелюхи.

— Він зник разом зі світом, якого вже нема. Світом, який існував, коли я була дитиною. Іноді я сумую за ним.

Потім розказала йому про Бекомбергу, раніше я цього не робила, розказала про Сабіну, і Пауля, і Едварда, і Їммі Дарлінга. Коли я закінчила, він подивився на мене і сказав, що хотів би знати мене в дитинстві.

- І що б ти робив, якби зустрів мене тоді? — запитала я.
- Я б підняв тебе і вихопив звідти.
- Але ж я хотіла там бути. Це все, чого я хотіла.
- Можливо. Але я б усе одно так зробив.

Їм востаннє сидить з Едвардом під годинником і видихає кільця диму поверх купи паперів з історіями хвороби. Зверху мерехтять лампи, здавлене приглушене світло. Сьогодні завіса відсунута набік, видно усі ці скелети, черепи і банки з формаліном, їх можна роздивлятися годинами. В сірому водянистому світлі сумно плаває старий восьминіг.

- Ну, Їммі Дарлінгу, як почувашся?
  - Не знаю. Думаю, добре.
  - Тебе хтось забирає?
  - Ні, я поїду автобусом.
  - Можна взяти таксі за кошт лікарні.
  - Ні, я скучив за відчуттям, коли їдеш в тому автобусі.
  - Ну то й добре.
  - Знаєш, Едварде, зараз мені все важче казати «бувай».
- З кожним роком мені гірше дається прощання. Тепер я заледве можу зайти в автобус, бо мені доведеться прощатися з іншими пасажирами, коли буду виходити.

Едвард сміється і відхиляється на спинку крісла.

- Чи це не те саме, що й дилема Дон Жуана?
- Яка?
- Він не може піти, не торкнувшись її.
- Мабуть, так. Ти потурбуєшся про Сабіну?
- Так, ти ж сам знаєш.

— Їй щось потрібно, я не знаю що. Я не можу їй це дати. Хтось повинен потурбуватися про неї.

Едвард рвучко його обіймає.

— Їммі, якщо будеш думати тільки про себе, матимеш захист лише до певної межі, але врешті ти мусиш почати любити, щоб знову не захворіти.

Їм спускається сходами і, не озираючись, виходить з лікарні. Біля охоронця він запалює сигарету і кілька разів швидко затягується, а тоді йде до автобусної зупинки.

Кілька днів потому ми сиділи у Спюкпаркен, спостерігали за наближенням темряви, раптовим, як це буває восени. Їм дав мені тоненький срібний ланцюжок і бурштиновий гребінець на день народження.

— Подарунки від Сабіни, — пояснив.

Він зателефонував і сказав, що хоче відсвяткувати мій день народження в Обсерваторіелунден, як колись.

— Як Сабіна? — запитую, проводячи по волоссі блискучим котячо-жовтим гребінцем.

— Як завжди. Зажурена. Ця Сабінина скорбота.

— А ти?

— Я в порядку. Життя — це оплакування.

Їм притягнув старий гамак з крамниці на Дроттнінгтан, ми залізли в нього й гойдалися між небом і землею. У парку ніч завжди настає раптово, ніби хтось нагорі натискає вирикач. Ми сиділи в сутінках і рухався лише вогник від його сигарети, мерехтів перед нами, світлячок, самотній посеред ночі. Я думала, що ніколи не стану про це просити, але кожне слово насправді — лише молитва, і врешті цього не уникнути. Він поглянув на мене блакитними очима, кольору такого насиченого, що аж переменявся на щось інше, на чорноту, і його погляд, його великі, блукаючі, самотні очі, райдужна оболонка, що оточувала закам'янілу тверду зницю — завжди

існувала загроза, що мене туди зтягне, така вона була магнетична, така байдужа, така синя, ніби алкоголь піднявся у води його очей, спиртово-блакитні.

— Однієї ночі мені наснилося, що ти перестав пити. Я завжди думала, що не здатна уявити тебе тверезого, але уві сні мені вдалося. Здавалося, ніби ти завжди був таким.

— І яким же я був?

— Іншим. М'яким. У сні ти був надто м'яким. Ніби ніколи не мав гострих кутів.

Ім поглянув на мене, ніби з якогось іншого світу, а тоді далі дивився на парк і темряву, що повільно насувалася на срібло міста.

— Я ніколи не зможу тобі цього дати. Це — єдине, чого я ніколи не зможу тобі дати.

І коли тієї ночі на Обсерваторієгатан по його грудях повзали павуки, я тримала його, я бачила, як вони з'явилися, перш ніж він їх помітив.

— Але ти не повинна була їх бачити, цього не могло бути, — пробурмотів він, тягнучись до моїх рук.

Це правда, я не повинна була заглядати в його кошмари, я просто завжди їх бачила, його архаїчних павуків, що виходили з горілки, як вони з м'яким електричним звуком падали один за одним зі стелі на його тіло, чорні повзучі тільця, що зненацька вкривали усе ліжко.

Біла морська птаха повільно літає у сутінках лікарні. Вона така біла, здається, наче світиться зсередини, я лише мигцем бачу її, як вона ширяє коридорами, а тоді зникає.

ЗИМА У СТОКГОЛЬМІ

Після того, як Їм залишив лікарню, Едвард не думав його відпустити. Кілька тижнів після виписки він подзвонив запитати, як Їмові ведеться.

— Як справи, Їммі?

— Я скучаю за всіма, — відповів Їм, сидючи на вікні і слідкуючи за Обсерваторіелунден. У ліжку, спостерігаючи за ним, лежала Сабіна, вона знову вийшла на кілька годин.

— Ми теж за тобою скучаємо. Якщо хочеш, приходь сьогодні. Запрошую випити на Лілл-Янсплан, опівночі. Приходь.

Тож Їм і Сабіна взяли таксі, за яке, спустившись, заплатив Едвард. А тоді вони до світанку сиділи на балконі на Лілл-Янсплан, загорнувшись у великі пледи і дивилися на місто. Наближалася зима, зі сходу на місто сунула велика снігова хмара.

Їм: Тоді я почав працювати. Сабіна, коли отримувала дозвіл, часто ночувала у мене в кімнаті на Обсерваторіегатан. Вранці, виходячи на роботу, я залишав їй сотню. Коли повертався, вона сиділа на тротуарі, чекаючи на мене. Едвард продовжував наглядати за мною, раз на місяць він оглядав печінку, нирки і серце, допомагав зрозуміти, скільки можна пити, аби вони не зруйнувалися. Він стояв на вулиці перед своїм «Мерседесом», сигналив і дозволяв мені їхати Стокгольмом, а сам оглядав мої нутроці. Коли Сабіни не стало, він теж зник. Я більше ніколи його не бачив.

Одного вечора її не було, на нього ніхто не чекав. Минуло кілька днів, він вловлював подуви її запаху, ніби рану в повітрі, ця мить одразу ж розсіювалася. За кілька тижнів її знайшли біля Стура Скугґан, вона висіла на мотузці під одним

із величезних дубів. Їм зателефонував до Інгер Фогель, вона приїхала з медичної сумкою, повною рожевих таблеток. На зиму вона залишилася з ним у тій маленькій орендованій кімнаті.

Я наштовхуюся на нього перед дверима, він у в халаті і капцях виходить до Стріндбергсбоден, щоб купити сигарет і молока. З ним Інгер Фогель, від нього трохи тхне старим вином і ще чимось, можливо, самотністю. Інгер Фогель не схожа на себе, без халату медсестри вона виглядає округішою, м'якшою, як будь-яка жінка. Вона несміливо гладить мене по щоці, уникаючи мого погляду.

— Єккі, не треба хвилюватися за мене, — каже Їм. — Алкоголь для людини — дарунок. Одного дня ти теж це зрозумієш.

— Я не казала, що хвилююся, — відповідаю і йду собі далі вулицею.

Мені чотирнадцять, мені п'ятнадцять, мені виповнюється шістнадцять, а на мій сімнадцятий день народження навпроти мене сидить Бленда, темне волосся підстрижене під «пажа», воно хитає келихом.

— Їм завжди каже, що ти врятувала йому життя, коли приходила до Бекомбергі, — каже вона. — Я така рада, Єккі, така рада, що ти врятувала його для мене.

Їм одружився з Блендою, в них народилося двоє хлопчиків. Вночі, коли вони засинають, ми разом випиваємо, сидимо в їхній великій вітальні з видом на Васапаркен.

Коли мені виповнюється вісімнадцять, я перестаю їх відвідувати. Дзвоню до їхньої квартири, але вони не відповідають, і мої листи залишаються без відповіді. Може, вони нещасливі або їм просто вистачає товариства одне одного.

Разом з кількома університетськими друзями я спускаюся по Дроттнінгатсбаккен, коли Їм вивалюється з одного з барів. На ньому темне поношене пальто, перед тим, як піднятися на ноги й поплестися далі, до центру, він кілька разів падає у сніг. Після одного падіння здається, що він вже не встане, буде лежати на землі, люди будуть переступати через нього, а сніг все падатиме.

— Бідолаха, — шепоче мені Ульва й показує на Їма, не здогадуючись, хто він; нам видно, як його спина повільно зникає і зливається з людським натовпом. Потім я шкодую, що не підійшла до нього, я мала би простягнути руку і допомогти йому вибратися зі снігу. Могла сісти біля нього, почистити сніг з його волосся, запитати:

— Ти в порядку тепер?

— Можеш трохи залишитися зі мною?

— За десять хвилин в мене починається лекція.

— Посидь зі мною, лише кілька секунд. Мені недобре, Єккі. Де ти була дотепер?

— Я телефонувала кілька разів, писала листи, але ти так і не відповів.

— Не відповів?

— Ні.

— Як же я міг бути настільки дурним, щоб відкинути найкраще, що в мене було?

— Не знаю, Їме. Мені треба йти.

Маріону було лише кілька тижнів, коли Їм несподівано телефонує з таксі, дорогою на летовище. Минуло вже майже два десятиліття. Він п'яний, його голос не змінився — такий теплий, ейфорійний, близький.

— Ти народила хлопчика?

— Так, Маріона.

— Гарно. Можна мені його побачити? Можна потримати його на руках?

— Ти цього хочеш?

— Звісно, хочу. Єккі, ти бувала в Парижі?

Сильний вдих, він припалює сигарету, тоді чутно дорікання водія таксі і він неохоче гасить сигарету. Я чекаю. Маріон заснув на моєму плечі, я стою перед дзеркалом у ванні і розмовляю, затиснувши телефонну слухавку між щокою і плечем, по моїй голій руці тече тоненька цівка молока.

— Не дозволили курити в таксі?

— Не дозволили.

Я всміхаюся до свого відображення у дзеркалі.

— Сумна справа.

— Ну, скажи?

У телефоній слухавці чутно його усмішку.

— Я ще не знайшов готель, але ризикнув і купив квиток на літак для тебе теж, Єккі. Ми можемо зупинитися прямо біля L'Autoroute de l'Est з видом на річку або біля Опери, якщо там тобі більше подобається. У Тюільрі зараз розпустилися дерева.

Я так і не поїхала з ним в ту подорож. Повернувшись, він подзвонив і попросив, щоб я приїхала з Маріоном до нього. Помешкання біля Васа Паркен було заставлене коробками, Бленда з хлопцями переїхали звідти. У великих світлих кімнатах не лишилося їхніх слідів, лише маленька червона музична шкатулка на стільці у вітальні, яку хтось із них, одягаючи куртку, напевно, відклав набік, а тоді забув.

Їм виглядав так, наче пив місяцями. Він довго дивився на Маріона, обережно торкнувся пухнастого волоссячка в нього на голові, але не відважився потримати, бо руки у нього тремтіли. Невдовзі він відішле піаніно до Каріньо, де знайшов маленький будиночок на березі моря. Він сидів у халаті на картонній коробці і показував мені рвані шрами на плечах, вони нагадували рани від того, що йому стерлися крила, він розказував, що впав у відкритий вогонь на пляжі біля Біарріца. Я помила рани від крові й піску і допомогла йому вдягнути чисту футболку, а тоді ми сиділи й дивилися на ніч.

Дорогою до лікарняної брами Лоне зупиняється. Це останній сон.

— То що ти думаєш про лікарню? Чому всі так боялися цього місця?

— Це схоже на запаморочення, цей страх упасти, бути відтягнутим у ніч, опинитися відкинутим. Але нема чого боятися.

— І тобі подобалося бути тут?

— Так, дуже. Мені подобався Їм.

Ми йдемо далі, повільно віддаляємося, прямуючи до автобусної зупинки. Падає м'який зимовий дощ, вдалині — звук ще одного літака, який знижується над верхівками дерев.

— А тепер?

— Тепер є тільки завершення.

— І як знати, що оповідь закінчується?

— Про це просто знаєш.

З нічного неба летять одинокі сніжинки, лягають на траву, ніби тонкий шар пудри. Я щільніше натягаю на себе куртку.

— Лоне, бачиш ту самотню зірку, он там над деревами?

— Так.

— Коли вона падає, настає кінець.

III

ОСТАННЯ РОЗМОВА (ПРО САМОТНІСТЬ)

Однієї ночі я бачу, як падає зірка, залишаючи за собою молочно-білу смужку в нічному небі, Їм знову пише мені з Каріньо, це нагадує довгі листи з дитинства.

— Єккі, мені тут так самотньо. Хочу, щоб ти про це знала, таке відчуття, ніби це останній раунд. Не засмучуйся. Ти ж знаєш, як воно буває.

У телефоні знову Їмовий голос. Глухий і пригнічений, звучить так, наче він довго лежав під водою.

— Слухай, Єккі...

— Привіт, Їме. Як тобі там?

— Самотньо... Розумієш?

— Так.

Я прислухаюся, щоб вловити шум моря поміж його слів, але навколо нього цілковита тиша, наче він, нарешті, зчепив двері, які завжди відчинялись і гримали від вітру навіть уночі, крізь які пісок, мушлі і мертві комахи залітали до будинку в Каріньо, та так і лежали купами під стінами. Чути лише, як спалахує сірник, а тоді дим виходить з його рота й розсіюється навколо його самотньої постаті за кам'яним столом у вітальні.

— Про що ти думаєш, Єккі?

— Про те, що я завжди боялася захворіти.

— Тобто — захворіти?

— Збожеволіти.

— Але ж цього не сталося.

— Іноді мені хочеться, щоб це сталося і щоб я вже не мусила боятися.

Зненацька його голос звучить так чисто, він м'який, присутній, тверезий.

— Але ж послухай, ти не захворіла. Ти стала кимось іншим.

Я дивлюсь, як палає далекий небокрай і на великі хмари, підсвічені останнім світлом.

— Звідки ти знаєш?

Він довго мовчить, чути лише, як він сильно вдихає, коли затагується сигаретою.

— Не знаю, Єккі, але раніше я завжди так боявся, що ти позбавиш себе життя, а тепер не боюся.

— Чому?

— Я завжди думав, що ти приречена на ту ж темряву, що і я, але тепер розумію, що це не так. Я просто знаю, що у тебе все буде інакше. Сподіваюся, що у Маріона теж.

Що робити з таким благословенням, думаю я, сидючи вночі з дванадцятьма блакитними намистинами в руці, все ще чекаючи, що життя схопить мене і понесе, що воно, нарешті, почнеться.

— Не чекай, — каже Їм, ніби прочитавши мої думки, — життя ніколи не починається, воно просто закінчується. Несподівано. Ось так.

І я чую, як він клацає пальцями в повітрі, а тоді ми знову мовчимо, на фоні чутно музику з грамофона. М'які тони серед ночі, останні звуки з Каріньо. Я думаю про Маріона, коли він був меншим, він завжди намагався впіймати великим і вказівним пальцями літаки у небі, він ніяк не розумів, що вони на величезній відстані, йому здавалося, що це маленькі іграшкові літаки, які можна тримати в руці.

— Я завжди думала, що могла б урятувати тебе, — шепочу, — але, напевно, нікого не можна врятувати від самого себе. Можливо, ти весь час це знав, знав, що такого не буває, і тільки я в це вірила.

Їм тихо сміється.

— Єккі, чорт забирай, звісно, я хотів цього, і лише цього, але це було неможливо, нічого не виходило. Твої зусилля не мали жодного значення.

— Жодного значення?

— Жодного.

А тоді я знову чую море, великий гул, може, тепер він відчинив двері і курить, стоячи у дверях.

— Єккі, я б хотів запитати у тебе дещо. Тому зателефонував. Остання справа.

— Так?

— Я б хотів, аби наприкінці ти була зі мною. Якби ти могла бути зі мною на пляжі, коли я зайду у воду, то мені не було б так страшно.

Часом, якраз перед тим, як заснути, переді мною виринає образ нерухомих блакитнуватих дерев над прогулянковим подвір'ям біля Великого Чол. Деревя стоять непорушно, незважаючи на легкий вітер, що дме через Клокхуспаркен, ніби не існує нічого, що могло їх зрушити, і я чую, як булькають маленькі водяні ящірки, які навесні збираються біля ставка, ті блискучі чорні скелі біля озера Юдарн, куди ми з Їмом часто прогулювалися, коли він отримував дозвіл на якийсь час залишати лікарню, ми могли годинами стояти там на стрімкому боці, де вода завжди лежить у тіні, і дивитися на наші рухомі віддзеркалення далеко внизу.

Лоне завжди казала, що моє і Їмове обличчя вирізані тим самим ножем; коли я лежу, прокинувшись, у перших променях світанку і дивлюся на фотокартку з Бекомберги над моїм ліжком, на якій ми втрюх, то бачу, що нагадую їх обох, що в мені є і ненаситність Їма, і самотність Лони. І поки прокидаються птахи та починають бити дзвони Гедвігі Елеонори, я бачу їх, як вони виглядали, коли все починалося, на початку нашої сім'ї, коли вони прогулювалися вниз по Норртульсгатан в напрямку до університету, кожен зі своєю книжкою під пахвою. Лоне у замшевій куртці і високих черевиках, а Їм — у м'якому вельветовому костюмі. А зараз Їм нахиляється, щоб

поцілувати її перед вітриною антикварного магазину, і тоді вони далі спускаються вулицею. Поцілунок, який є початком і обіцянкою, яку він порушуватиме багато разів. Але тієї миті вони наче освітлені яскравим внутрішнім світлом, і їхні обличчя золотить призахідне сонце за Обсерваторіелунден. Навколо них досі дзижчать кілька пізніх літніх мерехтливих золотих бабок, вони летять разом з Їмом і Лоне до сліпучого світла майбутнього, і я чую сп'янілий Їмовий голос у телефоні з Каріньо.

— Насправді, я відчуваю велику вдячність за те, що трапилось так, що я захворів. Інакше я б нічого не зрозумів про світ.

— Коли ти підеш, Їме?

— Не можу сказати.

— Ти будеш думати про мене, коли відпливатимеш?

— Не думаю, що я взагалі про когось буду згадувати.

— Ти мені зателефонуєш?

— Якщо хочеш.

— Лише останнє питання.

— Що?

— Ти коли-небудь любив мене?

— Не знаю, Єскі, я цього не знаю.

ОСТАННІЙ ПАЦІЄНТ (ЩЕ У СВІТЛІ)

І одного прекрасного дня стоїш і запитуєш себе: Це справді була реформа чи, можливо, я помилюся?

Зараз на вулиці темно. Улоф перестав плакати, сидить, поклавши на коліна свій великий носовичок.

— І останнє, лікарю.

— Кажі.

— Ті, хто вбили Христа, вони ж були здоровими?

Лікар Яновскі м'яко сміється.

— Так, Улофе, маєш рацію. Христа вбили здорові люди.

— Я так і думав.

У порожніх коридорах дме вітер. Улоф встає, дослухається до мелодії.

— Чуєте, лікарю Яновскі?

— Ні, я нічого не чую.

Улоф зацитькує його.

— Не чуєте?

— Ні, лише вітер.

— Це не вітер. Це знову той хор. Вони співають для мене, для нас. Ви справді не чуєте?

Лікар Яновскі встає, теж слухає.

— Що вони співають?

— Цього я не можу сказати.

— Тоді заспівай.

Улоф співає.

Зима 1995 року, закривається останнє відділення Беком-берги. Лікар Яновскі повільно йде неосвітленими коридора-

ми, а тоді відкриває двері в зимове світло. Якийсь час стоїть під вибитим золотим написом і дивиться на маленький замерзлий ставок, потім застібає гудзики на пальті й іде липовою алеєю геть.

У 1980-х роках пацієнтів переводять з психіатричних лікарень через критику лікування, яке там проводилося, і в результаті хвилі реінституціоналізації, що прокотилася Західним світом. У 60-х роках з'являються антипсихотичні медикаменти, що дає можливість жити без інституцій, а величезних фінансових ресурсів, потрібних для старих психіатричних лікарень, більше не існує.

Сьогодні психіатричний догляд здійснюють у великих лікарнях; залишилося близько десятої частини робочих місць з тих, що були раніше.

Іноді я думаю, що час Бекомберги співпав із часом держави загального добробуту, 1932–1995 роки.

МІЗЕРІКОРДІЯ

Учора, коли переходила площу, я знову побачила моряка, вперше за кілька тижнів. Він сидів на звичному місці з пляшкою горілки в руці, але тепер уже в кріслі на колесах. Обидві ноги були ампутовані трохи нижче паху, пов'язок ще не зняли. Побачивши мене, він помахав рукою і погукав, я сіла на лавці біля нього.

— Що сталося з твоїми ногами? — запитала я, стримуючи нудоту і намагаючись не дивитися на його понівечене тіло; здавалося, ніби він побував на війні. Він плеснув в долоні й засміявся.

— Їх уже нема.

— Я бачу, але що з ними сталося?

— Ех, ці ноги і так ніколи не приводили мене до добра. Завжди йшли туди, куди їм хотілося. Сама знаєш, навпрошки в першу-ліпшу крамницю з алкоголем або сюди, на площу. Знаєш, як воно буває. А тепер у мене оця класна штука, — він усміхнувся і поплескав по вузьких колесах крісла.

Після цього я пішла забрати Маріона, плакала всю дорогу, було таке відчуття, ніби я повертаюся з похорону. Зайшла в дитячий садок, Маріон кинувся до мене через маленькі кімнати. Щоразу він стає таким незбагненно щасливим, і я теж стаю щасливою. Це ніби вітер усередині мене, можливість, тріщина серед темряви.

Якраз перед тим, як народився Маріон, до пологової зали, де я стояла з пекучим болем у тазу, накинувши відкритий лікарняний халат на голе тіло, залетіла маленька пташка. Біль був таким сильним, що знищував усі думки, забирав страх розірватись, як шматок тканини, і стекти кров'ю. Пташка була маленька, як колібрі, світло-блакитної барви. Вона сиділа у відчиненому вікні, дивилася на мене, і тому я відчула, наче мене вибрали, можливо, так і було. Маріон вийшов із мене, ніби маленький дельфін. Це сталося так швидко, він

мало не упав на підлогу, перш ніж я його упіймала. Потім я думала про Лоне — що колись давно вона зробила те саме для мене. Тієї ночі вона теж була сама в пологовому, їм не ночував удома, він з'явився в лікарні тільки під ранок, п'яний і з таким великим обережком троянд, що в лікарні мусили принести відра. На єдиній фотокартці з лікарні Лоне виглядає розлюченою, розбитою, вона сидить на краю ліжка і вперше тримає мене на руках. Під очима в неї темні патьоки косметики.

Я часто думаю про Рікарда, про те, яким м'яким він був зі мною, згадую його руки, як він заводив мої руки мені за голову, коли ми кохалися, як обережно проводив пальцями по моїй долоні, туди-сюди уздовж лінії життя і далі, до тонких судин на зап'ясті, я думаю, йому слід було міцніше тримати мене, ніколи не дозволяти мені піти. Коли Маріону було всього кілька місяців, він зателефонував із Гельсінкі і плакав. Я не знала, що маю казати, тому просто відклала слухавку, а тоді лягла біля неї на підлогу і слухала його плач. За якийсь час він поклав слухавку, можливо, зрозумів, що по інший бік мене вже нема.

Часом я думаю, що Пауль порятував мене від щастя, все одно мені не віриться, що я зуміла б жити щасливо. Одного разу ми дуже наблизилися до щастя, в ті вечори на Каммакарґатан, коли ми були одні в усьому світі, огорнуті сонячним світлом на великому ліжку Лоне. Це нагадувало внутрішній біль, я ніби переповнювалася і оберталася всередині, виверталася зсередини.

Зараз пізнє літо, нормальні люди повернулися до міста, вони наповнюють його своїми звуками, своїм багатством і своєю присутністю, своїм бігом підтюпцем. Тутешня майстерня перук зачинена на невизначений час, причіплена записка «Скоро буду» висить вже декілька тижнів, а в баптистерії у церкві зі скляної труни забрали дитину з перами. Я прокидаюся зранку і не знаю — я зараз юна і чекаю, що

життя ось-ось почнеться, чи все вже давно закінчилося, і, витягнувши руку на ліжку, торкаюся загорнутого в простирадло Маріона. Я вічуваю, що він не спить, хоча й лежить, відвернувшись від мене.

— Я бачив сон про дідуся, — каже він сухим сонним голо-
сом.

— Що тобі снилося? — питаю.

— Що він поїхав велосипедом у море. Його вже нема?

— Ні, Їм тут. Він у своєму будинку біля моря.

— І надовго він там залишиться?

— Цього я не знаю. Напевно, він сам цього не знає.

— А потім?

— Потім він приїде сюди, побачитися з нами.

Він обертається і дивиться на мене, його очі широко розплющені, такі бездонні зіниці, здається, ніби глибоко в ньому рухається море.

— Думаєш, він приїде?

На вікні вітер грається з тонкою білою фіранкою, і я думаю, що Їм передав мені свою манеру завжди говорити все, як є, навіть якщо це ранить, як-от зараз.

— Я не знаю, Маріоне, — врешті кажу я, — думаю, найбільше за все йому хочеться піти.

— Він завжди цього хотів?

— Думаю, так.

— Але ж тепер він старий?

— Так, але часом лишаєшся малим усередині, навіть якщо виглядаєш старим.

— Мамо, тобі теж хочеться?

— Піти?

— Ага.

— Ні, я хочу бути з тобою.

На вікні надимається фіранка, а тоді звисає, ніби вітер вже ніколи її не зрушить. Я піднімаю руку і торкаюся Маріонової щоки, як колись давно Їм завжди торкався моєї щоки — поспіхом, ніби пташиним крилом.

— Маріоне, про що ти думаєш?

— Про те, що в нас буде стільки всього веселого.

Я сміюся.

— І що ж ми будемо робити?

— Побачиш.

У моїй пам'яті коридорами лікарні літає біла морська птаха. Цього не могло бути, але я так пам'ятаю з того першого разу, коли ми відвідували його в лікарні. Шурхіт крил, пір'їн і ледь вловимий запах моря і смерті, ніби десь усередині будівлі б'ються об берег хвилі, ніби архітектура приховує відкриту рану.

Ми трохи погуляли в красивому парку лікарні, потім повернулися автобусом до міста. За тиждень повернулися. У парку все розквітло, небо нависало так низько, що, здавалося, потоне, а квіти були великими, як моя голова. Японські вишні і левкадендрони, посаджені колись на світанку держави загального добробуту, кущі троянд, що спиналися на випалені сонцем фасади, а я стояла і дивилася на численні очі величезної будівлі, що спостерігали за нами. І коли я торкнулася Їма, він стрепенувся, ніби я зачепила рану.

— Привіт, моя цукерочко.

— Чому ти впав?

— Не знаю. Раптом під землею відкрилося небо. Я просто кинувся вниз.

Нас із Їмом затуляли великі крони дерев, коли ми йшли пліч-о-пліч садами лікарні, коли вгорі пропливала велика хмара, чорною випаленою травою стрімко розтягувалася велика тінь, і та тінь — це мій страх перед ніччю, мій страх опинитися замкненою, зазнати любові, втратити Маріона. Я згадую ночі, коли прокидалася біля Рікарда, і боялася чогось, чого ніколи не могла пояснити при світлі дня, раптового натиску на голову, якраз біля вушної раковини, невпинно оглушливого шуму, схожого на віддалений гул лісової пожежі, або сонця, яке несподівано світить посеред ночі і від якого починають світитися думки. Страх — це Пауль і хижі птахи, що ширяють угорі над будівлею лікарні, і квіти, високі як люди, з тильного боку Великого Чол., страх — це великі коріння, що вогнем виблискували у сутінках лісу Юдарскуген. Улофа Пальме щойно вдруге обрали прем'єр-міністром, і щоранку дорогою з Валлінгбю до Росенбада він заїжджає до Бекомбергі відвідати свою маму. Ідучи під великими деревами Клокхуспаркен, він є ніким, просто самотнім чо-

ловіком, який збирається відвідати одну стару жінку в психіатричній лікарні, і там, у відділенні, вона підтюпцем, як дитина, біжить до нього, старенька дівчинка, яка поспішає коридорами, вона вже не пам'ятає, хто він, лише знає, що це той люб'язний чоловік у костюмі, з портфелем, який щоранку з'являється, щоб трошки посидіти з нею, а потім зникає в коридорі. Страх — це Лоне, яка сидить на сонячному балконі з книжкою і чекає на мене і Маріона. Страх — це обличчя Їма, коли на нього світить сонце, але також саме тут страх і завершується, в приглушеному сонячному світлі, коли від Їмових слів вибухає сміхом хтось із групи чоловіків, які курять у тіні перед Великим Чол.

Їмове обличчя прояснюється тієї ж миті, коли він помічає мене.

— Ти знову тут, маленька безумна?

Страх — це також Сабіна, яка в хутрі біжить лісом, а за нею тягнуться сторожові собаки, це птахи, і бабки, і ялинки, і криваво-червоні порізи на її литках опісля, її голе тіло в морзі, це пацієнти, в яких немає родичів і які плавають у великих наповнених формаліном бетонних ваннах у медичному закладі.

— Усе, чого я прошу, — свободи, а коли свобода відмовляє мені, я все одно її здобуваю, — каже вона.

— Сабіно, але якщо це ти впадеш?

Для неї божевілля є надією, я завжди про це забуваю.

— Тоді так і буде. Впасти — це зрозуміти Всесвіт.

Слова — це її вервичка, їхня чарівна сила нагадувала силу молитви, намистина за намистиною прикріплювалася до нитки світла серед темряви. Я дивлюся на її загублені намистини на підвіконному щитку, дивлюся на своє обличчя, що відбивається у темному вікні спальні. Заплющивши очі, можу почути сильні хвилі Атлантичного океану, як вони на-кочуються на пляж, а тоді повільно тягнуться назад в океан, це ніби дихання, нескінченно повільне серцебиття, ніби око, що розплющується і заплющується, ніби ніч, що розтікається планетою. Я притискаю намистини до серця, чекаючи, коли Їм зателефонує з Каріньо і попросить мене приїхати. Намистини — це мій амулет, він захищає від великої ночі, що наближається.

Їм: Я уявляю, що стою на трампліні і дивлюся вниз, на воду. Тоді роблю ідеальний стрибок і зникаю в глибині, за кілька секунд поверхня знову стає чорним дзеркалом. Стане так, ніби мене ніколи тут не було. Не існує жодної мотузки, яка тримає нас біля Землі, жодного шнурка, який прив'язує Місяць до Землі. То що може змусити мене залишитися? Що прикріпить мене до світу, як не мотузка-любов, але чогось такого не існує, ніколи не існувало.

Я часто спостерігала за ним і Лоне вранці, коли вони спали на Каммакаргатан, заплутані у вологих простирадлах, огорнуті яскравим промінням, що світило з вікна. Уві сні Лоне завжди притискала подушку до живота і маленьке золоте сердечко вібривало в ямці у неї на шиї. Я ніби й справді вірила, що мій погляд може захистити їх, що я могла огорнути їх своїм благословенням і захистити від темряви, яка наближалася, від хмар, які скупчувалися на горизонті, розгорталися у небі, вже давно наштотувалися одна на одну. Я думала, що мій погляд назавжди затримає їх на світлі, завжди уявляла собі, що володію надлюдською силою, не знаю, звідки у мене з'явилася така думка. Я ніколи нікого не рятувала, ніколи навіть не наблизилася до того, щоб когось рятувати.

ЦЕЙ РОМАН ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ УСІМ,
ХТО ХОДИВ У ПАРКУ ЛІКАРНІ БЕКОМБЕРґА
У 1932–1995 РОКАХ.

Літературно-художнє видання

СТРІДСБЕРГ Сара
БЕКОМБЕРГА: ОДА МОЇЙ СІМ'Ї
Роман

Зі шведської переклала Софія Волковецька

Відповідальний за випуск *Петро Мацкевич*
Редактор *Наталія Шевченко*
Коректор *Григорій Ліванов*
Обкладинка *Надьяжна*
Макет і технічне редагування *Сашко Шевцов*

Видавець: ТОВ «Кальварія»
Свідоцтво ДК №676 від 16.11.2001
вул. Галицька, 20, Львів, 79008
Адреса для листування:
вул. А.Головка, 1/44, Київ, 03110
www.calvaria.org.ua

Редакція: petro@calvaria.org.ua
Збут: zbut@calvaria.org.ua
Контакти для ЗМІ:
pr@calvaria.org.ua, ksena@msbrand.net
+38-050-372-92-00

Інформаційний супровід: PR-Prime Company
www.pr-prime.com